

Mariann Søreng

”Og samtidig har du to familier som du skal høre til i”

**En kvalitativ studie av tidligere fosterbarns fortellinger om
relasjonen til sine fosterforeldre**

Masteroppgave i sosialt arbeid, studieretning barnevern

OsloMet – storbyuniversitetet

Fakultet for samfunnsvitenskap

SAMMENDRAG

Denne studien tar for seg kvalitative intervjuer med fem tidligere fosterbarn, for å se på hva de forteller om relasjonen med sine fosterforeldre. Hvordan de i voksen alder ser tilbake på sin tid som fosterbarn, gir kunnskap om deres opplevelser og hva de husker fra tiden i fosterhjemmet, og hvordan de reflekterer over denne tiden nå. De teoretiske perspektivene og begrepene som jeg har benyttet meg av i min studie er narrativ teori og fortellinger som livsfortolkning, og et forhandlingsperspektiv på relasjoner. Videre har jeg sett på begrepene stabilitet og kontinuitet. Studiens problemstilling er "Hvordan beskrives relasjonen til fosterforeldrene i tidligere fosterbarns fortellinger?", og besvares gjennom en narrativ tematisk analyse av mitt intervjumateriale.

Det som fremkommer i min analyse av materialet er at flere av informantene er takknemlig for den støtten og oppfølgingen de har fått av sine fosterforeldre, spesielt i kontakten med sine foreldre. Likevel viser studien også på at dette er et komplekst felt som vekker mange ulike følelser hos informantene, slik som skyldfølelse og dårlig samvittighet overfor foreldrene. I tillegg belyses kompleksiteten når det kommer til samvær, og at det kan være utfordrende for fosterbarn å bli møtt i de følelsene de har rundt dette, enten de har hatt det fint under samvær eller at de ikke ønsker noe samvær med foreldrene. Et relevant punkt fra dette temaet er viktigheten av å utforske barnets perspektiv, og tilpasse samvær ut ifra det.

I tillegg fremkommer det hvordan andres kommentarer rundt informantenes familiesituasjon har preget dem. De formidler at det for dem var vondt å få kommentarer og påminnelser om at fosterforeldrene ikke var deres "ekte" foreldre, og spørsmål fra andre barn om det var slik at deres foreldre ikke ville ha dem lenger. Når det kommer til relasjonen til fosterforeldrene, beskriver flere av informantene fosterforeldrene som sine foreldre, også den dag i dag. Noen betegner både fosterforeldrene og foreldrene som sine foreldre. Når jeg har analysert disse relasjonene som forhandlinger, ser man at det er sammenheng mellom hvordan relasjonen til fosterforeldrene forhandles, og hvordan relasjonen til foreldrene forhandles. Studien viser kompleksiteten rundt relasjoner i fosterhjem, og oppsummert belyser den at det ikke finnes noe entydig svar, men at det er viktig å utforske barnets perspektiv.

ABSTRACT

Based on qualitative interviews with five former foster children, this study seeks to obtain insight into their relationship with their foster parents. Knowledge about their experience from this period of their life comes from the way they now as adults look back and reflect on it. The theoretical perspectives and concepts I have used in this study is narrative theory and narratives as an interpretation of life, and a negotiation perspective on relationships. Furthermore, I have looked at the two concepts stability and consistency. The study seeks to answer the following research question “How do former foster children describe the relationship with their foster parents in their story telling?”, through a narrative thematic analysis of their interviews.

What the analysis of the interviews shows, is that several of the informants are grateful for the support and guidance they have received from their foster parents. They are especially thankful for the support they have received from their foster parents when it comes to keeping contact with their parents. However, this study also shows that this is a complex topic that brings up a range of emotions among the informants, such as guilt towards their parents. Furthermore, the study also sheds light on the complexity of parent-child visits and that it can be challenging for foster children to be met in their emotions regarding this. This is relevant both if the child enjoyed the parent-child visits, or if the child did not want to meet their parents. A relevant point from this topic is the importance of exploring the child’s perspective, and adapt the parent-child visits accordingly.

In addition, the study shows how the comments from others about the informants’ family situation have affected them. The informants expressed that it was painful for them to receive comments and reminders that the foster parents were not their “real” parents, as well as questions from other children asking if their parents no longer wanted anything to do with them. Regarding the relationship with the foster parents, several of the informants describe that they consider their foster parents as their parents, even to this day. Some informants described both their parents and their foster parents as their parents. When analysing these relationships as negotiations, we see that the way the relationship with the foster parents is negotiated affects the way the relationship with the parents is negotiated.

The study shows the complexity of relationships in foster care, and in summary it highlights that there is no clear answer. Rather, it is important to explore the child's perspective.

FORORD

Ideen til denne masterstudien startet med at jeg selv var veldig nysgjerrig på noen spørsmål rundt fosterbarn. Blant annet lurte jeg på *"Hvordan kan jeg bli en god fostermor til mine forhåpentligvis fremtidige fosterbarn?"*, *"hvordan kan jeg lære mer om det å skape givende relasjoner mellom barn og omsorgspersoner generelt?"*, og sist men ikke minst *"hvordan kan man som yrkesutøver innen barnevernsfeltet bidra positivt for fosterfamilier i forhold til det å skape gode relasjoner mellom fosterforeldre og fosterbarn?"*. Det var disse spørsmålene som dannet grunnlaget for studien min, og ledet meg til å intervju tidligere fosterbarn.

Det er tidligere fosterbarn som sitter på det jeg anser som den viktigste kunnskapen innen dette feltet; nemlig hvordan det er å faktisk være et fosterbarn. Deres kunnskap er uvurderlig for å få et innblikk i hvordan de opplevde sin tid hos fosterfamilien, hva de syntes var utfordrende eller var takknemlig for, hvordan hverdagen deres var og hvordan kontakten med fosterforeldre er den dag i dag. Dette gjennom deres fortellinger, sett fra deres perspektiv. Derfor vil jeg først og fremst takke de tidligere fosterbarna som sa ja til å delta i min studie, og som med sine bidrag gjorde dette mulig. Jeg beundrer deres styrke og mot til å dele deres erfaringer til videre kunnskap innen feltet.

Jeg vil også rette en stor takk min veileder Oddbjørg Skjær Ulvik, som har vært en utrolig kunnskapsrik, tålmodig og ressurssterk støtte under hele denne prosessen. Fra første møte hvor jeg fortalte om ideen til min studie, og frem til levering. Jeg er meget takknemlig for å ha fått ditt unike faglige blikk på denne studien, og den generelle inspirasjonen du er for meg med dine perspektiver og kunnskap rundt fosterfamilier.

Videre vil jeg også takke min familie, min kjæreste og mine venner som har bidratt med gjennomlesning og motiverende ord. Det har vært svært verdifullt i en slik skriveprosess, og hjulpet meg masse. Tusen hjertelig takk.

Oslo, 01. mai 2023

Mariann Søreng

INNHOLDSFORTEGNELSE

SAMMENDRAG.....	II
ABSTRACT.....	III
FORORD.....	V
1 INTRODUKSJON	1
1.1 STUDIENS TEMA OG FORMÅL	1
1.2 BAKGRUNN FOR VALG AV PROBLEMSTILLING	1
1.3 BEGREPSAVKLARING OG AVGRENSING	3
1.4 STUDIENS STRUKTUR.....	4
2 TIDLIGERE FORSKNING.....	5
2.1 LITTERATURSØK.....	5
2.2 PRESENTASJON AV TIDLIGERE FORSKNING.....	6
2.2.1 Forskning knyttet til fosterbarn og plassering i fosterhjem.....	6
2.2.2 Forskning knyttet til relasjoner på tvers av biologisk slektskap.....	8
3 TEORETISKE PERSPEKTIVER OG BEGREPER.....	12
3.1 NARRATIV TEORI OG FORTELLINGER SOM LIVSFORTOLKNING.....	12
3.2 ET FORHANDLINGSPERSPEKTIV PÅ RELASJONER.....	14
3.2.1 Relasjonsforhandlinger mellom barn og voksne.....	14
3.2.2 Forhandlinger og kulturell forståelse av familie.....	16
3.3 STABILITET OG KONTINUITET.....	17
3.3.1 Hva er stabilitet og kontinuitet?.....	17
3.3.2 Forholdet mellom stabilitet og kontinuitet.....	18
4 METODE OG METODOLOGISKE OVERVEIELSER.....	21
4.1 FORFORSTÅELSE OG POSISJON I FELTET.....	21
4.2 BEGRUNNELSER	22
4.2.1 Begrunnelse av metodevalg	22
4.2.2 Begrunnelse av vitenskapsteoretisk retning.....	23
4.3 UTVALG OG REKRUTTERING AV INFORMANTER.....	23
4.3.1 Begrunnelse.....	23
4.3.2 Gjennomføring av rekrutteringen.....	24
4.3.3 Om utvalget og avgrensninger.....	24
4.4 INTERVJUENE.....	25
4.4.1 Semistrukturerte intervjuer.....	25
4.4.2 Utforming av intervjuguiden.....	26
4.5 FORBEREDELSE OG GJENNOMFØRING AV INTERVJUENE.....	27
4.6 BEARBEIDING OG ANALYSE.....	29
4.6.1 Transkribering.....	29
4.6.2 Begrunnelse av analytisk metodevalg; narrativ tematisk analyse.....	29
4.6.3 Presentasjon av resultater fra materialet.....	32
4.7 EVALUERING AV STUDIEN.....	32

4.7.1 Kriterier til kvaliteten i forskningen.....	32
4.7.2 Styrker og svakheter.....	34
4.8 ETISKE ASPEKTER.....	35
4.8.1 Anonymitet og konfidensialitet.....	35
4.8.2 Håndtering av personopplysninger og sensitive opplysninger.....	37
5 PRESENTASJON AV RESULTATER FRA ANALYSEN.....	38
5.1 ERFARINGER AV FAMILIERELASJONER OG FORELDREBENEVNELSEN.....	38
5.2 KONTAKT OG SAMVÆR MED FORELDRENE.....	44
5.3 ET SPEKTER AV FØLELSER.....	49
5.4 BETYDNINGEN AV TRYGGE VOKSNE OG UTHOLDENHET I FOSTERHJEMMET.....	54
5.5 FOSTERBARNES STREBEN ETTER NORMALITET OG TILHØRIGHET.....	56
5.6 RELASJONEN I FORTID OG NÅTID.....	59
6 AVSLUTTENDE DISKUSJON.....	63
6.1 OPPSUMMERING OG DRØFTING.....	63
6.2 FORSLAG TIL VIDERE FORSKNING INNEN FELTET.....	66
7 LITTERATURLISTE.....	68
8 VEDLEGG.....	72
VEDLEGG 1: BEKREFTELSE FRA OSLOMET OM BRUK AV PRIVAT IKT-UTSTYR.....	73
VEDLEGG 2: INFORMASJONSSKRIV OG SAMTYKKEERKLÆRING.....	74
VEDLEGG 3: INTERVJUGUIDE.....	78
VEDLEGG 4: MELDESKJEMA TIL SIKT.....	82
VEDLEGG 5: ROS – SKJEMA.....	84

1 INTRODUKSJON

1.1 Studiens tema og formål

Denne studien handler om relasjonen mellom fosterbarn og fosterforeldre, sett fra perspektivet til tidligere fosterbarn. Formålet med studien er å se på hvordan et utvalg tidligere fosterbarn, som nå er voksne, beskriver relasjonen til fosterforeldrene gjennom sine fortellinger. Studiens analytiske materiale er kvalitative intervjuer med fem tidligere fosterbarn.

1.2 Bakgrunn for valg av problemstilling

Ifølge FNs barnekonvensjon (1989) har alle barn rett til en trygg og god oppvekst, uansett hvem de er eller hvor de bor. Barnekonvensjonen betegnes som barnas egen grunnlov, og bygger på fire generelle prinsipper som handler om ikke-diskriminering, barnets beste, barnets rett til liv og utvikling, og barnets rett til å bli hørt. Denne konvensjonen er underskrevet og følges av de fleste land i verden i dag, og i Norge ble konvensjonen implementert som norsk lov i 2003. Konvensjonen trumfer andre gjeldende lovverk, og sikrer at alle i Norge må etterfølge det som er nedfelt i konvensjonen. Det gjelder både organisasjoner, myndigheter og enkeltpersoner (Regjeringen, 2020).

I Norge er det Barne- og likestillingsdepartementet (BLD) som er øverste myndighet for barnevernsarbeid, og ansvaret for dette arbeidet er fordelt mellom stat og kommune. Det er Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir) som, på vegne av BLD, ivaretar overordnede mål når det kommer til barnevern. Arbeidet reguleres gjennom barnevernsloven (2021). Barnevernets praksis bygger på fem hovedprinsipper. Det består av prinsippet om barnets beste, det biologiske prinsipp, det mildeste inngreps prinsipp, barnets medvirkning og legalitetsprinsippet (barnevernsloven, 2021). Flere av disse er felles med prinsippene fra barnekonvensjonen (1989), slik som eksempelvis barnets beste og barnets medvirkning.

Ved plassering av barn utenfor hjemmet er det fylkesnemnda som fatter beslutninger i saker som gjelder omsorgsovertakelse. Fylkesnemnda fungerer som en domstol, og avgjørelser i fylkesnemnda kan ankes inn for tingretten (Bunkholdt, 2022, s. 17-18). Barn kan flyttes til

enten barnevernsinstitusjon eller fosterhjem (barnevernsloven, 2021, § 5-3). Av alle barn som ble plassert utenfor hjemmet sitt i løpet av 2021, hadde barnevernstjenesten omsorgen for 77 % av dem. Dette gjelder både barn plassert i fosterhjem og på institusjon. Saker som gjelder omsorgsovertakelse og plassering etter tvang skal avgjøres i fylkesnemnda (Bufdir, u.å. d). Av alle barn som plasseres i regi av barnevernet, er det 7 % som plasseres i en institusjon. Majoriteten av barna som plasseres på institusjon er over 13 år. I slutten av 2021 var det totalt 971 barn som bodde på institusjon (Bufdir, u.å. b).

Det er en betydelig større andel barn som flyttes til fosterhjem enn på institusjon. I 2021 var det 8 300 barn som bodde i fosterhjem. Det vil si at cirka 1 % av alle barn i Norge bor i fosterhjem. Av disse er det cirka 2 600 som bor hos noen de kjenner fra før, slik som øvrig familie eller nært nettverk. Noen barn bor også i beredskapshjem i kortere eller lengre perioder. I Norge er det til enhver tid omtrent 550 barn som bor i beredskapshjem (Bufdir, u.å. a). Frem til 2017 økte andelen barn som var plassert i fosterhjem og beredskapshjem, men etter det har det vært en nedgang i andel plasseringer. Dette kan forklares ved at det har vært en generell nedgang i antallet barn som mottar tiltak fra barnevernet. Dermed faller etterspørselen etter fosterhjem. En mulig forklaring kan være at barnevernet i løpet av de siste årene har kunnet sette i gang flere vellykkede hjelpetiltak til de familiene som trenger det, slik at barna har kunnet bli boende hos sine foreldre. Dette har blitt gjort gjennom kompenserende og omsorgsendrende tiltak, hvor målet er å hjelpe foreldrene til å gi barnet omsorg i hjemmet på en måte som er positiv for barnet (Bufdir, u.å. a).

Arbeid med fosterhjem anses som ett av de mest komplekse feltene innen barnevern. Det er mange ulike instanser involvert, og de avgjørelsene som blir tatt betyr mye for barna og foreldrene det berører (Bunkholdt, 2022, s. 36). For å skape best mulig forutsetninger for fosterbarna, er det viktig at de får bo i trygge og stabile fosterhjem som ivaretar deres behov. For å oppnå dette målet, trengs det mange ulike fosterhjem som har kunnskap knyttet til det å utforske barnets behov. Et annet viktig punkt er å sørge for at fosterforeldrene får god veiledning i å skape et godt fungerende fosterhjem. Barnevernet skal følge opp barnet tett, tilpasse veiledning til fosterforeldrene basert på barnets behov, og legge til rette for barnets egen medvirkning. I tillegg skal barnets foreldre følges opp og

støttes. Hensikten er å sørge for barnets beste (BLD, 2016, s. 19). Det står blant annet i barnevernsloven at foreldre skal følges opp etter vedtak om omsorgsovertakelse, og at barnevernstjenesten kort tid etter at vedtak er fattet, skal tilby veiledning til foreldrene (barnevernsloven, 2021, § 8-3).

Ifølge Bunkholdt (2022, s. 36) er det lite kunnskap knyttet til fosterhjemsarbeid som vi kan anse som sikker, og det er dermed et felt med behov for mer forskning. Dette vekket min nysgjerrighet til selv å ville utforske feltet. Jeg ble blant annet nysgjerrig på hvordan det kan oppleves for barna å bli flyttet fra sine foreldre til et helt nytt hjem, og hvordan det er å forholde seg til nye omsorgspersoner og eventuelle andre barn som bor i det nye hjemmet. Jeg har i tillegg vært nysgjerrig på hvordan det oppleves å ha både foreldre og fosterforeldre, og hvordan relasjonene kan utvikle seg. Dette har jeg ønsket å studere nærmere, med utgangspunkt i følgende problemstilling:

”Hvordan beskrives relasjonen til fosterforeldrene i tidligere fosterbarns fortellinger?”.

1.3 Begrepsavklaring og avgrensing

I melding til Stortinget 17 (2015-2016) *”Trygghet og omsorg. Fosterhjem til barnets beste”*, presiseres det at barnevernet skal sikre at alle barn og unge får nødvendig hjelp og omsorg, og at alle barn skal leve under trygge oppvekstvilkår. Det er oftest fosterhjem som settes inn som tiltak i de tilfellene der det vurderes at barn ikke lenger kan bo hjemme hos sine foreldre, og fosterhjem skal på den måten sørge for at disse barna får omsorg og støtte i sin videre utvikling (BLD, 2016, s. 15). Et fosterhjem skal gi barnet god omsorg og en varig oppfostring (BLD, 2016, s. 19).

Fosterhjem reguleres i barnevernslovens kapittel ni, og et fosterhjem defineres som *et privat hjem som ivaretar omsorgen for barn på grunnlag av vedtak etter denne loven* (barnevernsloven, 2021, § 9-1). Tett knyttet til fosterhjem følger benevnelsene fostermor og fosterfar, og fostersøsken der foreldrene har andre barn i hjemmet. I disse benevnelsene er det familielignende relasjoner som er modell for fosterhjemmene. Det kan ligge en forventning knyttet til at man i en slik omsorgssituasjon skal skape nære bånd til hverandre, lignende hvordan det er i øvrige familier (Ulvik, 2007, s. 211).

For fosterbarn kan disse benevnelsene gli inn i hverandre, ved at de benevner fosterforeldrene for "mamma"/"mor" og "pappa"/"far". Dette er også noe som er tilfellet i denne studien, og jeg har derfor valgt å benytte meg av "foster"-benevnelsene videre i teksten for å skille mellom informantenes fosterforeldre og informantenes biologiske foreldre. Skillet er gjort uavhengig av om informantene selv benevner fosterforeldrene som "fosterforeldre" eller som "foreldre". Informantenes biologiske foreldre vil benevnes som "foreldre". Dette skillet gjør jeg for å kunne vise til de ulike foreldreparene, uten at jeg tillegger noen emosjonell verdi eller eget innhold i disse benevnelsene.

Jeg har avgrenset meg til informanter som tidligere har vært fosterbarn, og som nå er voksne. Dette anså jeg som hensiktsmessig fordi jeg gjennom disse informantene fikk innblikk i deres fortellinger i retrospekt.

1.4 Studiens struktur

Studien er inndelt i seks kapitler. Etter dette innledende første kapitlet, presenteres tidligere forskning i kapittel to. Kapittel tre tar for seg teoretiske perspektiver og begreper, etterfulgt av kapittel fire hvor jeg presenterer metode og metodologiske avveininger. Studiens analytiske materiale presenteres i kapittel fem, hvor dette belyses ved hjelp av teori. Avslutningsvis drøfter jeg studien i kapittel seks, som består av en avsluttende diskusjon. Her ser jeg på hva studien har kommet frem til, og løfter frem implikasjoner for praksis innen fosterhjemsarbeid og forslag til videre forskning på feltet.

2 TIDLIGERE FORSKNING

2.1 Litteratursøk

Artiklene som presenteres i dette kapittelet er valgt ut ifra relevans til studiens tema og problemstilling. Studien har som hensikt å belyse hvordan tidligere fosterbarn beskriver relasjonen til sine fosterforeldre, og se på dette i sammenheng med teoretiske aspekter. For å få et relevant innblikk rundt aktuell forskning har jeg benyttet meg av følgende søkeord: *foster care*, *foster home**, *foster parent**, *foster child** og *foster famil**, *parent-child relationship* og *family relations*. *- tegnet er ment til å utvide søket, da man ved hjelp av dette tegnet får opp søk med ulike endinger av ordene, slik som både endingene familiy og families.

Jeg benyttet meg hovedsakelig av databasen SOCIindex. Deres avanserte søkefunksjon ble benyttet for å finne artikler som er publisert i fagfellesvurderte vitenskapelige tidsskrifter, gjennom å filtrere søkene til "Academic journals", og filtreringen "Peer reviewed" for å sikre at artiklene er av høy kvalitet og har gått gjennom referansegranskning. I tillegg til dette har jeg også blitt tipset om en artikkel fra min veileder. Jeg har også benyttet meg av databasen *In Sum*, som er en database for systematiske oversikter om effekt av tiltak for barn og unges psykiske helse og velferd. Jeg har også benyttet meg av en systematisk oversikt fra Campbell Collaboration. Slike systematiske oversikter har strenge krav for å sikre kvaliteten i forskningen som publiseres og for å unngå partiskhet. De benytter seg for eksempel av flere forskere som jobber uavhengig rundt de ulike delene av forskningsprosessen og deretter sammenligner resultatene (Campbell Collaboration, u.å.).

I tillegg har jeg valgt en norsk artikkel, for å få med perspektiver fra fosterhjemsarbeid i Norge, som er studiens kulturell kontekst. Denne fant jeg gjennom databasen til Nasjonalbiblioteket. I denne artikkelen ble det også henvist videre til en annen artikkel av relevans som jeg dermed inkluderte. Begge disse artiklene er publisert i tidsskriftet "*Fosterhjemskontrakt*". Jeg har hatt en bevissthet rundt dette, og den eventuelle egeninteressen til dette tidsskriftet. Jeg har vurdert det til at artiklene likevel kan anses verdifulle da de berører studiens tema, og fordi det kan bidra i forskningsgrunnlaget til min studie. Øvrige artikler som jeg har tatt med i oversikten er alle review-artikler, og de to

norske artiklene kan dermed ses som et supplement for å knytte review-artiklene til studiens sosiale og kulturelle kontekst.

2.2 Presentasjon av tidligere forskning

Det finnes mange temaer som knytter seg til forskning innen fosterhjemsarbeid, men av hensyn til studiens omfang har jeg avgrenset meg til forskning som berører fosterbarns opplevelser av plassering i fosterhjem, og forskning knyttet til relasjoner på tvers av biologisk slektskap med fokus på fosterbarn. Disse undertemaene kan anses å til dels overlape hverandre, noe som viser at det er et kompleks felt som berører ulike deler av fosterbarnets liv parallelt. Det er likevel gjort et skille for å sette de ulike artiklene i en sammenheng med hverandre. Utvalget baserer seg på åtte artikler jeg har ansett relevante knyttet til studiens tema og problemstilling, og studiens analytiske materiale.

2.2.1 Forskning knyttet til fosterbarn og plassering i fosterhjem

Det er variert forskning å ta for seg knyttet til fosterbarn og plassering i fosterhjem. I en kunnskapsoversikt gjennom en review-artikkel skrevet av Le et al. (2022) fremkommer det at selv om forskningen på tidligere og nåværende fosterbarn sine perspektiver er økende, er det fortsatt begrenset med forskning på dette området. Dette er også det inntrykket jeg selv sitter igjen med etter mine litteratursøk. Imidlertid har det gjort det ekstra spennende å forske på dette området, for å bidra til å belyse tidligere fosterbarns perspektiver. Overnevnte bidrag og øvrige artikler som også vil presenteres her, har gitt meg verdifull innsikt i den forskningen som har blitt gjort tidligere rundt dette, og hva det kan være givende å forske mer rundt.

I artikkelen til Le et al. (2022) fremkommer det i flere studier at både nåværende fosterbarn og tidligere fosterbarn kan ha komplekse forståelser av hva en familie er, med bakgrunn i deres oppvekst. Dette gjennom de erfaringene de selv bærer med seg fra tidligere familieliv. Forfatterne ønsket med artikkelen å identifisere kvalitativ forskning på nåværende og tidligere fosterbarns forståelse av familie, noe de gjorde gjennom en systematisk oversikt av 20 ulike studier. De kom frem til at det ble forstått som biologisk slektskap og assosiert med positive følelser. Videre fremkom det også at familie anses som noe man *skaper*, og et valg

man tar gjeldende tilhørighet. Valget om tilhørighet kan videre deles inn i slektskap, ikke-slektskap eller en kombinasjon av dette (Ie et al., 2022).

Denne artikkelen kan også ses i sammenheng med en artikkel skrevet av Bengtsson og Luckow (2019). Artikkelforfatternes analytiske materiale bygger på videodagbøker fra 11 danske barn som bor i fosterhjem. Også de ser på tilhørighet i fosterhjem som ikke er begrunnet i slektskap. Det skilles mellom emosjonell tilhørighet, og funksjonell tilhørighet. Emosjonell tilhørighet handler om den emosjonelle intimiteten som barnet føler for de ulike familiemedlemmene, knyttet både til familien og fosterfamilien. Funksjonell tilhørighet handler om fosterforeldrenes rolle som mer praktisk, blant annet ved at fosterforeldrene bistår med leksehjelp og lager mat (Bengtsson & Luckow, 2019).

I artikkelen fremkommer det at fosterbarn må navigere mellom to, ofte veldig ulike familier. Videodagbøkene til fosterbarna i artikkelen viser at det å håndtere denne navigeringen, bygger på forhandlinger om relasjoner. Videre viser også videodagbøkene at familierelasjoner ikke nødvendigvis er forhåndsbestemte eller eksklusive, men at de er fleksible og åpne for flere ulike følelser av tilhørighet ut ifra hva som fremkommer i disse videodagbøkene. Disse relasjonene formes heller ikke i et vakuum. De formes ut ifra den enkelte i sine omgivelser og de som man møter, og ut ifra deres egen historie og personlige erfaringer. Avslutningsvis belyser også artikkelen at følelsen av tilhørighet for fosterbarn er en varig prosess som handler om at barna skal føle seg hjemme og bli anerkjent som et fullverdig familiemedlem i de ulike familiene (Bengtsson & Luckow, 2019). Som det fremkommer i begge disse artiklene, beskrives tilhørighet som noe barnet velger i relasjon til fosterforeldrene, og at det er en varig prosess ved at det er noe man *skaper*, og ikke bare noe man *er* per automatikk.

En annen artikkel som også er relevant i sammenheng med relasjoner i fosterhjem, er skrevet av Nygård (2019). Hun tar for seg forholdet mellom foreldre og fosterforeldre, og ser på hvordan man kan få til godt samarbeid av hensyn til fosterbarnas beste. Det fremkommer ulike aspekter knyttet til relasjonen mellom foreldrene og barnets fosterforeldre, og at samarbeid er noe som er betydningsfullt for barnet. For fosterbarna kan kontakten med de biologiske foreldrene være et vanskelig tema, og det kan dermed være viktig at de opplever

at fosterforeldrene aksepterer deres biologiske foreldre. Et godt samarbeid anses også som essensielt av hensyn til at fosterbarna skal slippe at fosterforeldrenes og foreldrenes relasjon er konfliktfylt (Nygård, 2019).

Artikkelen henviser også til en annen studie knyttet til skilte foreldre, hvor det i artikkelen fremkommer at det er konfliktnivået mellom hjemmene som øker risikoen for det som beskrives som skjevutvikling hos barna. Dette kan anses som et fellestrekk mellom barn som har skilte foreldre, og barn som bor i fosterhjem. De må alle forholde seg til forskjellige voksne, i forskjellige hjem. Det som skiller fosterbarn og de som har skilte foreldre, er at fosterbarn allerede har med seg egne erfaringer fra tidligere som kan være utfordrende for barnets psykiske helse og sosiale tilpasning. På grunn at dette, anses det i artikkelen som ekstra viktig at disse barna skjermes fra flere belastninger, som konflikt mellom foreldrene og fosterforeldre kan innebære (Nygård, 2019).

I artikkelen som Nygård (2019) henviser til, fremkommer det videre at barn som har skilte foreldre og fosterbarn har til felles at det anses viktig at de voksne samarbeidet godt for at de skal ha det bra. Det hevdes å være stort fokus på barn som har skilte foreldre, og hvilke konsekvenser det får for barn av skilte foreldre hvis det er et høyt konfliktnivå mellom foreldrene, mens denne problemstillingen ikke får like mye fokus når det gjelder fosterbarn. Dette er noe som belyses som spesielt viktig for fosterbarn, på grunn av de erfaringene fosterbarn kan ha med seg fra tidligere (Larsen, 2013).

2.2.2 Forskning knyttet til relasjoner på tvers av biologisk slektskap

Jeg vil videre belyse forskning som ser på relasjoner på tvers av biologisk slektskap, med fokus på fosterbarn. Her har jeg benyttet meg av en systematisk oversikt fra Campell Collaboration skrevet av Dalgaard et al. (2022). Denne artikkelen har tilknytningsteori som teoretisk ramme, og det fremkommer at barn som bor i fosterhjem og barn som er adopterte har en høyere risiko for å utvikle en rekke utfordringer knyttet til mental helse, atferd og psykososial tilpasning. Artikkelen belyser at tidligere studier har vist at som følge av barnas tidligere erfaringer av separasjon, kan noen barn ha utfordringer i sin tilknytning med fosterforeldre eller adoptivforeldre. I tillegg kan de ha opplevd psykisk og fysisk vold eller annen omsorgssvikt. For å støtte fosterforeldre og adoptivforeldre, finnes det ulike

intervensjoner som skal bidra positivt i forhold til tilknytning, varighet av plasseringen og tilpasning til fosterfamilien eller adoptivfamilien. Slike intervensjoner tilbys ofte til fosterforeldre og adoptivforeldre, og studien til Dalgaard et al. (2022) har som hensikt å se nærmere på effekten av disse intervensjonene.

Artikkelen tar for seg 27 ulike studier som har undersøkt intervensjoner rettet mot fosterforeldre og adoptivforeldre, hvor målet med intervensjonene har vært å skape eller opprettholde en trygg tilknytning med fosterbarna eller adoptivbarna. Konklusjonen fra forfatterne er at slike intervensjoner kan ha positiv effekt på den psykososiale tilpasningen til barn som bor i fosterhjem eller er adopterte, og at slike intervensjoner er positive både for barna og for deres fosterforeldre eller adoptivforeldre. Denne positive effekten er både knyttet til relasjonen mellom barna og de voksne, og den generelle tilpasningen for barnet i det nye hjemmet. Dalgaard et al. (2022) peker også på behovet for flere studier når det gjelder hvilken effekt slike intervensjoner kan ha på selve tilknytningen mellom barna og fosterforeldrene eller adoptivforeldrene, da det formidles at studiene som artikkelen tok for seg ikke kunne gi nok svar på det.

Artikkelen til Dalgaard et al. (2022) kan videre ses i sammenheng med en artikkel skrevet av Saarnik (2021). Denne artikkelen bygger på en systematisk oversikt over studier som undersøker faktorer som kan anses viktige for en vellykket fosterhjems plassering. Artikkelen tar både for seg perspektiver fra fosterbarn, men også fosterforeldre. Den inkluderer 24 studier utvalgt etter kriteriene for systematiske oversikter og metaanalyse (Saarnik, 2021). Studien identifiserer en rekke ulike faktorer som kan anses som positive for å få til en vellykket fosterhjems plassering. Det fremkommer at fosterbarna legger vekt på å opprettholde kontakt med sine foreldre, samtidig som de er i fosterhjemmet. Studien viser at dette er noe også fosterforeldrene anser som viktig, men utfordrende. Det bemerkes at det her kan trenge ytterligere veiledning til fosterforeldre i kontakten med foreldrene, og at fosterforeldrene selv uttrykker at de mangler informasjon rundt dette og om barnets fortid med foreldrene. Studien viser at velferdstjenester burde støtte foreldre mer i å opprettholde kontakten mellom fosterbarna og deres foreldre, og få mer veiledning rundt dette.

Studien belyser også at relasjonen mellom fosterbarna og fosterforeldrene er en av de viktigste faktorene for en vellykket plassering, noe som underbygger nødvendigheten av at velferdstjenester gjør sitt beste for å matche riktig barn med riktig fosterforeldre. Avslutningsvis fremkommer det i studien at fosterbarn tidligere har kunnet kjenne på maktesløshet i forhold til avgjørelser som har blitt tatt rundt deres omsorgssituasjon, og at det derfor er ekstra viktig å lytte til hvordan de ønsker å ha det fremover. Studiene som har blitt analysert i artikkelen viser at fosterbarn sitter inne med mye følelser, og ofte selv evner å formidle ønsker eller forslag rundt hva de selv vil ved en fosterhjems plassering. Ved å ta både fosterbarnas og fosterforeldrenes ønsker i betraktning, vil plasseringen bli best mulig, slik det formidles i artikkelen (Saarnik, 2021).

Noe annet som også påvirker hvordan fosterbarna har det i fosterhjemmet, er kontakten med foreldrene. Dette er noe som er blitt belyst blant annet i en artikkel skrevet av Karine Poitras et al. (2022). Forfatterne har gjennomført en systematisk kunnskapsoversikt om hvordan fosterbarn tilpasser seg voksen-barn kontakt etter at de har blitt plassert i fosterhjem. De ser på kompleksiteten rundt det at fosterbarn har kontakt med sine foreldre, og formidler at det blant studiene de har tatt for seg i sin systematiske oversikt, finnes studier som viser at det å ha kontakt med foreldre, er noe som kan være positivt for ett barns utvikling. Samtidig vises også andre studier de har sett på, at det for noen barn kan være problematisk å ha kontakt med foreldrene.

Artikkelforfatterne har tatt for seg 18 studier, utvalgt etter kriteriene for systematisk oversikt og metaanalyse. Artikkelen viser generelt til inkonsistente resultater vedrørende om kontakten med foreldrene er positivt for barnet eller ikke. Artikkelforfatterne avslutter med å argumentere for at deres systematiske oversikt støtter synet rundt å etablere samværsordninger som er til det beste for barnet, og tilpasset barnets individuelle behov (Poitras et al., 2022). For å sette artikkelen i sammenheng med artiklene over, kan det støtte opp under viktigheten av å lytte til fosterbarnets syn og ønsker, i lys av relasjonen de har med både foreldrene og fosterforeldrene.

Lignende aspekter fremkommer også i den siste artikkelen jeg her vil presentere, skrevet av Boyle (2017). Artikkelen diskuterer hvilken påvirkning kontakten med familien har for barn

som er adopterte eller i fosterhjem. Denne artikkelen er også en systematisk oversikt, som har som hensikt å hjelpe sosialarbeidere i deres avgjørelser rundt kontakten med barnets foreldre. Når det gjelder denne kontakten, viser studien at enkelte barn får det lettere i utfordringer de opplever ved å ha kontakt med foreldrene. Dette gjelder både i forhold til tilknytning, og i følelsene rundt å være plassert utenfor hjemmet. Dog gjelder ikke dette alle barn. For noen barn, kan det gjøre det verre for dem å ha kontakt med sine foreldre. Ut ifra dette beskrives det her som viktig at slike avgjørelser gjøres individuelt, ut ifra det enkelte barnets beste, og at studier som peker mot kun én bestemt retning for enten mer eller mindre samvær, bør analyseres kritisk (Boyle, 2017). Også her belyses viktigheten av barnets stemme og barnets beste. Barnets beste blir beskrevet som noe som bør være førende i avgjørelser knyttet til kontakten med sin opprinnelige familie etter å ha flyttet i fosterhjem. Ut ifra kunnskapssituasjonen som presenteres her, kan det ikke fastslås at samvær er hensiktsmessig for barnet eller ikke, og det må derfor undersøkes grundig i den enkelte situasjon og i samtale med det enkelte barn.

3 TEORETISKE PERSPEKTIVER OG BEGREPER

I dette kapittelet vil jeg redegjøre for teoretiske perspektiver og begreper som jeg anser er av relevans for studiens tema og problemstilling, og som videre benyttes i presentasjonen av det analytiske materialet. Disse teoretiske perspektivene er narrativ teori og fortellinger som livsfortolkning, og teori om relasjoner som forhandlinger. Jeg kommer videre til å presentere begrepene stabilitet og kontinuitet, som er to viktige begreper knyttet til fosterhjemsarbeid.

3.1 Narrativ teori og fortellinger som livsfortolkning

Noe jeg anser som en styrke i mitt materiale, er at jeg gjennom mine intervjuer har fått tilgang til informantenes refleksjoner i nåtid. Informantene har reflektert rundt hvordan det var for dem under tiden de bodde med fosterfamilien sin, og hvordan relasjonen med fosterforeldrene har utviklet seg frem til i dag. Siden jeg har tatt utgangspunkt i tidligere fosterbarns fortellinger, har det vært naturlig å se nærmere på narrativ teori og fortellinger som livsfortolkning. Jeg har vært interessert i å se på det menneskelige, og hvilken mening de tillegger sin livshistorie. Dette kan kobles til hermeneutikken, som er tett forbundet med refleksjon og livsfortolkning (Thomassen, 2021, s. 162). For å kunne presentere dette, vil jeg belyse det narrative, for å videre kunne se det i sammenheng med fortellinger som livsfortolkning.

Narrativ er et annet ord for fortelling, og defineres som *en beskrivelse av et avgrenset og sammenhengende hendelsesforløp* (Johannessen, Rafoss & Rasmussen, 2021, s. 97-98). Hvis man ser denne definisjonen i en psykologisk og sosiologisk vitenskapelig retning, kan det anses som lengre livsfortellinger i en kontekst som utvikler seg i løpet av ett eller flere intervjuer (Riessman, 2017, s. 238). Narrativer inviterer fortelleren til å dele sine egne opplevelser ut ifra deres perspektiv. Disse fortellingene kan deretter analyseres, og få frem beskrivelser av personens livsforløp (Riessman, 2017, s. 240–241).

Innen narrativ teori sies det at et menneskelig liv er et fortalt liv. Det handler om hvordan vi mennesker forteller om livene våre og presenterer oss selv i ulike situasjoner. I forskning kan slike fortellinger gi verdifull informasjon om et fenomen. Gjennom å analysere hvordan mennesker forteller om seg selv, kan man se kjennetegn rundt et fenomen, som for

eksempel omsorgsutøvelse (Thomassen, 2021, s. 182-183). Det narrative forteller både noe om personens egen forståelse av hvem han eller hun er, og hvor de anser at de hører hjemme. I tillegg forteller det også noe om hvilke normer og verdier som er rådende i samfunnet som personen er en del av. Narrativ teori kan ses i retning av det som kalles etisk teori, fordi den forteller oss noe om hvordan personen forstår seg selv og sin identitet. Det narrative kan si noe om hvem personen anser at den har vært tidligere, og hvem personen anser at han eller hun er nå i dag (Thomassen, 2021, s. 183).

Det narrative kan i tillegg ses på ulike nivåer. Det første nivået handler om at man anser at personen som forteller noe, selv fortolker sine erfaringer. Deres fortolkede fortelling blir igjen fortolket av den som lytter til fortellingen, som da er det andre nivået. Til slutt er det også et tredje nivå, hvor man kan anse at den som leser for eksempel et fortolket intervju, konstruerer et narrativ. Dette ut ifra hva personen som ble intervjuet har fortalt, og hvordan intervjueren har fortolket denne fortellingen selv (Riessman, 2017, s. 238).

Det narrative kommer til syne i filosofen Paul Ricœur (1913–2005) sine tanker om en narrativ identitet (Thomassen, 2021, s. 183). Hans tanker er tett knyttet til den vitenskapsteoretiske retningen hermeneutikken. Hermeneutikken kan i store trekk ses som det å forstå og fortolke mening (Thomassen, 2021, s. 162). Det er mye man kan formidle knyttet til hermeneutikken, men som en avgrensning har jeg valgt å fokusere på hvordan fortellinger kan ses i denne sammenheng. Det er her Ricœur sin teori om narrativ identitet blir relevant. Innen denne teorien settes det fokus på fortellinger som en forståelseshorisont for ett menneskeliv, og man ser det som at mennesker gjennom fortellingen kan skape sammenheng og struktur rundt ulike hendelser, over en lengre tidsperiode (Thomassen, 2021, s. 179-181).

Ricœur formidler videre at det i narrative livsfortolkninger handler om personens forståelse av dagligdagse, praktiske aktiviteter, og at personen selv strukturerer denne fortellingen. Personen velger selv hva det skal legges vekt på, og hva som ikke skal nevnes. På denne måten kan personen plassere hendelser og handlinger inn i en tidsramme. Gjennom dette skaper personen meningsfulle sammenhenger knyttet til større eller mindre deler av ens liv.

Når personen har fortalt sin fortelling, tar personen den inn i igjen i sitt eget liv, og gjentolker den til neste gang den fortelles (Thomassen, 2021, s. 182).

3.2 Et forhandlingsperspektiv på relasjoner

Et annet teoretisk utgangspunkt jeg har benyttet meg av, er å se på relasjoner som fremforhandlet. Forhandlinger om relasjoner skjer i et hverdagslig samspill mellom de det gjelder, gjennom det de sier til hverandre og handlingene deres mot hverandre (Ulvik, 2007, s. 213). Forhandlingsbegrepet innebærer et valg om å se all interaksjon mellom barnet og fosterforeldrene som forhandlinger om relasjoner. Knyttet opp mot studiens tema, handler det her om hvordan fosterbarn forhandler rundt eventuelle foreldre-barn relasjoner mellom dem selv og deres omsorgsgivere. Videre berører det også hvordan disse forhandlingene om relasjoner påvirkes av omverden, og på den måten skjer i et samspill med omverdens forventninger til ulike relasjoner. Dette er noe jeg vil komme nærmere inn på senere i teoridelen.

Jeg har valgt å ta utgangspunkt i hvordan Ulvik beskriver disse forhandlingene i sin bok *"Seinmorderne fosterfamilier – en kulturpsykologisk studie av barn og voksnes fortellinger"* (2007), og sett på dette teoretiske utgangspunktet i sammenheng med hvordan informantene fra min oppgave beskriver deres relasjoner med sine fosterforeldre. Dette teoretiske utgangspunktet vil beskrives generelt i teoridelen, før jeg knytter det til mitt materiale senere i studiens analysedel.

3.2.1 Relasjonsforhandlinger mellom barn og voksne

Når det gjelder forhandlinger innad i familien, kan det være mange ulike aspekter som fosterbarna må forholde seg til. De innehar en posisjon som barn, og må i tillegg tilpasse seg til den særskilte posisjonen som fosterbarn når de flyttes til et fosterhjem. For barnet vil dette ofte innebære å bli kjent med et nytt nettverk, samtidig som barnet også har kjennskap til sitt tidligere nettverk. Barnet må på denne måten forholde seg til to ulike verdener samtidig. I forhold til barnets fosterfamilie, vil det også bli en egen forhandling rundt hvordan det er å være fosterbarn i det spesifikke hjemmet. Barnet må videre også forhandle om hvordan han eller hun skal forholde seg til sin opprinnelige familie (Ulvik, 2007, s. 127). Det er ikke gitt hvilken type relasjon man skal ha til hverandre som fosterbarn

og fosterforeldre, eller hvilket emosjonelt innhold disse relasjonene skal romme. Dette er noe som må forhandles frem gjennom samhandling i hverdagslivet, og bekreftes kontinuerlig av begge parter i en relasjon (Ulvik, 2007, s. 212).

Når det gjelder forhandlinger innad i familien, vil det knyttet til studiens tema være fokus på voksen-barn relasjonen i familien, både når det gjelder barnets foreldre, og barnets fosterforeldre. Begge disse voksen-barn relasjonene påvirker hverandre gjensidig. Dette gjennom at tidligere relasjoner må reforhandles, når en ny relasjon forhandles frem. Eksempelvis når det gjelder posisjonen som mor, har både barnet og den voksne med seg den kulturelle forståelsen om at mor generelt sett er en eksklusiv posisjon, som kun én voksen kan ha. Hvis barnet da vil forhandle om at fostermoren skal innta posisjonen som mor i barnets liv, innebærer det at barnet dermed også må forhandle om hvilken posisjon barnets biologiske mor skal ha. Spørsmål som da kan dukke opp, er om det er mulig å ha to mødre samtidig, og om dette er noe barnet selv ønsker (Ulvik, 2007, s. 213).

Med utgangspunkt i dette, vil det si at barnet risikerer å *frata* noen posisjonen som mor eller far, ved å *gi* denne posisjonen til noen andre. Dette er noe barnet derfor må forholde seg til og finne ut av om det ønsker å gjøre. Det vil her inngå forhandlinger rundt hvem som *er* eller *ikke er* mamma, om mamma kan være flere personer, ulike typer mammaer og om det emosjonelle innholdet i det å være mamma. Dette forhandles gjennom meningsskaping mellom barnet og den voksne, og gjennom hvordan de lever sammen (Ulvik, 2007, s. 212-214). Disse relasjonsforhandlingene er ikke konstante, med må forhandles kontinuerlig, og bekreftes av begge partene. Relasjonene kan også justeres, slik at en part blir mer eller mindre betydningsfull i sin posisjon som mor. På den måten kan eksempelvis en fostermor bli justert til å bli *mer* mor for barnet, gjennom relasjonsforhandling hvor de positive følelsene til barnet bekreftes (Ulvik, 2007, s. 215).

Noe som videre er viktig å belyse i denne sammenheng, er at forhandlingene kan inneholde store variasjoner. Slik Ulvik (2007, s. 212) beskriver det, formidlet flertallet av fosterforeldrene i hennes studie at barna selv skulle få bestemme hva de ville kalle dem. Dette er videre noe som alle fosterfamilier må finne ut av sammen. I slike forhandlinger ser man det ikke som at mamma og pappa er en posisjon man *er* i, men en posisjon som man

kan *bli* for barnet (Ulvik, 2007, s. 214). Det anses også ut ifra dette, at foreldre kan velges, og velges bort av barnet. Forhandlinger kan skje både før barnet og den voksne har blitt kjent, og etter at de har dannet en relasjon (Ulvik, 2007, s. 220).

Hvis barnet velger å kalle fosterforeldrene for mamma og pappa, kan det være et uttrykk for relasjonsforhandling og hvilket emosjonelt innhold barnet ønsker skal ligge til grunn for relasjonen (Ulvik, 2007, s. 217-218). At barnet sier at noen *er* ens mamma eller pappa, kan fortelle oss noe om det følelsesmessige hos barnet, og at barnet opplever at nettopp disse voksne er deres mamma og pappa. Benevnelsene "mamma" og "pappa" kan også tolkes som et signal på at barnet nå vet at han eller hun skal bli i hjemmet sammen med fosterforeldrene, og at det er en relasjon som er tenkt å være varig (Ulvik, 2007, s. 212).

På en annen side, kan benevnelsene "mamma" og "pappa" også handle om det mer praktiske, gjennom at barnet anser at foreldre er de som har barnet hos seg til daglig og utfører den praktiske omsorgen, uten at det nødvendigvis sier noe om det følelsesmessige innholdet i relasjonen (Ulvik, 2007, s. 214). Det er ikke gitt at et barn tillegger relasjonen emosjonelt innhold som samsvarer med benevnelsene "mamma" og "pappa", selv om barnet kaller fosterforeldrene for dette. Benevnelsene kan gi en indikasjon på emosjonelt innhold, men det er ikke alltid tilfelle (Ulvik, 2007, s. 218). Ytterligere kan det også være andre faktorer som påvirker disse forhandlingene, slik som andres forventninger i barnets omverden. Dette vil nå utdypes nærmere.

3.2.2 Forhandlinger og kulturell forståelse av familie

Som fosterbarn er det flere faktorer som er med på å påvirke hvordan barnet velger å forhandle om relasjoner knyttet til posisjonen som foreldre. Det finnes i dag en generell forståelse for at det som inngår i en vanlig familie, er foreldre og deres biologiske barn. Barn som flyttes til fosterhjem, inngår på denne måten ikke i en slik familiekonstruksjon. Et barn kan på samme tid ha et ønske om en ny familie, samtidig som barnet kan ønske å bo hjemme hos sine foreldre. Dette beskriver Ulvik (2007, s. 132) som en ambivalens hos barnet. Dette kan forklares gjennom hvordan man snakker om familieliv, og en generell oppfatning om at barn skal bo hos sine foreldre, og at dette er noe som "alle barn" ønsker. Det er ikke sikkert at dette speiler det aktuelle barnet sitt ønske rundt hvor han eller hun

ønsker å bo, men kan også være et uttrykk for den innsikten barnet har om det vanlige, og at barnet skulle ønske at situasjonen hjemme var annerledes slik at barnet kunne bodd hjemme og på den måten inngått i det vanlige (Ulvik, 2007, s. 132).

Som beskrevet i avsnittet over, påvirkes også forhandlingene av den kulturelle forståelsen som barnet og den voksne har med seg inn i relasjonsforhandlingene. Man har med seg den kulturelle forståelsen av hva en mamma og en pappa er, gjennom hva den innebærer å være nettopp mamma og pappa i den kulturen man lever i. Disse forståelsene som både voksne og barn har med seg i den generelle forståelsen av innholdet i disse relasjonene, er også med dem inn i sine egne forhandlinger om relasjoner seg imellom. Dette er sterkt preget av den samtiden man lever i, og forhandlingstemaene vil derfor være i stadig endring ut ifra hvilken tid disse forhandlingene foregår i (Ulvik, 2007, s. 213).

Dette kan knyttes opp mot det å bo i fosterhjem, og at det i tillegg innebærer andre aspekter som ikke vanligvis er et tema i hjemmet. Det å ha kontinuerlig oppfølging og kontakt med barnevernstjenesten, og den midlertidigheten som et fosterhjems plassering kan innebære, er noe som anses å kunne påvirke forhandlingene om relasjon mellom fosterbarnet og fosterforeldrene, og med foreldrene. Det anses at selve omsorgsarrangementet fosterhjem er noe som kan gjøre det mer utfordrende for barnet i sine relasjonsforhandlinger (Ulvik, 2007, s. 223). Som det fremkommer, er relasjonsforhandlinger kompleks, og noe som kan indikere at det er viktig kunnskap å ha med seg i alt arbeid med fosterbarn.

3.3 Stabilitet og kontinuitet

To ytterligere begreper som jeg anser hensiktsmessig å presentere i sammenheng med teoretiske utgangspunkter, er stabilitet og kontinuitet. Disse begrepene er også særlig relevante når det kommer til fosterhjemsarbeid, da begrepene ofte blir satt opp mot hverandre i vurderinger om barn skal plasseres i fosterhjem (Bunkholt, 2022, s. 47).

3.3.1 Hva er stabilitet og kontinuitet?

Kontinuitet handler om å ha en sammenhengende livshistorie. Det å ha en sammenhengende livshistorie vil si å vokse opp med familie og venner, som man også beholder kontakten med videre i livet. Det innebærer å ha mye kontakt med mennesker som

både kjente en som liten, og senere i livet. I tillegg til andre mennesker, kan også bilder og steder man besøkte som liten, være bindeledd mellom den man er i dag og hvordan man var som liten (Bunkholt, 2022, s. 47).

Det kan videre ses som at den personen man var før har påvirket den personen man har blitt senere i livet. Gjennom å forstå hvordan man var som liten, kan man få mye informasjon om hva som har formet en til den man er i dag. Det å ikke ha kontakt med personer som kjente en som liten kan oppleves som ensomt, som følge av at man blir alene om store deler av sin livshistorie, og ikke har noen som kan hjelpe en å se sammenhengen i den. Behovet for denne kontinuiteten kan imidlertid variere fra person til person. Noen kan ha et stort behov for å snakke med andre mennesker fra oppveksten, for å få innsikt i hvordan man selv var da, mens andre ikke har det samme behovet (Bunkholt, 2022, s. 47-48).

Stabilitet handler i denne sammenheng om stabilitet i omsorgen som et barn får, og det vil si at barnet har voksne rundt seg som oppleves som forutsigbare, stabile, trygge og pålitelige. For å oppnå dette, kan det være viktig å møte barnet og dets behov med engasjement og varme, og å sette forståelige grenser på en adekvat måte (Bunkholt, 2022, s. 48).

3.3.2 Forholdet mellom stabilitet og kontinuitet

Ideelt sett er det beste for et barn å både oppleve kontinuitet og stabilitet samtidig. Det innebærer å få stabil omsorg fra de samme voksne gjennom hele oppveksten. Det er noe som mange barn i dag får, men hvis man ser på vurderingen innen barnevernet kan det tillegges ulik vekt ved stabilitet og kontinuitet i de sakene som havner hos barnevernstjenesten. Her kan man se på det ut ifra et skadeperspektiv; vil det gjøre minst skade å bryte kontinuiteten for å gi barnet en større sjanse for å få stabil omsorg, eller skal man ha fokus på å ikke bryte kontinuiteten, men la barnet leve under ustabile omsorgsforhold? Det er slike spørsmål som tas i betraktning i vurderinger om et barn skal flyttes til fosterhjem (Bunkholt, 2022, s. 48).

I slike vurderinger knyttet til plassering av barn i fosterhjem, skal barnevernet ha barnets beste i fokus, da dette prinsippet alltid skal være førende for alle de beslutninger som barnevernstjenesten tar. I de tilfeller der det anses at det er til barnets beste å bli plassert i

fosterhjem, er barnevernet forpliktet til å hjelpe barnet. Det kan likevel være viktig å bidra til at barnet får opprettholde positiv kontakt med sine foreldre (Baugerud et al., 2008, s. 24). I lys av barnets beste, vil det også være positivt for barnet å vite at foreldrene følges opp, for at barnet ideelt sett skal slippe å kjenne på ansvar og bekymring ovenfor foreldrene. På den måten vil barnet kunne fokusere mer på seg selv og sitt eget liv i det nye hjemmet. Det at foreldrene følges opp og får en bedre livskvalitet vil derfor være positivt for barnet også (Baugerud et al., 2008, s. 24).

Å flytte barnet til fosterhjem innebærer å bryte kontinuiteten i barnets utvikling, ved at barnet flyttes fra de omsorgspersonene som barnet har kjent så langt i livet. For å likevel prøve å veie opp for dette bruddet i kontinuiteten, kan man da ha samværsordninger med foreldrene der det er mulig. Hvis det oppleves utfordrende for barnet, kan man også holde på noe av kontinuiteten gjennom minner og bilder i en såkalt livsbok (Bunkholt, 2022, s. 49).

Forholdet mellom stabilitet og kontinuitet kan også ses i sammenheng med diskusjonen knyttet til det biologiske prinsipp (Bunkholt, 2022, s. 49). Det biologiske prinsipp handler om at det anses verdifullt at et barn vokser opp hos sine foreldre (Bunkholdt, 2022, s. 45). Dette er et av hovedprinsippene som barnevernsloven (2021, § 1-5) bygger på, hvor det står beskrevet at barnet har rett til omsorg, fortrinnsvis i egen familie. De siste årene har det vært debatt rundt hvor stor betydning det biologiske prinsipp skal tillegges. Blant annet som følge av økt kunnskap om det eventuelle traumet som en flytting kan innebære for barnet. Det er noe som kan ha hevet terskelen for å flytte barn fra sine foreldre.

Utgangspunktet i barnevernsloven er at barn skal bo sammen med sine foreldre, og på grunn av dette er det høye krav for at barnevernstjenesten skal få overta omsorgen for barna. Dette skjer bare i de mest alvorlige tilfellene, og kan anses som et tvangsinngrep i forhold til den gjensidige retten til familieliv som barnet og foreldrene har (Bufdir, u.å. a). Et spørsmål som reises er om dette prinsippet er styrende i så stor grad at det overskygger andre faktorer, slik som barnets rett til beskyttelse. Dette er også en diskusjon som har vært særlig aktuell i forbindelse med norsk barnevern, og dommene fra Den europeiske menneskerettighetsdomstolen (EMD) i Strasbourg (Bunkholt, 2022, s. 45). Disse dommene

har blant annet berørt krenkelser på rettet til familieliv (Bufdir, u.å. c). Som en kan forstå ut ifra dette, er det en diskusjon av betydning på både nasjonalt og internasjonalt nivå.

4 METODE OG METODOLOGISKE OVERVEIELSER

I denne delen av studien vil jeg presentere den metode jeg har valgt og de metodologiske overveielser som jeg har tatt underveis i oppgaveskrivingen. Jeg vil begynne med å redegjøre for min forforståelse og posisjon i feltet. Deretter vil jeg begrunne mitt metodevalg og vitenskapsteoretiske retning, etterfulgt av en presentasjon av prosessen rundt utvalgt og rekruttering av informanter. Videre belyses utforming av intervjuguide, og hvordan jeg forberedte og gjennomførte intervjuene. Bearbeiding og analyse redegjøres det også for, i lys av analytisk metodevalg. Tilslutt evaluerer jeg studien og ser på styrker og svakheter, og avslutningsvis presenteres etiske aspekter.

4.1 Forforståelse og posisjon i feltet

Valget om fosterbarn som tema falt seg naturlig for meg, da dette er et felt innen barnevern som jeg interesserer meg spesielt for. Jeg er interessert i hvordan man kan skape givende relasjoner mellom fosterbarn og fosterforeldre, og generelt i relasjoner mellom voksne og deres ikke-biologiske barn. I slutten av tenårene fikk jeg vite at jeg ikke kan få biologiske barn, og jeg valgte dermed å flytte fokus til hvordan jeg kan lære mer om å skape foreldrelignende relasjoner til andre barn som trenger trygge omsorgspersoner, slik som fosterbarn. Samtidig er jeg bevisst på hvordan dette kan innvirke på min studie, i forhold til å ta med meg min egen forståelse av temaet inn i forskninger. Innen kvalitativ forskning er det viktig å sikre at man handler i god tro som forsker, og at ikke studien ikke har blitt påvirket av personlige verdier. Dette er viktig for å kunne styrke sin studie (Bryman 2018, s. 470). Imidlertid understreker Bryman (2018, s. 470) at det ikke er mulig å være fullstendig objektiv i samfunnsvitenskapelig forskning, men at man skal etterstrebe å ikke la det påvirke forskningen på en uhensiktsmessig måte, og å være bevisst dette.

Bevisstheten rundt min forforståelse er noe jeg har tillagt særskilt vekt under denne studien, da jeg vet med meg selv at jeg har en personlig interesse om å eventuelt bli fostermor i fremtiden. Her ønsker jeg å beskrive hvor selve interessen kommer fra og min motivasjon til å skrive om akkurat dette. For meg har temaet åpnet øynene mine for viktigheten og muligheten til å skape givende bånd på tvers av biologisk slektskap, og ulike definisjoner av familie, foreldreskap og voksen-barn relasjoner. Et slikt ønske fra min side som forsker, skal ikke påvirke studien på en uhensiktsmessig måte. Jeg er bevisst på at med denne personlige

interessen, ligger det en forhåpning om at det å være fostermor skal være givende, meningsfullt og kunne lede til gode foreldre-barn relasjoner, på samme måte som med biologiske barn. Likevel er det forskningsetisk viktig å få frem et nyansert bilde av temaet, og å være bevisst min eget ønske om å finne "solskinshistoriene". Forskningen skal vise de perspektivene og fortellingene som informantene presenterer, og ikke perspektivene og fortellingene som jeg ønsker å få frem.

Videre er jeg også utdannet sosionom, og går masterprogrammet i sosialfag, studieretning barnevern. Dette er ytterligere noe som preger min forforståelse og posisjon i feltet, ved at jeg har med meg dette sosialfaglige blikket inn i studien. Jeg har interessert meg for det faglige knyttet til feltet fosterhjemsarbeid, og ønsket å videreutvikle min faglige kompetanse i feltet etter å ha blitt nysgjerrig på ulike spørsmål gjennom mine utdannelser.

4.2 Begrunnelser

4.2.1 Begrunnelse av metodevalg

Jeg ønsket å få frem rike beskrivelser av informantenes egne erfaringer og refleksjoner fra relasjonen med sine fosterforeldre. På bakgrunn av studiens problemstilling, valgte jeg derfor å gjennomføre en kvalitativ intervjustudie. Med dette utgangspunktet sirklet studien seg inn mot en fortolkende retning og historiefortelling. Dermed ble det naturlig å velge en kvalitativ metode, da denne metoden ofte ser på meninger og fortolkninger. Metoden har som hensikt å gjøre det ut ifra informantenes perspektiv for å få innsikt i deres opplevelser (Järvinen & Mik-Meyer, 2017, s. 10). Jeg ønsket selv å få innsikt i tidligere fosterbarns opplevelser på en nyansert måte, noe som var avgjørende for mitt valg av metode.

Videre knyttet til kvalitativ metode, kan man gjennom slik forskning se på hvordan mennesker skaper, forhandler og opprettholder mening i ulike kontekster (Järvinen & Mik-Meyer, 2017, s. 10). I lys av forhandlinger og meningsskaping, er dette også relevant i forhold til et av de teoretiske perspektivene i studien, som tar for seg perspektiver knyttet til relasjoner som forhandlinger. På denne måten kan metodevalget også anses relevant for teoridelen av studien.

4.2.2 Begrunnelse av vitenskapsteoretisk retning

Jeg bestemte meg tidlig for at jeg ønsket å se på livsfortolkning i min studier, og snevret meg inn på hvordan tidligere fosterbarn fortolker den tiden de bodde i fosterhjemmet. Ved å se på hvordan de tidligere fosterbarna fortalte om sin oppvekst i fosterhjemmet, kunne jeg få innsikt i hvordan de fortolket denne perioden i livet, og jeg kunne også se på utvikling av relasjonen til fosterforeldrene i fortid og nåtid. Gjennom slike fortellinger skaper personen meningsfulle sammenhenger, knyttet til større eller mindre deler av ens liv (Thomassen, 2021, s. 182). I fortellingene til de tidligere fosterbarna så de tilbake på denne delen av sin historie, og reflekterte rundt den underveis i intervjusituasjonen. Ut ifra dette anså jeg at å se på fortellinger som livsfortolkning var hensiktsmessig for min studie. Dette ledet meg mot det narrative i analysedelen av studien, som vil beskrives mer inngående under avsnittet "bearbeiding og analyse" i dette kapitlet.

4.3 Utvalg og rekruttering av informanter

4.3.1 Begrunnelse

Utvalget mitt består av fem tidligere fosterbarn. De har alle unike fortellinger, som også kan tenkes gjenspeiler spekteret av fortellingene til alle fosterbarn der ute. Noen kommer i fosterhjem fra fødsel av, slik den ene av informantene i mitt utvalg gjorde. Andre kommer i fosterhjem nærmere ungdomsalderen, noe en annen av mine informanter gjorde. Enkelte har mye kontakt med sine fosterforeldre og har kontakt med dem nesten hver dag, mens andre har mer sporadisk kontakt. Dette var også noe som fremkom i mitt utvalg.

Noe som påvirket antallet informanter, var størrelsen på den totale gruppen utvalget inngår i. Andelen fosterbarn utgjør en veldig liten prosentandel av den totale befolkningen generelt (Bufdir, u.å. a). Det gjør at det kan være en vanskelig gruppe å nå ut til. Dette begrenses ytterligere av det aldersspennet jeg søkte informanter innen. Jeg hadde derfor en forhåpning om å få tak i mellom fire til seks informanter, noe jeg anså både var realistisk, og som ville gi varierte fortellinger fra informanter med ulike bakgrunn og erfaringer.

Da jeg hadde gjennomført to av intervjuene, ble jeg overrasket over hvor åpne informantene var og at de var såpass interessert i å dele sine erfaringer med meg. Informantene hadde mye å fortelle rundt temaet, og alle intervjuene varte i mellom en til halvannen time. Dette

genererte rike beskrivelser. Slik Magnusson og Marecek (2015, s. 36) beskriver, er det ikke antallet informanter som er avgjørende, men kvaliteten og den totale mengden materiale (Magnusson & Marecek, 2015 s. 36). Det kunne vært spennende å intervju enda flere, men på grunn av studiens tidsbegrensning og siden jeg fikk frem et såpass fyldig materiale, vurderer jeg utvalget som tilstrekkelig stort til å romme nødvendig variasjon.

4.3.2 Gjennomføring av rekrutteringen

Jeg benyttet meg av tre Facebook-grupper for å nå ut til informantene. Det ble benyttet Facebook-grupper knyttet til sosialt arbeid og fosterhjemsarbeid, hvor jeg etter tillatelse fra de som administrerte gruppene fikk lov til å publisere innlegg der jeg etterspurte informanter til min studie. Denne rekrutteringsmetoden kalles reklame, hvor man da benytter seg av eksempelvis sosiale medier (Magnusson & Marecek, 2015 s. 38). Jeg valgte å benytte meg av denne rekrutteringsmetoden, da jeg gjennom disse gruppene nådde ut til en større gruppe som jeg antok bestod av potensielle informanter til min studie. Jeg ønsket at personer som kunne tenke seg å delta, selv skulle ta kontakt med meg, noe denne rekrutteringsmetoden la til rette for. Dette ønsket jeg for å forsikre meg om at ingen skulle føle seg presset til å delta. Denne verdien sto sterkt for meg, og jeg opplevde i ettertid at det fungerte godt, da jeg gjennom denne rekrutteringsmetoden fikk informanter som selv uttrykte et sterkt ønske om å dele sine erfaringer. To av informantene formidlet at de ikke pleier å takke ja til å delta i slike forskningsprosjekt, men at de ønsket å delta i dette forskningsprosjektet da de anså temaet som viktig.

4.3.3 Om utvalget og avgrensninger

De fem informantene var alle i slutten av 20-årene eller begynnelsen av 30-årene. Utvalget bestod av fire kvinner og en mann. Hvor gamle informantene var da de kom til i fosterhjemmet varierte fra rett etter fødsel til tidlig ungdomsår. Det som var felles, var at alle informantene hadde bodd i fosterhjemmet over flere år. To av informantene vokste opp i en større by, mens de tre andre vokste opp i en mindre bygd. Alle informantene formidlet at de i dag var i arbeid, og fire av de fem fortalte om partner/ektefelle, og om ett eller flere barn. Flertallet jobbet innen ett omsorgsyrke. Ut ifra informantenes ulike bakgrunner, anser jeg at jeg fikk innsikt i varierte perspektiver og erfaringer knyttet til studiens tema.

I første omgang søkte jeg etter informanter mellom 24-30 år. Dette gjorde jeg fordi jeg anså det hensiktsmessig med informanter som selv var voksne, og som hadde fått tiden i fosterhjemmet litt på avstand. Jeg anså videre at det ville være en passende alder i denne studien da informantene også hadde tiden i fosterhjemmet relativt friskt i minnet. I etterkant av det første intervjuet, fortalte denne informanten at vedkommende ikke hadde vært klar for å snakke om temaet for bare ett år siden, og foreslo at det kunne være lurt å øke alderen noe, for å nå ut til flere informanter. Dermed økte jeg utvalgsgruppen til mellom 24–33 år. Jeg fikk ingen informanter i det nedre delen av aldersspennet, noe som kan tyde på at informanten fra det første intervjuet hadde et godt poeng. Tidligere fosterbarn i midten av 20-årene er muligens ikke klare for å snakke om temaet ennå, men det er kanskje noe som kommer etter ytterligere ett par år.

Det er flere faktorer som kan ha bidratt til at det var overtall av kvinner i mitt utvalg. En mulig forklaring kan være at undersøkelsen potensielt nådde ut til flere kvinner enn menn, gjennom de Facebook-gruppene jeg benyttet meg av. Dette ved at muligens flere kvinner enn menn er med i slike Facebook-grupper. En annen forklaring kan være at kvinner muligens har lettere for å delta i slike intervjuer. Dette blir kun spekulasjoner fra min side, da jeg ikke har tilgang til medlemsstatistikken til disse gruppene. Likevel er det noe jeg har reflektert rundt og anser som relevante refleksjoner i denne sammenheng.

4.4 Intervjuene

4.4.1 Semistrukturerte intervjuer

Jeg valgte å gjennomføre semistrukturerte intervjuer, da jeg ønsket å få frem informantenes egne erfaringer og minner fra sin oppvekst. Semistrukturerte intervjuer utformes på en måte som gir informanten mulighet til å fortelle fritt om sine erfaringer, minner og refleksjoner. Ved semistrukturerte intervjuer er spørsmålene ofte åpne, for at informanten skal kunne fortelle det de selv ønsker å legge vekt på (Magnusson & Marecek, 2015 s. 47). Jeg anså derfor denne metoden som hensiktsmessig å benytte, da jeg så for meg at jeg både kunne ha informanter som kom til å snakke mye på eget initiativ under intervjuene, og informanter som muligens kunne trenge litt flere spørsmål for å få frem fortellingene sine. Jeg erfarte at dette var riktig valg under gjennomføringen av intervjuene, da jeg lett kunne tilpasse spørsmålene underveis ut ifra hvor fritt de ulike informantene pratet.

4.4.2 Utforming av intervjuguiden

Under utformingen av intervjuguiden (vedlegg 3), hadde jeg på forhånd lest meg opp på en del ulike teorier knyttet til temaet, og funnet hvilke området jeg ønsker å undersøke nærmere for å belyse studiens problemstilling. Dette var blant annet ut ifra spørsmål knyttet til hvordan informantene opplevde sin hverdag i fosterhjemmet, hvordan de håndterte det å vokse opp i fosterhjem, hvilke eventuelle utfordringer og gleder de møtte på, og om de selv hadde noen råd til fremtidige fosterforeldre, fosterbarn og yrkesutøvere innen fosterhjemsarbeid. Dette er også noe Magnusson & Marecek (2015 s. 51) beskriver som et første steg i å kunne velge ut temaer til intervjuguiden.

Etter å ha gjort dette kom jeg frem til følgende overordnede temaer: bakgrunnsinformasjon om deltakerne, oppvekst og hverdagslivet i fosterhjemmet, tanker og følelser om det å ha fosterforeldre og kontakten med fosterforeldrene. Ut ifra disse temaene utformet jeg videre spørsmål. Magnusson & Marecek (2015 s. 52-53) peker på noen viktige elementer i slike spørsmål. Ett element er at spørsmålene skal være relevante i forhold til temaet som etterspørres, og at det skal være lett for informanten å forstå spørsmålet. Dette var også noe jeg etterstrebet

Et videre element i utformingen at intervju spørsmålene er at de skal åpne for informantenes fortellinger, og gi informantene mulighet til å videreutvikle disse fortellingene underveis. I tillegg fremkommer også viktigheten av at intervjueren ikke skal anta at han eller hun vet hva informanten tenker. Det bør derfor stilles spørsmål som ikke tar noe for gitt, men som gir rom for flere mulige svar (Magnusson & Marecek, 2015 s. 53-54). Dette var noen av elementene jeg tok med meg da jeg utformet spørsmålene i min intervjuguide, blant annet gjennom åpne spørsmål og oppfølgingsspørsmål underveis. Flere av spørsmålene var utformet med den hensikt å åpne for fortellinger, slik som "Hvordan var en vanlig dag i fosterhjemmet?", "Hva husker du best fra tiden du bodde sammen med fosterforeldrene dine?" og "Kan du sette ord på dine tanker rundt det å bo i fosterhjem?".

I tillegg utformet jeg oppfølgingsspørsmål, slik at informantene kunne utdype fortellingene sine. Det finnes to typer oppfølgingsspørsmål, både generelle og fokuserte. Generelle

oppfølgingsspørsmål oppmuntrer informantene til å videreutvikle det de forteller om. Fokuserte oppfølgingsspørsmål er mer direkte rettet til et spesifikt utsagn hos en bestemt informant (Magnusson & Marecek, 2015, s. 54). Jeg benyttet meg av begge typer oppfølgingsspørsmål. De generelle oppfølgingsspørsmålene handlet om at jeg etterspurte eksempler, slik som hva informantene satte pris på eller hva de syntes var utfordrende i fosterhjemmet, hvis ikke det fremkom naturlig fra informanten selv. De fokuserte oppfølgingsspørsmålene stilte jeg underveis i de enkelte intervjuene ut ifra hva som ble fortalt, som for eksempel "Hvordan var det for deg å kjenne på de følelsene?", og "Hva tenker du om det i dag?". Jeg opplevde at det var veldig nyttig å ha oppfølgingsspørsmål, da det fikk informantene til å utdype fortellingene sine ytterligere, noe som bidro med nye aspekter de kanskje ikke hadde tenkt på. Spesielt var dette nyttig i starten av intervjuene, før informantene ble mer komfortable i intervjusituasjonen.

Et annet aspekt som jeg hadde i tankene under utformingen av intervjuguiden, var rekkefølgen på spørsmålene. Slik Magnusson og Marecek (2015, s. 56) beskriver, vil det være hensiktsmessig å starte med noen "oppvarmingsspørsmål". Dette for å skape trygghet i relasjonen og få informanten til å slappe litt mer av i intervjusettingen. Spesielt hjulpsomt er det i de tilfellene der intervjuet skal handle om sensitive temaer, og det beskrives at det er lurt å stille mer sensitive spørsmålene senere i intervjuet. Dette for å gi informanten tid til å bli komfortabel i situasjonen først (Magnusson & Marecek, 2015, s. 56). I min intervjuguide startet jeg med litt generelle spørsmål om informantene først, før jeg kom inn på hverdagen i fosterhjemmet, og deretter litt senere stilte spørsmål rundt det relasjonelle i forhold til foreldre og fosterforeldre. Jeg opplevde at dette oppsettet fungerte fint under mine intervjuer, og at det skapte en fin flyt hvor jeg erfarte at alle informantene fortalte mer underveis i intervjuet når de ble litt tryggere i intervjusettingen.

4.5 Forberedelse og gjennomføring av intervjuene

Jeg informerte alle informantene før intervjuene om at de kun trengte å svare på det de følte seg komfortable med, og at de kunne si ifra hvis det var noe de ikke ønsket å snakke om. Jeg anså at å forsikre dem om det i forkant, både var nødvendig og verdifullt. Forhåpentligvis bidro det til å gi økt trygghet til informantene. I ettertid er det lett å reflektere over momenter som kunne vært gjort annerledes under intervjuene, men

helhetlig opplevde jeg at gjennomføringen av intervjuene gikk fint, og at jeg fikk fylldige fortellinger. Jeg opplevde også at informantene følte seg komfortable med meg, og ønsket å fortelle sin historie.

Som en forberedelse til intervjuene, gjennomførte jeg to pilotintervjuer. Pilotintervjuer er hensiktsmessige for å teste formuleringen av intervju spørsmålene, rekkefølgen på når de bør stilles og kartlegge eventuelle endringer som bør gjøres i intervjuguiden eller i gjennomføring av intervjuene. På denne måten blir man bedre forberedt på spørsmålene man stiller, og på fremtoning og håndtering av intervjusituasjonen (Magnusson & Marecek, 2015, s. 70). Jeg erfarte at det var nyttig å gjennomføre disse pilotintervjuene, da jeg fikk givende tilbakemeldinger fra de jeg intervjuet.

Selve gjennomføringen av intervjuene foregikk på Zoom med fire av informantene. Dette var av hensyn til den geografiske avstanden mellom meg og informantene. Det var kun en av informantene jeg møtte utenom Zoom, hvor vi gjennomførte intervjuet på et grupperom på OsloMet. Det ble mange intervjuer på Zoom, fordi jeg ikke ønsket å begrense meg til kun tidligere fosterbarn som bor i nærheten av meg, men heller kunne få informanter fra flere steder i landet for å få mer variasjon i materialet. Jeg anså det som relevant, da jeg fikk høre om forskjeller mellom hvordan det opplevdes å vokse opp som fosterbarn i en by kontra en bygd. Det hadde jeg ikke fått mulighet til på samme måte, hvis alle intervjuene skulle blitt gjennomført i nærheten av OsloMet.

Det å intervjuer på Zoom har imidlertid sine begrensinger, ved at man ikke sitter i samme rom som informantene, og dermed ikke har mulighet til å skape samme tillit som man potensielt har hvis man møter informanten i virkeligheten. Jeg hadde ett intervju hvor jeg møtte informanten, og opplevde at det var fint å kunne sitte i samme rom å snakke. Da ble det litt samtale i forkant av intervjuet, noe jeg erfarte som tillitsskapende. Med Zoom ble dette noe begrenset da intervjuene ofte startet med tekniske problemer, slik som vanskeligheter for informantene å komme inn på møterommet på Zoom. Likevel opplevde jeg at det var en stor fordel å ha denne muligheten, for at det også ble lettere for informantene å kunne delta fra sin egen stue, og at det samtidig kunne være betryggende for dem å være hjemme hos seg selv når de skulle prate om ett potensielt sensitivt tema.

Det at man ser hverandre, selv om det kun er gjennom skjermen, gjør at man som intervjuer likevel kan få med seg interessante nyanser i ansiktsuttrykk og kroppsspråk som kan være verdifullt å notere (Bryman, 2018, s. 582). Dette var også noe jeg erfarte under mine intervjuer.

4.6 Bearbeiding og analyse

4.6.1 Transkribering

Etter at jeg hadde gjennomført intervjuene, lyttet jeg til taleopptakene av intervjuene og transkriberte disse. Jeg gjorde dette kort tid etter at intervjuene var gjennomført, for å unngå å beholde lydopptakene lengre enn nødvendig. Dette av hensyn til informantenes anonymitet og konfidensialitet (Magnusson & Marecek, 2015 s. 75). En videre fordel med å gjøre det, er at man husker kroppsspråket og andre detaljer rundt intervjusettingen bedre, og dermed kan man legge til egne relevante refleksjoner parallelt med transkriberingen (Magnusson & Marecek, 2015 s. 73). Derfor noterte jeg ned tanker og beskrev observasjoner i etterkant av hvert enkelt intervju som jeg anså kunne være nyttig. Dette gjaldt også informasjon som fremkom etter at lydopptaket var avsluttet, og som dermed lett kunne blitt glemt hvis jeg ikke hadde skrevet det ned rett etter gjennomføring av intervjuene.

4.6.2 Begrunnelse av analytisk metodevalg; narrativ tematisk analyse

Siden jeg har vært nysgjerrig på tidligere fosterbarns fortellinger, har det vært naturlig for meg å se til det narrative når det gjelder analysen av studien. Det var dette som ledet meg til en narrativ analyse av materialet. Ved gjennomføring av denne type analyse starter man med å lese gjennom materialet grundig, gjerne flere ganger (Bengtsson & Andersen, 2017, s. 276). Da jeg selv gjorde dette ble jeg godt kjent med materialet, og fikk bekreftet at narrativ analyse var den analytiske metoden som var mest egnet. Min hensikt var å få frem fortellinger fra fortid og nåtid, og hvordan relasjonen til fosterforeldrene har utviklet seg. Ved å analysere hva informantene legger vekt på, og hvilke fortellinger som belyses av dem, vil det kunne gi et innblikk i hvordan de forstår sin oppvekst og sine relasjoner.

Narrativ analyse har som hensikt å undersøke hvordan mennesker velger ut, organiserer og kobler sammen ulike begivenheter og karakterer fra livet sitt. Dette gjennom hva

informantene forteller, og hva de legger vekt på som betydningsfullt. Slike fortellinger kan være meningsfulle på samfunnsnivå, ved at man gjennom å undersøke disse fortellingene kan få innblikk i hvordan vi mennesker forstår hverandre og oss selv, og hvordan vi forstår hvilken plass vi har i samfunnet og våre muligheter ut ifra dette (Bengtsson & Andersen, 2017, s. 273-274).

En narrativ analyse kan inndeles i tre kategorier: tematisk, strukturell og performativ. Innen narrativ tematisk analyse ser man på fortellingene i sin helhet, og hvilke temaer som informanten velger å belyse. Videre kan man også se på hva disse fortellingene handler om (Riessman, 2017, s. 246). Det er akkurat dette jeg har vært interessert i å undersøke, og derfor valgte jeg narrativ tematisk analyse som min tilnærming i studiens analysedel. I den narrative tematiske analysen er det fokus på innholdet i fortellingen, og hvordan vedkommende forsøker å skape mening i dette innholdet gjennom å strukturere det i en logisk sammenheng gjennom fortellinger (Bengtsson & Andersen, 2017, s. 283).

I narrativ analyse er det viktig å lese materialet flere ganger, og det kan ses på som en dynamisk analyseprosess hvor man underveis i prosessen legger merke til nye aspekter, og dermed får nye innspill til analysen (Bengtsson & Andersen, 2017, s. 276). Dette var noe jeg gjorde både i starten av analysen, men også underveis mens jeg analyserte. Jeg gikk flere ganger tilbake til intervjuene, og fant nye sitater og interessante sammenhenger mellom de ulike fortellingene. Ved å gjøre dette ble jeg godt kjent med materialet mitt.

I en narrativ tematisk analyse er det informantenes fortellinger som står i sentrum. Det som imidlertid er viktig å være bevisst på, er forskeren som velger ut temaer som skal inngå i analysen (Bengtsson & Andersen, 2017, s. 278). Narrativ tematisk analyse kan kalles en fortolkende tilnærming. Det vil si at det ikke finnes et felles svar, eller en felles løsning på hvordan man skal analysere materialet (Bengtsson & Andersen, 2017, s. 280). Det er derfor viktig for meg å være transparent rundt hvordan jeg har tenkt, også i analysen, og tydeliggjøre at det er min tematisering av materialet som er utgangspunktet for analysen. Å være åpen om dette tenker jeg også er en viktig del av forskningsprosessen, slik at lesere kan være med i den tankeprosessen som ligger bak tematiseringen. Dette for at forskningen skal

ha en høy standard, slik Magnusson og Marecek (2015, s. 78) beskriver rundt viktigheten av å dokumentere de valgene man gjør underveis i hele forskningsprosessen.

Videre innen narrativ analyse ser man på fortellinger som kjennetegnes av en begynnelse, hoveddel og avslutning. Man kan følge flere tematiske spor ut ifra hvilke fortellinger som fremkommer, men som bindes sammen rundt hoveddelen i personens fortelling (Bengtsson & Andersen, 2017, s. 279). I lys av informantenes fortellinger, har det vært naturlig å se på deres oppvekst i en helhet, og hvordan det var å vokse opp i fosterhjem. Det begynner med da de kom til fosterhjemmet, og deres opplevelser rundt første fase i fosterhjemmet. Deretter fortsetter det med den generelle historien rundt hvordan de hadde det i fosterhjemmet, og hvordan hverdagens deres var der og hvordan relasjonene utviklet seg over tid.

Som en avslutning i denne sammenheng, vil det her være å se på hvordan det var da informantene flyttet fra fosterhjemmet. Slutter fortellingen der, eller har de fortsatt kontakt med fosterfamilien i dag? Samtidig er det også en parallell fortelling her knyttet til informantenes foreldre, som i ulik grad spiller en rolle i fortellingene til informantene. Disse parallelle fortellingene er flettet sammen i de helhetlige fortellingene til informantene, men man kan benytte seg av narrativ tematisk analyse for å kunne separere dem og se på dem mer atskilt (Bengtsson & Andersen, 2017, s. 280). Ved å gjøre dette, kan man også se på de ulike fortellingene i sammenheng med andre informanter sine fortellinger fra sine intervjuer, slik som det har blitt gjort i denne studien.

Jeg kunne gjennom min narrative tematiske analyse skille mellom blant annet hvordan informantene fortalte om sine fosterforeldre, hvordan de snakket om sine foreldre, hvordan de snakket om relasjoner i fortid og nåtid, og på den måte sammenligne intervjuene innenfor de ulike temaene. Noen av informantene kunne ha lignende erfaringer innen bestemte temaer, men fortelle veldig ulikt om andre temaer. Når jeg fikk sett materialet mer tematisert, var det lettere å se sammenhenger, forskjeller og likheter blant informantene. Det dukket også opp mønstre som var veldig interessante. Dette er også noe som kan anses som typisk i narrativ tematisk analyse, hvor man sammenligner ulike intervjuer eller studier for å sette de ulike fortellingene i en sammenheng. På denne måten kan slike intervjuer

både anses som unike, da det er vedkommende sin egne fortelling som fremkommer gjennom det de selv har opplevd. I tillegg kan narrativ analyse av fortellingene få frem noe felles, og på denne måten relateres til en større gruppe. Gjenkjennbare normer og regler kan fremkomme, i forhold til den spesifikke konteksten som fortellingene kan ses i, og kan fortelle om noe større enn kun det informantene i studien formidler (Bengtsson & Andersen, 2017, s. 282-283).

4.6.3 Presentasjon av resultater fra materialet

Resultater fra analysen presenteres i form av kortere og lengre sitater fra intervjuene. Sitatene har i utgangspunktet blitt transkribert ordrett, men jeg har gjort noen endringer på dialektord, slik at det ikke skal være lett å kjenne igjen hvor i landet de ulike informantene kommer ifra. Det vil derimot ikke ha noen betydning for presentasjonen av resultater fra analysen, ved at konteksten ikke endres.

Ved visse sitater har jeg utelatt deler av materialet, for å kunne få frem essensen i det som blir sagt. I de tilfellene der det er gjort, har jeg markert det slik "(...)". Dette grepet er gjort ved sitater som har vært svært lange, eller ved avsporinger som ikke er relevante for det informanten belyser. Jeg har etterstrebet at det på ingen måte skal endre meningsinnholdet i sitatene, eller på noen måte være misvisende for det som fremkommer i materialet.

4.7 Evaluering av studien

4.7.1 Kriterier til kvaliteten i forskningen

For å se på hvor godt en studie besvarer problemstillingen man ønsker å undersøke, er det viktig å evaluere studien. Det finnes ulike måter å gjøre det på, og man kan derfor ikke bruke samme kriterier for å evaluere alle type studier. Det kan derfor være mer fornuftig å evaluere slike studier ut ifra et teoretisk rammeverk som er tilpasset studiens metode. For eksempel så brukes begrepene reliabilitet og validitet innen kvantitativ forskning, men det argumenteres for å bruke andre tilnærminger i vurderingen av kvalitative metoder (Magnusson & Marecek, 2015, s. 77).

Det finnes forskjellige rammeverk for ulike typer fortolkende metoder. Kriteriene handler i hovedsak om å se på om studien på en adekvat måte svarer på problemstillingen. Disse er knyttet til de ulike fasene i forskningsprosessen, og ved å følge disse kan man sikre at forskningsprosjektet holder en høy standard. Kriteriene innebærer blant annet som forsker å dokumentere de ulike metodologiske avveiningene, og begrunne valgene man har tatt underveis i forskningsprosessen. For å få frem dette, bør det beskrives detaljert i studiens metodekapittel (Magnusson & Marecek, 2015, s. 77-78). Jeg har selv fra begynnelsen av forskningsprosessen tatt notater rundt ulike valg jeg har tatt underveis, og dermed kunnet beskrive disse detaljert i dette metodekapittelet.

Jeg har videre også etterstrebet å beskrive prosessen detaljert gjennom de ulike undertemaene i metodedelene, for at det skal være lett for andre å følge de stegene jeg har gjennomført, og få innsikt i de metodologiske avveiningene jeg har gjort underveis. På denne måten har jeg gjort mitt ytterste for å etterfølge kravet om dokumentering av prosessen. Dette beskrives også som et kriterium for å sikre kvalitet innen forskning. Her pekes det på viktigheten av å beskrive prosessen på en måte som gjør det enkelt for andre å følge det som har blitt gjort underveis i studien. Videre også å begrunne utvalget av informanter, gjennomføring av intervjuer og analyse av materialet (Magnusson & Marecek, 2015, s. 78).

Andre kriterier som belyses av Magnusson og Marecek (2015, s. 78), er å presentere resultater av analysen og begrunnede konklusjoner med eksempler fra intervjuene. Videre innebærer dette også å få frem hvordan konklusjonene i analysen er knyttet til intervjumaterialet. Analysen bør inneholde tolkninger av sitatene som presenteres, og ikke kun en fremstilling av det som blir sagt (Magnusson & Marecek, 2015, s. 78). Jeg har etterstrebet å gjøre dette i min analyse, ved å presentere eksempler fra alle intervjuene med koblinger til de teoretiske utgangspunktene som er presentert i teoridelen av studien. På denne bakgrunn har jeg belyst sammenhengen mellom sitatene og de teoretiske utgangspunktene. Hensikten har vært å presentere et bredt spekter av ulike sitater fra alle informantene, for ikke kun å belyse visse synspunkter fra materialet, men presentere det på en måte som reflekterer helheten i materialet.

Gjeldende utvalget fremkommer det også et kriterium som handler om å beskrive intervjusettingen og selve utvalget detaljert. Dette for å gi andre innsikt i hva som har blitt gjort i disse prosessene (Magnusson & Marecek, 2015, s. 78). Jeg har beskrevet utvalget på et generelt grunnlag i metodedelene for å gi et lite innblikk i hvem de er. Dette har jeg gjort uten å gå i detalj, for å ivareta konfidensialiteten og anonymiteten til informantene. Jeg anser likevel at det kan gi nok informasjon til at andre kan danne seg et bilde av intervjusettingen og utvalget, og på den måten ha innsikt i valgene som har blitt tatt her.

4.7.2 Styrker og svakheter

Jeg anser at en styrke i mitt materiale er at jeg gjennom mine metodologiske valg har fått tilgang til de tidligere fosterbarnas fortellinger. Ved å ta utgangspunkt i narrativ teori og fortolkende tilnærming, har jeg analysert hvordan informantene forteller om relasjonen til sine fosterforeldre i fortid og nåtid. Jeg har også gjennom dette kunnet se på utviklingen av deres relasjon til fosterforeldrene under oppveksten. Jeg anser at de metodologiske avveiningene jeg har tatt, og de teoretiske utgangspunktene jeg har valgt, har gitt et godt grunnlag for denne studien ved at jeg har fått belyst studiens problemstilling.

For å belyse en svakhet som jeg har merket meg i min studie, er det at jeg under rekrutteringen av utvalget benyttet meg av informanter i en Facebook-gruppe. På den måten nådde jeg ikke ut til personer som kunne inngått i utvalget, men som ikke har Facebook. Videre knyttet til denne rekrutteringsmetoden, bemerkes det også av Magnusson og Marecek (2015, s. 40) at man på den måten når ut til et bredt publikum, uten å ha kontroll over hvem som velger å svare på utlysningen. Jeg var i forkant av rekrutteringen bevisst på at populasjonen som utvalget potensielt kunne bestå av ikke var så stort. Dette på grunn av at andelen fosterbarn i Norge ikke er mer enn cirka 1 % (Bufdir, u.å. a). Størrelsen på det potensielle utvalget begrenses ytterligere av at jeg i tillegg hadde et aldersintervall som informantene skulle inngå i. Jeg anså derfor at jeg måtte søke bredt for å finne informanter, og at Facebook-grupper derfor var et bra sted å starte for å undersøke om det var mulig å få tak i et utvalg informanter.

Noe jeg videre reflekterte over da jeg transkriberte intervjuene, var hvilke justeringer jeg kunne gjort underveis, slik som flere oppfølgingsspørsmål. Jeg tenker likevel at dette er

nyttig innsikt å ha med seg videre og reflektere rundt i ettertid, slik at man kan være bevisst på det ved senere anledninger. Det er lett å være etterpåklok, og jeg tror samtidig at når det gjelder forskning, er man aldri ferdig utlært. Det er alltid noe nytt man kan lære, og det vil alltid finnes svakheter ved ens studie slik jeg ser det.

4.8 Ethiske aspekter

Relasjoner mellom fosterbarn og fosterforeldre kan være sensitivt å snakke om, og det kan vekke mange tanker og følelser hos informantene. Dette er det viktig å være bevisst på og ta hensyn til i en intervjusituasjon. Når man skal undersøke slike temaer, er det derfor viktig at nytten av studien veies opp mot at den eventuelt kan påvirke informantene på en negativ måte (NESH, 2021, s. 27).

Av hensyn til dette var det viktig for meg at informantene skulle få god informasjon om hva studien skulle handle om og hvilke temaer vi skulle berøre, før de takket ja til å delta. Jeg sendte derfor ut et informasjonsskriv (vedlegg 2) til de som meldte sin interesse. Der fikk de informasjon om temaet og hensikten med studien, og hvordan intervjuene ville foregå. Videre i informasjonsskrivet beskrev jeg også at de hadde full mulighet til å trekke seg fra studien både i forkant, under og etter selve intervjuene. Jeg ba informantene lese dette på forhånd, og signere det hvis de fortsatt ønsket å delta i studien.

Slike informasjonsskriv med signatur gir et såkalt informert samtykke, og er viktig å ha på plass for å følge forskningsetiske retningslinjer. Informasjonsskriv skal formidle hvordan studien skal gjennomføres, og hensikten med studien. Videre skal det også fremkomme informasjon om hvilke rettigheter man har som informant. Dette skal gjennomgå og signeres av informanten i forkant av intervjuet, og holdes avskilt fra øvrig materiale for å sikre informantenes anonymitet (Magnusson & Marecek, 2015 s. 44). Som nevnt over, var dette noe jeg etterfulgte.

4.8.1 Anonymitet og konfidensialitet

Det har vært viktig for meg å sikre informantenes anonymitet og konfidensialitet i denne studien, særlig med tanke på studiens tema. Som informant har man rett til konfidensialitet og anonymitet, som et ledd i de etiske reguleringene knyttet til forskningsprosjekter

(Magnusson & Marecek, 2015 s. 22-23). En forhåndsregel jeg derfor tok allerede i rekrutteringsprosessen, var å presisere at informantene ikke skulle kommentere om de ønsket å delta i innlegget jeg publiserte på Facebook, men i stedet sende en mail til meg. Dette gjorde jeg for at ikke andre medlemmer i Facebook-gruppene skulle se hvem som meldte sin interesse for å delta studien, og på den måten få innsikt i utvalget. Mailen jeg oppga er til min skolemail, som er regulert av OsloMet og sikret ved hjelp av tofaktorautentisering. På den måten har jeg etterstrebet å følge retningslinjer gitt fra OsloMet og Sikt – kunnskapssektorens tjenesteleverandør (Sikt). Dette beskrives mer inngående i avsnittet nedenfor om håndtering av personopplysninger og sensitive opplysninger.

Et videre sikkerhetstiltak jeg gjorde for å sikre anonymiteten til informantene, var å gi dem fiktive navn i studien. Under transkriberingen anonymiserte jeg alle navn på personer og steder fortløpende. Dette ble gjort for at det ikke skal være mulig å kartlegge identiteten til informantene som har blitt intervjuet, eller til andre personer som nevnes i intervjuene (Magnusson & Marecek, 2015 s. 75). Jeg ba også informantene om å anonymisere navn på personer og steder under intervjuene. Imidlertid hendte det at noen glemte seg under intervjuene, noe som er fort gjort når man forteller om livet sitt. Jeg løste dette ved å anonymisere informasjonen under transkriberingen. Lyddopptaket ble slettet med en gang etter at transkriberingen var gjennomført. Disse grepene er gjort av hensyn til sensitiviteten i temaet og at noen av informantene kom fra mindre bygder og tettsteder hvor "alle kjenner alle", og fortellingene dermed kunne blitt gjenkjent. Dette er noe jeg ville unngå.

Jeg har også gjort flere grep i forhold til å sikre anonymitet og konfidensialitet. Da det kun er én mann i utvalget, og fire kvinner, har jeg valgt å beskrive alle som kvinner, for å sikre anonymitet basert på kjønn. Informantene har også fått ulike navn for hver gang deres sitater presenteres. Samme informant har derfor flere ulike navn i de forskjellige undertemaene i analysen. Dette for at man ikke skal kunne gjenkjenne den enkelte informant ut ifra sammenhengen i fortellingene. Jeg anser likevel at essensen i materialet ikke har blitt endret ut ifra anonymiseringen. Studien handler om å se på hvordan

informantene forteller om relasjonen til sine fosterforeldre, og dette er noe jeg anses bevares til tross for grepene som er gjort for å sikre anonymiteten og konfidensialiteten.

4.8.2 Håndtering av personopplysninger og sensitive opplysninger

Jeg har fulgt strenge retningslinjer for håndtering av personopplysninger og sensitive opplysninger, for å sikre at ingen informasjon kommer på avveie. Dette har jeg gjort etter retningslinjer fra OsloMet, hvor det beskrives at man skal vurdere om prosjektet skal meldes inn til Sikt (OsloMet, 2023). Jeg gjennomførte intervjuer med tidligere fosterbarn, og måtte dermed melde inn mitt prosjekt. Jeg beskrev hvilke sikkerhetstiltak jeg skulle gjennomføre og la dette som vedlegg i et meldeskjema jeg sendte inn til Sikt (vedlegg 1).

Sikkerhetstiltak jeg har gjennomført er å oppbevare personopplysningene til informantene atskilt fra øvrige data, og beskyttet de med tofaktorautentisering for økt sikkerhet. Andre sikkerhetstiltak er videre at jeg har automatisk lås på PC-en min med passord for å kunne logge inn. Under intervjuene benyttet jeg meg av lydopptak, og fulgte egne retningslinjer for håndtering av lydopptak. Disse retningslinjene gjaldt både for gjennomføring av fysiske intervjuer og Zoom-intervjuer (OsloMet, 2022b). Jeg brukte Diktafon-appen, slik det kreves, og transkriberte intervjuene manuelt.

Jeg har i tillegg fylt ut og sendt inn risiko- og verdivurderingsskjema (ROS-skjema) i henhold til OsloMet sine retningslinjer (vedlegg 5). Dette gjorde jeg av hensyn til sensitiviteten i materialet. I dette skjemaet har det blitt vurdert hvilke mulige risikoer som kan finnes forbundet med å innhente, oppbevare og lagre materialet, hvor stor risikoen er, og hvordan denne risikoen kan begrenses (OsloMet, 2022a).

5 PRESENTASJON AV RESULTATER FRA ANALYSEN

I denne delen av studien vil jeg presentere resultatene fra analysen av studien, med utgangspunkt i seks analytiske temaer. Analytiske spørsmål slik som hvordan fosterbarna forteller om sine foreldre og fosterforeldre, hva som fremkommer om fosterbarnas hverdag i fosterhjemmet og hvordan fosterbarna ser på relasjonen til fosterforeldrene i dag, er noen av spørsmålene som har ligget til grunn for intervjuene. Informantene har berørt ulike sider av dette, gjennom å formidle sine erfaringer som fosterbarn. Dette vil nå presenteres mer inngående.

5.1 Erfaringer av familierelasjoner og foreldrebenevnelsen

Et hovedmoment i denne studien er knyttet til erfaringer av familierelasjoner, og hvilke benevnelser som brukes om disse. Når man vokser opp i fosterhjem kan familiebenevnelsene være utfordrende å orientere seg i, både for fosterbarn, deres foreldre og deres fosterforeldre. Spørsmål som "Hvem skal vi være for hverandre?" kan dukke opp når nye bånd skapes og det blir endringer i den tradisjonelle familiestrukturen. Hva som anses som den tradisjonelle familiestrukturen kan variere mellom ulike kulturer, men slik vi kjenner det i vår kultur, er det kjernefamilien som anses som den dominerende formen for familiestruktur (Ulvik, 2007, s. 16). I min oppgave har jeg vært interessert i å få kunnskap om hvordan dette påvirker fosterbarnas relasjoner til foreldre og fosterforeldre.

Slike benevnelser kan være med på å skape en forventning til hvilket emosjonelt innhold disse relasjonene skal ha, og hvordan de skal utvikle seg, allerede fra start. Det å vite hvilket emosjonelt innhold som skal tillegges relasjonen er noe som kan være vanskelig selv for den voksne, og man kan derfor også tenke seg at det kan være enda vanskeligere for fosterbarna å forholde seg til det (Ulvik, 2007, s. 211-212). Denne problemstillingen fremkom under flere av intervjuene til informantene, og vil nå presenteres nærmere.

Jeg vil starte med å presentere et sitat fra Ellinor sitt intervju. Ellinor forteller at fosterforeldrene har vært som en familie for henne helt siden hun kom dit første gang som femåring. Hun forklarer det på følgende måte:

Det er jo på en måte som min familie, og jeg har jo fortsatt kontakt med dem. Det er min mamma og min pappa. Det er sånn jeg opplever det, sant. Sånn at det er jo en familie som jeg har fortsatt kontakt med nå i dag. (...) de var veldig støttende og jeg ble veldig godt mottatt. Jeg følte meg liksom som en del av familien, helt fra dag én egentlig. Det var ”mamma” og ”pappa” som jeg kalte de, og det var ”bestemor” og ”tante” og ”onkel”. Og søsteren min da, som er deres biologiske da, det føles fortsatt som at det er søsteren min (latter), selv om vi ikke deler samme blod. (...) Jeg har jo blitt fortalt at jeg var veldig sånn imøtekommende og han fosterpappaen min da, min nåværende pappa, han hadde lest en bok til meg da han var på besøk hos meg i det første fosterhjemmet, og så hadde jeg sagt til han ”Jeg vet at du skal bli pappaen min”, hadde jeg sagt da. Sånn at jeg var visst veldig sånn...de tok imot meg med åpne armer, og jeg tok imot dem med åpne armer.

Gjennom begge disse sitatene fremkommer det at Ellinor som barn kunne skille mellom midlertidige og varige relasjoner, ved at hun virker bevisst på at mannen som var på besøk hos henne i det første fosterhjemmet skulle bli pappaen hennes. Dette definerte hun også tydelig ovenfor fosterfaren, ved å fortelle han det under dette besøket. Her tar relasjonen form allerede fra start. Han skal *bli* hennes pappa, slik hun ser det.

I slike relasjoner er det ikke automatisk bestemt hvordan de emosjonelle og relasjonelle båndene skal være. I stedet kan man se det som at dette forhandles frem i et samspill mellom barnet og den voksne, basert på det de sier og hvordan de handler mot hverandre (Ulvik, 2007, s. 212–213). I Ellinors tilfelle, kan det tolkes som at relasjonen tar form i et gjensidig felleskap, gjennom hvordan hun formidler at hun tok imot dem med åpne armer, og at de også tok imot henne med åpne armer. Det kan anses som en relasjonsforhandling mellom barnet og den voksne, der de bekrefter hverandres positive følelser ovenfor hverandre, og det er videre også en forhandling om det emosjonelle innholdet i relasjonen (Ulvik, 2007, s. 214).

En annen informant som også berører dette temaet er Viktoria. Hun kom også til sin fosterfamilie i veldig ung alder, slik som Ellinor, og hun formidler et lignende syn. Hun

forteller om det slik:

Jeg tar det på en måte som en selvfølge, fordi jeg kjenner ikke til noe annet, men det der med at jeg følte meg aldri annerledes i en familie. Jeg følte aldri at det var noen forskjell på meg eller søsteren min eller lillebroren min. Vi var like. Vi var barna til foreldrene våre, på lik linje. Selv om vi så forskjellige ut, hadde flere forskjellige familier eller foreldre, så var det liksom...de er foreldrene våre, ferdig. De setter like store krav ved at når vi gjør feil, så får vi kjeft på en måte, altså...vi får omsorg, men kjeft også, og krav til oss på lik linje, helt uavhengig av hvem vi er.

Her legger Viktoria vekt på fosterforeldrene behandlet henne og søsknene likt, uavhengig av om det var deres biologiske barn eller fosterbarn. Dette kan ses i sammenheng med det Bunkholdt (2022, s. 228) skriver om fosterbarn sin oppfatning av tilhørighet. Hun formidler om to mønstre i barnas opplevelse av familietilhørighet. De har enten en tydelig tilhørighet til den ene familien, eller en tilhørighet til begge familiene. Det finnes også det som kalles entydig familieintegrasjon ifølge denne studien, som handler om at fosterfamilien blir den eneste familietilhørigheten til barnet. I slike tilfeller er det visse betingelser som ble ansett som nødvendige for at en slik tilhørighet skulle utvikle seg, og det var enten at foreldrene hadde mistet livet, at de ikke hadde klart å ha kontakt med barnet under årene i fosterhjemmet, eller at kontakten hadde vært problematisk (Bunkholdt, 2022, s. 228–229).

For å se dette i lys av narrativ teori og fortellinger som livsfortolkning, er det her interessant å se at Ellinor beskriver at hun kjente på denne tilhørigheten, noe hun bemerket kan ha med å gjøre at hun ikke kjenner til noe annet. Det er denne fortellingen hun vet om, og som er hennes opplevelse av det. Det er gjennom disse fortellingene, som vi kan få innsikt i hvem personen anser at den har vært tidligere, og hvem personen anser at han eller hun er nå i dag (Thomassen, 2021, s. 183). Dette er også noe som fremkommer tydelig i det Ellinor formidler.

Når det gjelder Viktoria, kan man se det i sammenheng med denne studien, da det i hennes tilfelle kan virke som om hun har en entydig familietilhørighet til fosterfamilien sin, og hun forteller at hun ikke kjenner til noe annet. Begge foreldrene til Viktoria døde da hun var

veldig liten, og man kan undre seg slik som Viktoria også selv gjorde flere ganger under intervjuet, om relasjonen hadde sett annerledes ut hvis foreldrene hennes hadde levd under tiden hun vokste opp i fosterhjem. Viktoria har kun hatt fosterforeldrene sine til å fylle de posisjonene som omsorgspersoner. Et spørsmål man da kan stille seg er om det hadde blitt mer utfordrende for henne og de voksne å håndtere, hvis foreldrene hadde vært inne i bildet. Viktoria kommer inn på dette med foreldrebenevnelsen flere ganger i sitt intervju. Hun forteller eksempelvis også at hun har nær kontakt med sin fostermor den dag i dag, og sier følgende på spørsmålet om hvor ofte hun og fostermoren møtes:

Hver dag, nesten. Eller ja, så godt som hver dag. Jeg passer jo egentlig litt på henne også, hun begynner å bli gammel, så jeg er litt sånn...jeg er jo å passer på henne og ikke steller henne...men jeg føler hun er alene da. Så hun er moren min fortsatt på en måte. Helt.

Her fremkommer det at det å være mor kan anses som en posisjon man kan ha, og at vedkommende fortsatt har denne posisjonen i Viktorias liv. Hun tydeliggjør det gjennom å beskrive at vedkommende er moren hennes *fortsatt*. Moren har altså ikke gitt fra seg eller blitt fratatt denne posisjonen, selv nå som Viktoria er voksen. Videre fremgår det at Viktoria anser at man kan være mor i ulik grad, ved at hun også tydeliggjør graden av mor som vedkommende er for henne. I Viktoria sitt tilfelle, beskriver hun at vedkommende er moren hennes "helt", som viser til den fullverdigheten hun legger i relasjonen.

Dette kan knyttes til perspektivet om at man skaper sine foreldre, slik som Ulvik (2007, s. 220–221) beskriver. Innen dette perspektivet anses det at barn kan ta til seg eller velge bort sine foreldre, og på den måten *gjøre* noen til mor eller far. Det kan skje gjennom at barnet selv tar initiativ til en slik relasjon, og får dette initiativet bekreftet av den eller de voksne det gjelder. Eksempelvis kan dette skje gjennom bruken av benevnelsene "mamma"/"mor" eller "pappa"/"far", som generelt antas å ha en bestemt emosjonell betydning. Foreldreskap kan i denne sammenhengen dermed anses som noe som blir til, og noe som kontinuerlig forhandles. Det er ikke nødvendigvis noe som er fastsatt (Ulvik, 2007, s. 220–221). Dette er noe som kan gjenkjennes i måten Ellinor også brukte foreldrebenevnelsen på. Både Ellinor og Viktoria beskrev at de fortsatt anser sine fosterforeldre som mamma og pappa den dag i

dag. Det viser at forhandlingene som ble gjort i ung alder hos begge disse informantene, fortsatt er gjeldende.

Den informanten som berører foreldrebenevnelsen i størst grad, er Thea. Hun forteller at hun kaller både sine foreldre, og sine fosterforeldre, for "mamma" og "pappa". Thea forteller at det kan by på litt utfordringer for mannen hennes å vite hvem hun snakker om, men ovenfor barna sine har hun klart å skille på det ved hjelp av ulike besteforeldrebenevnelser. Hun forteller om det slik:

Fosterforeldrene mine har jeg og kontakt med den dag i dag. Jeg kaller de fortsatt mamma og pappa, men det gjør jeg til mine biologiske òg. Så det er litt vanskelig for min mann å skjønne hvem jeg snakker om av og til. Men ja, jeg har altså... nå har jeg tre gutter, og de kaller fosterforeldrene mine for bestemor og bestefar, og så kaller de mine biologiske foreldre for mormor og morfar.

Her fremkommer det at Thea kaller både foreldrene og fosterforeldrene for mamma og pappa, og for henne er mamma og pappa ikke eksklusive posisjoner, men posisjoner som flere kan ha. Dette kan anses å ha blitt forhandlet frem av henne selv, og som også har blitt påvirket av kulturen som Thea er en del av. Forhandlinger skjer ikke i et vakuum, men er avhengig av hvordan forhandlingene forstås av kulturen rundt (Ulvik, 2007, s. 213).

Det kan være flere grunner til at Thea har valgt å benytte foreldrebenevnelsen på denne måten, men en mulig forklaring kan være ønsket om å sidestille de ulike relasjonene som likeverdige. Måten man benevner hverandre på, kan tolkes som en pekepinn for det emosjonelle innholdet i relasjonen (Ulvik, 2007, s. 218). Hvis det er slik at Thea anser at begge disse voksen-barn relasjonene inneholder en foreldrelignende emosjonalitet, kan det å benevne begge foreldrepårene som "mamma" og "pappa" være hennes måte å forhandle dette frem.

Imidlertid forklarer Thea også at det ikke alltid har vært slik at hun har kalt fosterforeldrene sine for mamma og pappa. Dette var noe hun begynte å gjøre for å slippe å få spørsmål fra andre om familiesituasjonen sin. Hun forteller om dette slik:

Men jeg husker når det hadde gått en stund og jeg hadde begynt på denne svømmingen, og der igjen så sa jo ikke jeg "mamma" og "pappa" til fosterforeldrene mine, jeg sa jo navnet deres. Så det var jo mange barn igjen som reagerte, sant. "Hvorfor kaller du han det?" og "Hvorfor sier du ikke pappa til han?" på en måte. Så jeg måtte på en måte begynne igjen å forklare at jeg bodde i fosterhjem og da kom det med en gang spørsmål "Hva er det?", "Hvorfor gjør du det?" og "Vil de ikke ha deg?" og alt det der. Så jeg husker jo at når det hadde gått en liten stund, så spurte jeg jo barnevernet om jeg kunne få lov til å kalle dem "mamma" og "pappa". Ikke fordi at jeg ville eh...at jeg følte at dette var mamma og pappa, men fordi at jeg orket ikke å bli spurt mer om hvorfor jeg var et fosterbarn og hva det var, og om mammaen min ikke ville ha meg. For det var jo veldig sårt å snakke om. Eh...så noen runder der, og litt godkjenning fra mine biologiske foreldre...eh...så var det greit. Og da slapp jeg de spørsmålene. Og det var veldig deilig.

I dette eksempelet kan en se at bruken av foreldrebenevnelsen ikke nødvendigvis stemmer overens med relasjonens emosjonelle innhold (Ulvik, 2007, s. 218). Slik Thea forklarer, følte hun ikke på det nevnte tidspunktet at fosterforeldrene egentlig var mammaen og pappaen hennes, men at det var lettere å kalle dem mamma og pappa for å slippe spørsmål fra andre barn. Hun skiller mellom å bruke foreldrebenevnelsen for å beskrive det emosjonelle innholdet i relasjonen, og å bruke foreldrebenevnelsen for å etterfølge normer i samfunnet knyttet til den typiske kjernefamilien. Slik det fremkommer her, kan fosterbarn bruke foreldrebenevnelsen av flere grunner, uten at det bestemt sier noe om det emosjonelle innholdet i relasjonene.

Ett videre relevant aspekt i forhold til foreldrebenevnelsen, er at forhandlingene om hva barnet og fosterforeldre skal kalle hverandre, også vil påvirke hvordan de forstår relasjonen til hverandre, i tillegg til barnets foreldre. Det påvirker også forståelsen av relasjonenes emosjonelle kvalitet (Ulvik, 2007, s. 218). Hvordan informantene forteller at de selv og fosterforeldrene forholdt seg til kontakt og samvær med barnets foreldre, er derfor et videre relevant tema som nå vil presenteres.

5.2 Kontakt og samvær med foreldrene

Fosterbarn skal i mange tilfeller fortsette å ha kontakt med sine foreldre mens de bor hos fosterforeldrene. Det kan utgjøre en betingelse når barnet skal forhandle om relasjoner med både foreldre og fosterforeldre (Ulvik, 2007, s. 217). Dette var også et tema som gikk igjen hos flere av informantene, hvor det fremkom ulike aspekter knyttet til samvær og kontakt med foreldre.

Jessica forteller at hun likte at fosterforeldrene hennes jobbet aktivt med at hun hele veien skulle ha et forhold til sin opprinnelige familie. Hun beskriver også dette som et råd hun ville gitt til andre fosterforeldre, og formidler dette slik:

(...) Et annet råd, noe jeg likte at fosterfamilien min gjorde, de jobbet aktivt med...alltid med at jeg skulle ha et forhold til min biologiske familie. (...) Selv om det var en periode der jeg ikke ville, men at det var de som på en måte oppmuntret meg da. At det er en fin ting. Selvfølgelig spør det jo på konteksten, sant. Hvis et barn er tatt ut av familien på grunn av vold og mishandling og sånne type ting, så må man jo se an situasjonen. Men det vil alltid være bra hvis ungen kan være i noen form for kontakt med sin biologiske familie.

Jessica beskriver her at hun likte at fosterforeldrene oppmuntret til kontakt med foreldrene, og at dette er noe hun ser tilbake på som en fin ting. Hun viste selv motstand til dette, men anser nå at det kan være bra hvis barnet har noe kontakt med sin opprinnelige familie. Dette kan ses i tråd med det Bunkholdt (2022, s. 47) skriver om kontinuitet og stabilitet. Med kontinuitet menes det at man opplever en sammenheng mellom den man var som liten, og den man vokser opp til å bli. Dette ved å være sammen med mennesker som har kjent en gjennom barndommen, og senere i oppveksten og voksenlivet. Dette er noe som kan påvirke ens identitetsutvikling, med tanke på at vi som mennesker formes av våre opplevelser fra barndommen, og kan ha et behov for innsikt i hvordan denne utviklingen har vært for akkurat en selv (Bunkholdt, 2022, s. 47).

Ved flytting til fosterhjem skjer det et brudd i barnets kontinuitet til den opprinnelige familien, og alt det kjente rundt barnet. Grunnen til at barnevernet gjennomfører dette

bruddet i kontinuiteten er fordi man anser at behovet for stabilitet er såpass stort, at det heller skal gå på bekostning av kontinuiteten for å ivareta dette behovet. Fungerende samværsordninger vil kunne være en mulighet for å kompensere for dette bruddet i kontinuiteten (Bunkholdt, 2022, s. 48–49). Måten fosterforeldre møter barnas reaksjoner på, kan ha en stor betydning for hvordan barnet tilpasser seg fosterhjemmet og opplever stabiliteten der (Bunkholdt, 2022, s. 170). Det Jessica forteller kan forstås som at fosterforeldrenes tilnærming til kontakten med hennes foreldre, var noe hun opplevde som givende i sin egen oppvekst. Hun ser derfor dette som en verdi også andre fosterforeldre kan ha med seg i relasjonen til sine fosterbarn.

Også Klara forteller at hun setter pris på fosterforeldrenes innsats for å ivareta henne og kontakten med hennes opprinnelige familie. Hun forteller om dette slik:

Nei, altså jeg satte vel pris på den ivaretagelsen som de viste meg, og den støtten. Fosterforeldrene mine var veldig opptatt også av at jeg skulle ha et forhold til min biologiske familie, og at jeg ikke skulle føle på noe sånn skyldfølelse hvis jeg ville ha kontakt med de også, og vi hadde selvfølgelig samvær månedlig med min biologiske familie, i begynnelsen i hvert fall, og da var det veldig sånn at "Det er viktig for oss at du skal ha et godt forhold til dem, og at vi skal ha en godt forhold til dine biologiske foreldre". Så de var veldig sånn at de prøvde så godt de kunne å balansere det med at jeg både skulle føle tilknytning til dem, men også føle tilknytning til min biologiske familie. Så det setter jeg veldig pris på i dag, at de strakk seg så langt for å ha et godt forhold til min biologiske familie da. Det var aldri noe krangling eller gnislinger der, på en måte. Det var viktig.

Her fremmes det et positivt syn på innsatsen som fosterforeldrene la i relasjonen, både mellom henne selv og sine foreldre, og i relasjonen mellom fosterforeldrene og foreldrene hennes. Det samme som Jessica formidler, fremkommer også her. Klara beskriver en takknemlighet for fosterforeldrenes innsats i kontakten med foreldrene. Hun formidler også dette senere i intervjuet, og sier følgende:

Ehm...Jeg tror det er veldig viktig det grepet som mine fosterforeldre tok med å være så åpne for den biologiske familien, og inkluderende. At de ikke på en måte hadde...at de ikke satte noen...at de ikke viste noen fordommer da, mot den biologiske familien, på hvordan de hadde...altså det er jo forskjellige årsaker til at barn havner i fosterhjem, sånn at det å vise åpenhet for de utfordringene som kanskje de har, det er viktig.

Klara belyser her at hun så viktigheten av den åpenheten som fosterforeldrene hadde ovenfor hennes foreldre. Dette kan ses i sammenheng med det Bunkholdt (2022, s. 199) beskriver om at det er viktig at foreldrene ivaretas, med tanke på hvor vellykket plasseringen av barnet blir i sitt nye hjem. For at barna skal kunne falle til ro i sitt nye hjem, kan det også være viktig for dem å vite at foreldrene har det fint.

En tredje informant som også tar opp dette temaet, er Frida. I hennes intervju fremkommer det også en lignende takknemlighet for at fosterforeldrene har oppmuntret til kontakt med foreldrene, men hun viser også at det også kan være problematisk for foreldrene å ha en veldig god tone med fosterforeldrene, som har omsorgen for barnet deres. Hun uttrykket det på følgende måte under intervjuet:

(...) Men så har det jo også vært en fosterfamilie som har tatt meg veldig inn i varmen, og de har vært veldig sånn at...siden de har besøk av sin familie, så kan jeg ha besøk av min familie. Så om min biologiske morfar for eksempel, tok turen innom fosterhjemmet fordi han var på vei til hytten sin og sånn, så gjorde ikke det noe at han plutselig en sommer kom på døren på en kopp kaffe. Det gjorde ingenting, så det var veldig kjekt. Jeg kunne spørre om jeg kunne få besøk av lillesøsteren min, uten at det var noe problem. (...) Det husker jeg veldig godt at de gjorde, og det setter jeg veldig pris på den dag i dag. At de var så hjertelige og varme mot min familie da. Litt mer styr angående min biologiske mor og min biologiske far, og mine fosterforeldre der da. Der var det litt sånn klinsj av og til, at det ble ting som gjaldt meg som kanskje hadde blitt bestemt, og så var ikke mine biologiske foreldre enige, og så ble det litt sånn sur stemning der da. (...) Og jeg skjønner jo som voksen den dag i dag, at det kan være vanskelig å ha en veldig god tone med de som har barna dine.”

Her viser Frida både på takknemlighet for den varmen som fosterforeldrene viste ovenfor hennes familie, men formidler også at det samtidig kunne være utfordringer med uenigheter mellom foreldrene og fosterforeldrene, og at hun nå i voksen alder forstår at det kan være vanskelig med denne relasjonen. De følelser som kan oppstå hos foreldrene ved en omsorgsovertakelse, kan være både sinne, sorg og sårbarhet. Dette kan gjøre det vanskelig for foreldrene å samarbeide i en slik situasjon (Bunkholdt, 2022, s. 135). Det kan her virke som om Frida har innsikt og forståelse for hvilke situasjon foreldrene var i under denne tiden, og kan også se det fra deres perspektiv. Hun betoner selv at dette er noe hun ser fra posisjonen som voksen.

Vi har sett positive erfaringer knyttet til fosterforeldrenes involvering når det gjelder kontakt og samvær med foreldre. Imidlertid er dette et kompleks felt, og Frida beskriver også hvilke utfordringer det kan føre med seg. Hun beskriver blant annet at fosterforeldrene kunne misforstå hvordan hun hadde hatt det under samværene med foreldrene, på grunn av sinnstilstanden hun var i etter at hun kom tilbake til fosterhjemmet. Frida beskriver dette slik:

Jeg syntes det var veldig vanskelig. Jeg syntes det var veldig, veldig kjekt å være hos mine biologiske foreldre. Nå var jo de skilt da, så det var på en måte delt opp sånn at jeg var fredag til lørdag hos min far, sammen da med lillesøster, og så var jeg da fra lørdag til søndag hos min mor. Og da var det på en måte så kjekt og trivelig, og ting gikk på en måte greit og sånn, så jeg var veldig sint når jeg kom tilbake til fosterhjemmet. Og så tror ikke jeg at jeg klarte i en alder av 14 år å på en måte si til de at jeg hadde hatt det så kjekt hjemme hos biologiske foreldre. Eh...så fosterforeldrene mine trodde jo det hadde skjedd noe veldig dumt, og at det var derfor jeg var sint. (...) Ja, så fosterfaren min hadde da tatt kontakt med barnevernstjenesten og sa at jeg er så sint hver gang jeg kommer hjem fra samvær, og da var det jo snakk om at vi ikke kunne ha samvær. Og da ble jeg enda mer sint, for det var jo ikke det som hadde skjedd.

Som en kan se her, er det ikke lett verken for fosterforeldre å kunne vite hvordan et barn har det etter samvær, og heller ikke lett for et barn å selv skulle beskrive hva disse følelsene kommer av. Slik Bunkholdt (2022, s. 152-153) beskriver det, kan fosterforeldrene være gode modeller for barnet, og legge til rette for at barnet skal kunne snakke om ulike følelser under trygge rammer i fosterhjemmet. Dette for eksempel gjennom å vise barnet at det er i lov å være lei seg eller kjenne på andre følelser (2022, s. 152-153).

Dette kan også ses i lys av narrativ teori og fortellinger som livsfortolkning, da dette formidler hvordan Frida opplevde samværene. Dette er hennes fortolkning av hvordan det var, som sannsynligvis vil skille seg fra hvordan fosterforeldrene opplevde det. Gjennom dette perspektivet får man innsikt i, og kan analysere disse beskrivelsene (Riessman, 2017, s. 240–241). Forskningsmessig kan fortellinger gi oss informasjon om et visst fenomen, ut ifra det som formidles om dette fenomenet (Thomassen, 2021, s. 182-183). I dette tilfellet kan fortellingene si noe om opplevelsene av samvær for fosterbarna, og om hvordan fosterbarnas følelser i etterkant av samværene kan mistolkes av fosterforeldre og barnevernet.

En annen som formidler om samvær med foreldre, er Hilde. Hilde forteller at hun opplevde mye press og tvang fra fosterforeldrenes side knyttet til samvær, og at hun selv forsøkte å si til fosterforeldrene at hun ikke ønsket å dra på samvær, uten å bli hørt. Hun forteller om dette slik:

Nei, det jeg husker best, det er det her med at hvis jeg ikke ville dra på samvær, så måtte jeg bare være hjemme. At jeg ble straffa for det da. Og så var det...det var flere ting. Mye da egentlig bare straff, som var strategien.

På et videre utdypningsspørsmål rundt hvordan dette føltes for henne, forteller Hilde følgende: "Veldig urettferdig. Jeg sa jo bare ifra at jeg ikke var komfortabel med å være på samvær, at det finnes ikke rett". Her kan man tolke uttalelsen "det finnes ikke rett", som at hun mente at det må ingen måte var riktig å tvinge henne til samvær, slik fosterforeldrene gjorde. På et ytterligere spørsmål rundt om hun fikk noen forståelse for at hun ikke ønsket å dra på samvær, forklarer hun det slik:

Nei, eh....det gjorde jeg ikke. De sa bare at jeg måtte forklare meg bedre, og sa at jeg var dårlig på å forklare meg. Hvis ikke jeg kunne si hvorfor det var ubehagelig for meg, så måtte jeg bare dra (på samvær). Det nektet jeg. Så fikk jeg husarrest.

Hilde forteller at hun har fått vite i ettertid at mye av grunnen til at fosterforeldrene straffet henne, var veiledning de fikk av barnevernstjenesten. Hun forteller om det slik:

Dem har jo sagt at det var litt sånn...mye av det dem gjorde, var på jo grunn av den veiledningen de hadde fått. Og de hadde jo etterspurt, og det ser jeg også i papirene, at de hadde etterspurt mer veiledning og ja...men det står aldri beskrevet hvordan veiledning de har fått.

Som en kan se i dette tilfellet, opplevde Hilde det som negativt å bli presset til samvær gjennom å få straff hvis hun ikke dro. Det er dette hun husker best fra tiden med fosterforeldrene. Til tross for at flere av de tidligere informantene har beskrevet det som positivt at fosterforeldrene oppmuntret til kontakt med foreldrene, kan det i Hildes tilfelle ha følt som et svært negativt press og som kan tenkes å ha påvirket relasjonen til fosterforeldrene. Dette gjennom at Hilde beskriver at hun følte seg urettferdig behandlet og at de voksne misforstod henne.

Her fremkommer en annen side av hvordan det kan oppleves for fosterbarn å bli presset til samvær med sine foreldre. En slik håndtering av barnets utfordringer står i motsetning til det Bunkholt (2022, s. 153–153) beskriver, knyttet til fordelene ved å legge til rette for aksept av ulike følelser i fosterhjemmet, for å finne gode løsninger for barnet rundt det barnet synes er vanskelig. Imidlertid fremkom det at Hildes fosterforeldre fikk veiledning av barnevernstjenesten til å håndtere problematikken rundt samvær slik de gjorde. Man kan undre seg over hva som lå bak den veiledningen fosterforeldrene fikk.

5.3 Et spekter av følelser

Jeg vil videre i analysen presentere det informantene fortalte rundt hva som kunne være fint, og hva som kunne være utfordrende knyttet til det å flytte til et fosterhjem. Flere av

informantene fortalte om balansegangen mellom å trives i fosterhjemmet, og dårlig samvittighet overfor foreldrene for at de trivdes i fosterhjemmet. Dette er noe blant annet informanten Anna forteller om. Slik hun ser det, ønsket hennes opprinnelige familie hele veien at hun skulle ha et godt liv, men at det kunne være sårt for dem å innse at det ikke var de som bidro til det. Dette forteller hun om på følgende måte:

Ja...ikke sant, fordi jeg vet jo i det lange løpet, så vil jo familien...min biologiske familie at jeg skal ha et godt liv, selv om det er ganske sårt for de å kanskje innse der og da, eller nå, at de ville vært...at de ønsker at de var de personene som ga meg det livet. Så de er veldig glad for at jeg står på egne bein nå, sant, selv om de kanskje ikke var de personene som gjorde at jeg står på egne bein, hvis det gir mening.

Her kan det tolkes som at Anna ser at foreldre som har barn plassert i fosterhjem, gjerne ønsker at barnet deres skal ha et godt liv, men at det også kan føles sårt for foreldrene at det ikke er de som gir barnet dette livet. Dette kan ses i sammenheng med det som Bunkholdt (2022, s. 135) skriver, knyttet til foreldrenes medvirkning. Foreldrene som mister omsorgen over sitt barn, står igjen med mange vanskelige følelser å håndtere. I starten kan foreldrene være i krise, og det kan derfor være vanskelig for dem å hjelpe barnet sitt med overgangen til fosterfamilien i denne fasen. Det kan likevel bli lettere for foreldrene å samarbeide og hjelpe barnet etterhvert, når de får situasjonen litt på avstand (Bunkholdt, 2022, s. 135-136).

Anna formidler at hun ser at foreldrene hennes innerst inne ønsket henne alt godt, men at det også fantes en sårhet hos foreldrene for at de ikke fikk beholde omsorgen for henne. Dette kan også ha blitt forsterket ved at hun i tillegg trivdes godt i fosterhjemmet. I sitatet over reflekterer Anna over foreldrenes følelser. Hun beskriver at de kan ha hatt et ønske om at det var de selv, som skulle gitt Anna det livet som hun nå fikk hos fosterforeldrene. Anna kommer også inn på dette temaet ved en senere anledning i intervjuet:

Ja, sant, og det var der på en måte skyldfølelsen kom også, på grunn av at jeg trivdes, sant. Fordi, i teorien...eller jeg tror kanskje at mine foreldre ønsket at jeg ikke skulle trives, og at jeg kunne på en måte gjøre mer...mer...ikke faenskap da, men at jeg

skulle være litt mer vanskelig, sånn at de skulle få meg tilbake, hvis du skjønner. For når det ikke ble sånn, så ble det på en måte litt sånn "Okei, du har sviktet oss", eller "Okei, du liker...", "Du vil ikke være med dine egne" og sånt, ikke sant. Det blir skyldfølelse på en annen måte, på grunn av at de ser at du blomster da. (...) Og det tror jeg nok at...foreldrene mine kjente på. Men igjen, det er jo på en måte ganske...når jeg tenker meg tilbake, så er jo det veldig egoistisk gjort av dem å legge den skyldfølelsen på meg, for at jeg hadde det godt eller gøy eller blomstret hos min fosterfamilie da, sant.

Her fremkommer det enda tydeligere det Anna beskriver som skyldfølelse, og noe som også kan tolkes i lys av foreldrenes sjalusi i forhold til trivsel hos fosterforeldrene. Slik Bunkholdt (2022, s. 198) beskriver det, er det ikke uvanlig at det kan oppstå sjalusi fra foreldrene ovenfor fosterforeldrene, da sistnevnte anses som mer kompetente foreldre i barnevernstjenestens øyne. Denne sjalusien kan også forsterkes ved å se at barna trives bedre hos fosterforeldrene og har et godt liv der. Foreldrene kan også kjenne på en skyldfølelse for at de ikke har mestret det å være foreldre, og et savn etter barnet. Det er også videre aspekter som økonomi og statusen det gir i dagens samfunn å være foreldre, som kan påvirke hvordan det føles for foreldrene å miste omsorgen for sine barn (Bunkholdt, 2022, s. 198–199). Som vist gjennom de to sitatene over, har Anna mye tanker om dette med skyldfølelse i forhold til foreldrene, og summerer det opp avslutningsvis i intervjuet, hvor hun sier følgende om hvilke råd hun ville gitt til fremtidige fosterbarn:

Prøve å ta imot hjelpen, samtidig som du uttrykker at du savner familien din da, hvis det er et hjem du kan dra til etterhvert. Og at du må ikke føle at du svikter din biologiske familie hvis du trives hos fosterfamilien din. Fordi det var det jeg følte, at jeg sviktet mine på grunn av at jeg hadde det så mye bedre enn det jeg hadde da jeg bodde hjemme. At den skyldfølelsen ikke skal stå i veien for ditt potensiale da. Fordi som barn så vil jo du bare tilfredsstille familien...eh, foreldrene dine. Noen ganger kan det kanskje ødelegge mer enn det er til nytte da. Og ta imot hjelp når du får. Vær litt skeptisk selvfølgelig, men ikke vær for hard, fordi du ødelegger jo...det kan ende opp med at du ødelegger for deg selv, hvis du er veldig motvillig, og viser det seg...for

du vet jo ikke, det kan være at fosterfamilien du er hos kan være de som endrer livet ditt. Man må trå litt varsomt da, samtidig som man er seg selv.

Dette belyser kompleksiteten foreldrene kan oppleve, vedrørende å miste omsorgen over sine barn. Barna ser også på foreldrene at det er veldig vanskelig for dem, og får med seg dette. Det kan derfor føles ekstra viktig for fosterbarna å vite at foreldrene blir ivaretatt i en slik situasjon (Bunkholdt, 2022, s. 198–199). Tankene rundt foreldrenes følelsesliv er også noe som går igjen i intervjuet til Elin. I hennes intervju belyser hun viktigheten av å vite at foreldrene hadde det bra, og at fosterforeldrene i dette tilfellet tok kontakt med barnevernet flere ganger, for å sjekke at foreldrene fikk den hjelpen de trengte. Det formidler hun slik:

Og så er det også det...det tror jeg ikke akkurat at barnevernet har så mye ansvar for, men det er jo veldig viktig at når du flytter et barn, så vet jo kanskje fosterbarnet at de biologiske foreldrene er veldig lei seg. Så jeg tenker at det er veldig viktig at biologiske foreldre får den hjelpen de trenger, når et fosterbarn flyttes, eller når barnet flyttes til et fosterhjem. Fordi at vi fosterbarn, eller vi barn, vi kjenner veldig godt våre foreldre, og vi skjønner når de ikke har det bra i det hele tatt. Og jeg husker jo at mine fosterforeldre spurte veldig mange ganger barnevernet om mine biologiske foreldre fikk den hjelpen de trengte, fordi at hvis ikke mine biologiske foreldre hadde det godt, så hadde ikke jeg det godt heller. Så det er veldig viktig å tenke på alle i situasjonen.

Her fremkommer viktigheten av at foreldrene skulle ha det bra der de var, for at Elin skulle ha det bra der hun var i fosterhjemmet. Dette kan ses i sammenheng med det Bunkholdt (2022, s. 199) beskriver, om samarbeidet mellom foreldre og fosterforeldre, og viktigheten rundt å ivareta foreldrene. Elin kommer ytterligere inn på dette temaet ved en senere anledning i intervjuet, hvor hun beskriver at hun syntes det kunne være utfordrende å fortelle foreldrene om hyggelige stunder fra fosterhjemmet, da hun kunne se på foreldrene at de syntes det var vanskelig å høre om. Hun forteller:

Og så er det det her med at du på en måte skal ha tid til begge, sant. Og så er det veldig vanskelig, det her med at du skal være like glad i de. At jeg skal være glad i fosterforeldrene mine, og være glad i mine biologiske foreldre. Og så merket jeg kanskje litt mer på min biologiske mor og far at hvis jeg fortalte noe kjekt eller gøy eller fint, eller noe om fosterforeldrene mine, så var det jo litt sånn...ikke sånn dårlig stemning, men jeg så på en måte litt på ansiktsuttrykk at de var ikke så glad for at jeg fortalte så veldig sånn fint...for eksempel hvis jeg fortalte at fostermoren min hadde sydd en sånn...holdt på å si genser...men hun sydde en sånn her engledrakt til meg en gang fordi jeg skulle være en engel, og jeg var veldig fornøyd med den engledrakten og hadde da vært hos min biologiske mor og fortalt om hvor fin den var og sånn. Og da så jeg på en måte litt sånn at...at det ikke var helt velkomment det jeg sa om de. Og det var på en måte litt sånn vanskelig. Så det ble litt sånn...kanskje at jeg ikke snakket så veldig masse om fosterforeldrene mine til mine biologiske foreldre.

Annas sitat kan ses i sammenheng med det Bunkholdt (2022, s. 135) beskriver rundt foreldrenes medvirkning. I mange tilfeller anses fosterforeldrene som antatte bedre foreldre enn dem selv, og det kan gjøre at de ikke føler seg bra nok sammenlignet med fosterforeldrene. Slike følelser kan gjøre at foreldrene synes det er vondt eller vanskelig å samarbeide med fosterforeldrene, og at det på den måten skapes en avstand mellom foreldrene og fosterforeldrene. Både foreldre og fosterforeldre kan ha behov for støtte og veiledning fra barnevernstjenesten i denne prosessen, for å kunne samarbeidet best mulig rundt barnet (Bunkholdt, 2022, s. 135-136).

Dette er også videre tema i intervjuet til Kamilla. For henne var det utfordrende å være fosterhjemsplassert hos en nær slektning, da det innebar at hennes mor ble ekskludert fra familiesammenkomster som en følge av det. Denne problemstillingen fremkom både da hun ble spurt om det var noe som var utfordrende med å være plassert hos sine nære slektninger, i tillegg til spørsmålet om det var noe som var utfordrende med å ha både foreldre og fosterforeldre. Kamilla forteller om dette på følgende måte:

Nei, altså det var...det som var mest vanskelig med det, var alt det her med de familiesammenkomstene som skulle være. Det betydde jo det at min mor ble ekskludert. Så det var en del dårlig samvittighet på grunn av det.

Likt som i intervjuene med Elin og Anna, fortelles det her om skyldfølelse ovenfor foreldre. Da temaet dukket opp under flere av intervjuene, kan det virke som om dette er noe informantene har tenkt mye på, og at det er en felles følelse fra deres oppvekst. Det gjaldt både for de informantene som ble plassert i ung alder, og for dem som ble plassert da de var noe eldre. Videre var det også felles både for informantene som hadde mye kontakt med sine foreldre, og for de som hadde mindre kontakt med dem. Dette illustrerer at det er komplekst å skulle balansere relasjonene med foreldre og med fosterforeldre. Ytterligere også i forhold til tanker rundt å trives eller eventuelt mistrives hos sine fosterforeldre, og savn eller eventuelt ikke savn av foreldrene. Barnet kan lett kjenne på skyldfølelse, både ovenfor foreldre og fosterforeldre.

5.4 Betydningen av trygge voksne og utholdenhet i fosterhjemmet

Videre vil jeg komme inn på noe av det informantene har belyst rundt hva de har sett tilbake på som viktig i omsorgen fra voksne, når man bor i fosterhjem. Jeg vil starte med å presentere det Henriette forteller, hvor hun peker på viktigheten av trygge voksne som ikke gir opp barna. Dette formidler hun slik:

Barna trenger trygge, gode voksne som viser forståelse og som er interessert. Som viser dem god omsorg, kjærlighet, ikke er redd for å gi...at man føler seg betydningsfull og viktig for den andre også. Det er jo liksom...det med å ha gode fosterfamilier da, eller familier som faktisk velger å ta imot barn da, som har rammene for å kunne vise omsorg og kjærlighet over lang...over et liv. Over en veldig lang og viktig del av livet. Det er alfa omega liksom. I stedet for den der å føle at man blir dyttet rundt hit og dit, og er en jobb eller er en oppgave for veldig mange. Jeg vet jo selv også at det kan være...det er lettere sagt enn gjort, men jeg tror det viktigste er å aldri gi opp. Du må ikke gi opp barn. Hvis du gir opp barn, eller sier at "Du er ikke verdifull" eller "Vi tåler ikke deg", eller "Vi klarer ikke å ramme inn deg" på en måte.

Da har vi tapt allerede.

Her viser Henriette på hvor viktig det er å gi barn trygge rammer, og få barnet til å føle seg betydningsfullt og elsket. Som fosterforeldre er det ingen god løsning å vise frustrasjon ovenfor barnet, fordi lett kan tolkes av barnet som at det ikke er verdifullt og at barnet er for krevende.

Et videre interessant perspektiv som også blir formidlet rundt hva informantene belyste som viktig, fremkommer gjennom det Lydia forteller. Lydia svarer følgende på spørsmålet om hvilke råd hun ville gitt til fremtidige fosterbarn:

Mm. Jeg tror det bare må være "Hold ut!". Ja. Det er jo vanskelig å være fosterbarn oppi en sånn situasjon. Tell til 10, og det er lov å ikke alltid være så glad i fosterforeldrene sine, og det er lov til å være glad i de biologiske foreldrene sine, og det er lov å ha følelser og det er lov å være sint, og det er lov å føle det man føler. Det er mye man går igjennom, som ikke andre går igjennom. Ja. Det blir bedre med tiden hvis man klarer å holde ut. Det blir det. Jeg husker at det var veldig mange da jeg var liten, som skrøt sånn av fosterforeldrene mine for at de hadde blitt fosterforeldre og for at de holdt ut med meg og sånn og sånn. Helt til jeg møtte en som hadde vært fosterfar før som sa til meg "Så bra at du holder ut med fosterforeldrene dine". Skjønner du? Det var den ene personen. Og det, ja, "Takk skal du ha" liksom, for det er en jobb som vi fosterbarn gjør også.

Her peker hun på at det også er viktig å anerkjenne den jobben fosterbarna også gjør, og den utholdenheten som også kreves av dem. Dette kan ses i sammenheng med relasjonsforhandlinger, og hvordan det å vokse opp i fosterhjem kan by på utfordringer for barnet i disse forhandlingene (Ulvik, 2007, s. 223). Barnet må i mange tilfeller forholde seg til to sett med foreldre, i tillegg til samfunnets normer rundt kjernefamilien (Ulvik, 2007, s. 16). I det Lydia forteller, viser hun takknemlighet over å bli anerkjent av en voksen for den jobben hun også gjorde som fosterbarn.

5.5 Fosterbarns streben etter normalitet og tilhørighet

Det å føle seg normal og som "alle andre" er noe som kan være viktig for alle barn, og det kan finnes et ønske hos mange om å være vanlig, slik som Ulvik (2007, s. 132) beskriver. For fosterbarn kan dette være utfordrende, med tanke på at de har en annen omsorgssituasjon enn hva som inngår i den vanlige familiekonstruksjonen. Dette er noe som flere av informantene forteller om. De beskriver at det var utfordrende å håndtere det å ville passe inn i rammene for et "vanlig" familieliv, samtidig som spørsmål og kommentarer utenifra ga dem påminnelser om at omsorgssituasjonen ikke var slik for dem. En av informantene som forteller mye om dette, er Josefine. Josefine forteller at hun generelt sett følte seg som en helt vanlig jente i en helt vanlig familie, men at hun ved samvær ble påminnet om at hun ikke var det likevel. Josefine forteller om dette slik:

Hm...det mest utfordrende var kanskje at jeg følte meg som en vanlig jente, i en vanlig familie, stort sett hver dag, men de gangene vi skulle ha samvær med mine biologiske foreldre, så følte jeg meg som noe unormalt, at nå var det noe som...som...det var en sånn påminnelse om at jeg ikke var helt normal likevel da. Det syntes jeg var litt utfordrende. Og så var det litt ekstra med møter med barnevernet, ved at man hadde...altså, jeg hadde sånn tilsynsfører, sant, så da hadde vi noen møter innimellom der, og ja...så alle disse, hva skal man kalle det, avbruddene, var litt sånn vanskelig å takle innimellom, for det var ikke noe....de fleste rundt oss visste jo at jeg var fosterbarn, men samtidig så var ikke det noe vi snakket om hver dag. Det var litt vanskelig av og til å få den påminnelsen.

I tillegg til denne påminnelsen ved samværene, fikk Josefine også en påminnelse gjennom klassekameratenes kommentarer. Hun forteller om dette slik:

Eh, ja, jeg kjenner jo ikke til noe annet, egentlig, siden jeg var så liten da jeg først ble satt i fosterhjem. Jeg har på en måte hele livet mitt egentlig, som jeg husker, bodd i fosterhjem. Så for meg så var det det som var det normale, og hverdagen, det å bo i fosterhjem. Men det var litt sånn som jeg sa i sted, at jeg følte meg stort sett som et normalt barn i en normal familie. Men så fikk man av og til noen påminnelser på at det var ikke helt slik, og det var vanskelig. Og det det var ikke bare det at jeg ble

påminnet da når det var samvær, det var på en måte en ting. Men jeg bodde jo som sagt i en lite bygd, så det var mange som visste at jeg var fosterbarn og det var min fosterfamilie. Så det var noen barn da som kom med kommentarer og slengbemerkinger og ja, kunne si litt sårende ting på skolen som ikke var helt enkelt for meg å forholde meg til. Så det var jo av og til litt utfordrende, det også.

På spørsmålet om hva slags kommentarer det var hun kunne få av disse andre barna, svarer Josefine at det kunne være kommentarer som "Det er ikke dine ekte foreldre!", "Du er ikke deres ekte barn" og "Du hører ikke til der". På et ytterligere spørsmålet om hva det gjorde med henne å få slike kommentarer rundt sin familiesituasjon, utdyper hun det slik:

Jeg ble lei meg og sint og såra. Og så var det ikke alltid enkelt å da si noe tilbake. Og hva skulle man si tilbake? Det var jo ikke helt lett, sant. Også var det litt sånn, ja, jeg ble lei meg av det, rett og slett.

Som en forstår var det utfordrende for Josefine å få denne påminnelsen, både gjennom samværene, og gjennom kommentarer fra jevnaldrende. Josefine beskriver at slike kommentarer såret, spesielt siden hun selv følte at hun levde i en vanlig familie med sine vanlige foreldre. En annen som også har lignende erfaringer, er Leonora. Leonora forteller om den samme problemstillingen rundt at hun følte at fosterforeldre var hennes ekte foreldre, men at andre barn stilte spørsmålsteget ved dette. Hun formidler det slik:

På ungdomsskolen var det veldig...det var helt på en måte...på mange måter helt vanlig. Men jeg ble jo møtt med en god del...jeg opplevde jo ganske mye mobbing og...på en måte...Det var knyttet mye spørsmål og ting og tang til at jeg...jeg ligner jo ikke på mine foreldre. Jeg ble jo konfrontert ganske ofte med liksom "Hvem mine ekte foreldre er", fordi jeg ikke ligner på mine foreldre. Og at det ble liksom stilt mye sånn, ganske ...sikkert uskyldig mente spørsmål, men de var ganske sånn krevende likevel (...). Og jeg ble jo ganske...det var en periode det var ganske utfordrende også, fordi de var ganske sånn...jeg ble jo frustrert og sint fordi jeg opplevde at andre sa at de ikke var de ekte foreldrene mine, men jeg opplevde jo at mine fosterforeldre var de foreldrene jeg hadde, og at de var ekte for meg.

Her igjen fremkommer også en følelse av å være vanlig, og at familien er ekte for Leonora, men at det var vanskelig å takle andres kommentarer rundt dette. Likt som Josefine beskrev, forteller også Leonora at slike kommentarer gjorde henne sint, og at det var frustrerende da hun selv følte foreldrene som ekte. Det som videre er interessant, er at det også er en tredje informant, Tina, som forteller at hun fikk en god del spørsmål da hun begynte på ny skole, fordi de andre elevene på denne skolen visste at hun ikke var fosterforeldrenes biologiske barn. Hun forteller om dette slik:

Og så var det jo selvfølgelig litt sånn vanskelig på en måte...begynne på en ny skole igjen, og få seg nye venner og den der der, fordi at det var liksom...hun fostermoren min var inspektør på skolen, så alle på en måte visste jo hvem hun var. Så alle skjønte jo på en måte at da jeg kom inn i bildet, så var ikke jeg hennes barn. Så det var litt vanskelig. Jeg fikk jo litt sånn spørsmål av de som var like gamle, på hvorfor jeg bodde hos de (fosterforeldrene). Hvorfor jeg måtte flytte fra mammaen min. Eh...om mammaen min ikke ville ha meg. Om jeg hadde gjort noe slemt som gjorde at jeg ikke kunne bo hjemme hos mammaen min. Det var veldig mange sånne spørsmål. Når jeg var ni år, så tok jeg jo det veldig tungt og visste ikke helt hva jeg skulle svare selv. Jeg visste ikke hvorfor jeg måtte bo hos fosterforeldrene mine sånn egentlig. Så det var jo ganske tøft sånn sett da, men altså...jeg var ni år, så de spurte sikkert bare fordi de var ganske nysgjerrige, sant. Men det var veldig tøft, å på en måte få alle disse spørsmålene og "Hvorfor?". Det var kanskje litt skremmende for andre niåringer, fordi de bodde jo hjemme hos sine foreldre, sant. Hvorfor gjorde ikke jeg det? Så det var veldig sånn tøff periode. Det var det jo. Men det gikk jo seg til det og, det gjorde jo det. Også ble det bedre med tiden da, det gjorde det.

Josefine, Leonora og Tina forteller om ganske lignende erfaringer rundt dette temaet. Temaet ble ikke etterspurt direkte som et eget spørsmål under intervjuene, men det var noe som ble tatt opp av informantene selv, som svar på spørsmål rundt hva som kunne være utfordrende med å vokse opp i et fosterhjem. Det er altså en erfaring som går igjen, og som er viktig for informantene, ettersom de alle tre valgte å belyse dette selv. Man kan også se dette i sammenheng med Thea sitt sitat om at hun kalte fosterforeldrene sine for mamma

og pappa, for å slippe å få spørsmål fra andre, og for å ikke skille seg ut. Temaet berøres også av Anette. Hun forteller at hennes mor var flink til skjule for andre venner og bekjente at Anette var plassert i fosterhjem. Anette beskriver at hun syntes det var greit at ikke mange visste om det, fordi hun da slapp å få spørsmål rundt det. Hun forteller om det slik:

Det var best å bare late som ingenting. Lettere for meg. Jeg tror også jeg ville fått ganske mange spørsmål hvis jeg hadde sagt noe, og det var jeg ikke så interessert i. Så det var best å bare være stille.

Her også fremkommer det et ønske å om å slippe spørsmål fra omverden rundt familiesituasjonen, og at det å holde det skjult gjorde det lettere for henne. Igjen kan dette ses i sammenheng med det normative, og det å bare ville passe inn og være vanlig (Ulvik, 2007, s. 132). Som en oppsummering fremkommer det at kommentarene og spørsmålene fra andre har satt spor hos flere av informantene, og det kan tenkes å være vanskelig for informantene å måtte håndtere dette, samtidig som de også skal takle egne tanker og følelser rundt sin omsorgssituasjonen.

5.6 Relasjonen i fortid og nåtid

Det er i tillegg relevant å se på hvordan relasjonene mellom fosterbarna og fosterforeldrene har utviklet seg underveis i oppveksten, og inn i voksenlivet. Jeg har vært nysgjerrig på hvordan relasjonen var før, og hvordan den ser ut i dag. Dette er interessant i et narrativt perspektiv, som gir innsikt i nettopp dette (Bengtsson & Andersen, 2017, s. 283). Sofie forteller at relasjonen med fosterforeldrene alltid har vært grei, men at hun føler at den har blitt bedre og bedre gjennom de siste årene. Hun formidler om dette slik:

Den har egentlig bare blitt bedre og bedre altså. Selv om den jo egentlig alltid har vært veldig grei. Men man får jo mer forståelse for ting i voksen alder, og skjønner hvorfor de satte visse grenser og hadde mye regler og sånn, selv om man kanskje ikke skjønnte det da, sant. Nå i dag setter jeg jo veldig stor pris på det de har gjort for meg...og det har vært så viktig for meg også...det å ha hatt dem i oppveksten min. Og så er jeg jo veldig glad for at vi fortsatt har kontakt i dag. Det betyr mye.

Her ser man at Sofie reflekterer over hvordan relasjonen var i fortid, og hvordan den er nå, og at hun også med det perspektivet hun har i dag som voksen, har en større forståelse for de grensene og reglene som fosterforeldrene satte for henne. Dette er noe som er interessant å se i sammenheng med det narrative, med tanke på at informantene her har reflektert rundt sin barndom og oppvekst i voksen alder (Bengtsson & Andersen, 2017, s. 283). To andre informanter beskriver også lignende erfaringer. Man kan derfor undre seg om dette er felles for barn generelt, eller om det kan ha en sammenheng med å vokse opp i fosterhjem. Slike spørsmål kan det være vanskelig å få et tydelig svar på, men det er likevel en interessant refleksjon å gjøre. Hannah har lignende erfaringer som Sofie rundt dette, og hun formidler følgende om utviklingen av relasjonen med sine fosterforeldre:

Jeg vil vel egentlig tro den dag i dag at jeg kanskje har et bedre forhold til de enn når jeg bodde der. Men det tror jeg kanskje alle barn har med foreldrene sine. Det er jo sånn at når du bor der og det er de som bestemmer og du skal på en måte rette deg etter det og du er ikke enig og mye kranglinger. Og samtidig har du to familier som du skal høre til i og litt sånn.

Her fremkommer det at Hannah anser at hun har et bedre forhold til fosterforeldrene sine nå i voksen alder, men at hun samtidig tenker at det muligens er vanlig. Videre fremkommer også aspektet som spesielt fosterbarn må forholde seg til, nemlig det med å ha to familier som de skal høre til. Hannah kommer igjen inn på dette temaet senere i intervjuet, hvor hun sier følgende:

Vi har veldig god kontakt i dag, og jeg synes kanskje vi har egentlig litt bedre kontakt, altså både biologiske foreldre og fosterforeldre, fordi at jeg har fått litt ting på en måte vekk. De vanskelige tingene som jeg levde oppi og var på en måte to personer og litt sånne ting, de tingene har jeg fått litt mer på avstand. Nå er jeg meg, og har mitt, og så har de på en måte blitt en del av det.

Hannah nevner også her at relasjonen har blitt bedre, både med foreldre og fosterforeldre. Videre i intervjuet berører Hannah øvrige tanker som kan ha påvirket relasjonen med fosterforeldrene. Blant annet usikkerheten hun kjente knyttet til at fosterforeldrene fikk

betalt for å ha henne boende hos seg. Et vendepunkt kom etter at hun ble 18 år, fordi hun da innså at hun fortsatt fikk bo hjemme hos fosterforeldrene, selv i voksen alder. Hannah forklarer dette slik:

Og så var det på en måte sånn at fosterforeldrene mine, de sa jo veldig mye at de var glad i meg, og at brydde seg om meg, og at de ville at jeg skulle mestre ting og sånn og sånn, som jeg følte på. Men samtidig så visste jeg jo at de fikk penger for å ha meg. Og den er litt vondt. (...) For de sa jo, sant, veldig mange ganger at de var glad i meg, at de brydde seg om meg og sånt men...jeg trodde ikke helt på det, til jeg var 18 og fikk lov til å bo der da. Eller ja...at jeg fikk lov til å bo der selv om jeg var over 18 og de ikke fikk så mye for meg. Det var da jeg på en måte skjønnte at "Okei, disse har faktisk ment det de har sagt". Den er veldig vond, den der med at "De får faktisk penger for å ha meg her". Det gjør litt vondt. (...) Jeg trodde vel på det sånn (at de var glad i meg), men jeg hadde en liten sånn baktanke om at "Ja, de får jo penger og det er jo en jobb, og derfor gjør de det" på en måte. Eller er det noe de sier, på en måte . Så det var en veldig sånn bekreftelse å bli 18 og 19 og 20, og fortsatt få lov til å bo hjemme i fosterhjemmet mitt, for å si det sånn.

Dette kan ses i sammenheng med det Ulvik (2007, s. 204) skriver, om de kulturelle forståelsene av forholdet mellom penger og kjærlighet. Her fremkommer det at det kan være et følsomt tema å snakke om. Det å skulle blande kjærlighet og penger er noe som kan anses som tabu. Det at barnevernstjenesten forhandler om økonomisk kompensasjon til fosterforeldrene, er noe som ytterligere kan bidra til å forsterke kompleksiteten i temaet for både fosterforeldre og barnevernstjenesten (Ulvik, 2007, s. 204). Når en forstår hvor vanskelig dette kan være for de voksne som må håndtere disse aspektene, kan man bare tenke seg hvordan det må føles for barna. Slik Hannah beskriver det, kan det vekke usikkerhet og vanskelige følelser hos fosterbarna. Spørsmål som kan dukke opp, er om fosterforeldrene kun er fosterforeldre på grunn av den økonomiske kompensasjonen. Et motargument i diskusjonen om å blande penger og kjærlighet, er at det også er et tema i inngåelse av ekteskap og i forhold til barnebidrag som alle foreldre får (Ulvik, 2007, s. 205).

Som en avrunding av analysen, kan man se at informantene har gitt rike beskrivelser av sine opplevelser fra fosterhjemmet, og berørt mange ulike aspekter ved dette. Jeg fikk gjennom intervjuene et godt bilde av hvordan disse fem informantene ser tilbake på denne tiden, og jeg har i ettertid reflektert rundt om det kan ha vært et ønske fra informantenes side å få dele sine fortellinger. I neste kapittel vil jeg se nærmere på hva disse fortellingene kan bidra med innen fosterhjemsarbeid. Dette var noe jeg fikk inntrykk av var en viktig motivasjon for at informantene ønsket å delta i studien.

6 AVSLUTTENDE DISKUSJON

6.1 Oppsummering og drøfting

Denne studien bidrar til kunnskap om relasjonen mellom fosterbarn og fosterforeldre, gjennom fortellingene til tidligere fosterbarn. Den gir innsikt i hvordan disse relasjonene ble forhandlet frem da informantene kom til fosterhjemmet. I tillegg gir studien innsikt i hvordan relasjonene oppleves i dag, i voksen alder. Flere av dem har i dag selv barn, og bruker sin foreldreposisjon til å reflektere over egne erfaringer fra fosterhjemmet.

Studien har videre belyst utfordringene rundt det å ha både foreldre og fosterforeldre, og de ulike følelsene som følger med. Informantene har fortalt om følelser som skyld og dårlig samvittighet, og at samvær og kontakt med foreldre er noe som informantene har ansett som både givende og utfordrende. Dette støtter opp under den tidligere forskningen, som understreker viktigheten av at samvær bør vurderes konkret i den enkelte sak, knyttet til hva som vil være til det enkelte barnets beste (Saarnik, 2021; Boyle, 2017; Poitras et al., 2022). Denne studien kan være et bidrag til feltet i dag, ved å fremheve betydningen av at yrkesutøvere lytter til og utforsker barnets stemme når det gjelder samvær.

Gjennom min studie fremkommer det hvordan tidligere fosterbarn opplevde ulike problemstillinger, slik som å håndtere det å ha to sett med foreldre, og hvordan andre barn stilte spørsmålsteget ved dette. Studien viser hvordan det oppstår en forhandling om relasjoner mellom fosterbarna og fosterforeldrene, og hvordan disse forhandlingene påvirker relasjonen med barnets foreldre. Det forhandles både om hva de ulike relasjonene skal inneholde, og om varigheten av relasjonene. Studien belyser at posisjonen som mamma og pappa ikke nødvendigvis er fastsatt, men noe som forhandles kontinuerlig, selv i voksen alder. Dette gjelder både relasjonen med fosterforeldre og foreldre. Det som forhandlingsperspektivet ytterligere har bidratt med i denne sammenhengen, er nyanserte beskrivelser at fosterbarnas fortellinger. Blant annet når det kommer til hvordan informantene selv har vært med på å forme relasjonene, og hvilke faktorer som har spilt inn i hvilke relasjoner det var mulig for dem å utforme. Måten relasjonen mellom fosterbarn og fosterforeldre utformes på, er noe som vil kunne være interessant tema innen fosterhjemsarbeid.

Penger og kjærlighet er et annet forhold som kan ha en viss betydning for relasjonen mellom fosterbarn og fosterforeldre. Noe av årsaken er at fosterforeldreskapet er en betalt virksomhet. Spørsmål om fosterforeldrene vil være der for dem etter fylte 18 år, er tanker som dermed kan oppstå hos fosterbarn. Bevissthet rundt disse spørsmålene kan derfor være nyttig for både fosterforeldre og yrkesutøvere når det kommer til å trygge barnet i den relasjonen de har med fosterforeldrene, både før og etter 18 års alder.

Studien viser videre hvordan relasjonene i en fosterfamilie har sammenheng med forhold utenfor familien, noe som har blitt belyst gjennom forhandlingsperspektivet. Studien viser at forhandlingene både kan ha pragmatisk betydning og emosjonelt innhold. Dette er noe som har fremkommet i tidligere studier, blant annet av Ulvik (2007). Dette leder videre inn på foreldrebenevnelser. Hva fosterbarn kaller fosterforeldrene sine, kan ses i lys av normer i samfunnet. Det kan på denne måten knyttes til et ønske om å slippe spørsmål og måtte forklare seg rundt sin familiesituasjon, fordi man vil være en del av en "vanlig" familie. Noen fosterbarn kaller fosterforeldrene sine for "mamma" og "pappa" for å unngå spørsmål rundt sin forsterfamilie. En av informantene fortalte at hun selv gjorde dette, uten at det nødvendigvis betydde at hun følte at det var hennes mamma og pappa. Dette kan gi verdifull kunnskap om hvilke normer i samfunnet som ligger til grunn for forståelsen av hva det innebærer å være en familie, og at disse normene påvirker relasjonsforhandlingene mellom fosterbarna og fosterforeldrene. Dette illustrerer at kommentarer fra utenforstående påvirker forhandlingene innad i fosterfamilien.

Studien viser at det kan være vondt for fosterbarn å høre kommentarer rettet mot deres familiesituasjon, og at kommentarene ikke alltid stemmer overens med måten de selv oppfatter relasjonene på. To av informantene følte at fosterforeldrene var deres "ekte" foreldre, men at andre barn poengterte at det ikke stemte. Det illustrerer at andre barn satte spørsmålstegn ved de fremforhandlede relasjonene som fosterbarna hadde med fosterforeldrene. Kunnskap om hva som oppfattes som "ekte" og "ikke ekte" foreldre i samfunnet kan tenkes å være nyttig å ha med seg i samtaler med fosterbarn, og noe man kan finne samtaleformer om. Fosterforeldre og yrkesutøvere kan dra fordel av å være bevisste på hvilke kommentarer fosterbarn kan møte i hverdagen sin, for å kunne støtte barnet i følelsene som kan oppstå som følge av andres kommentarer.

Et annet viktig tema som fremkommer er fosterbarnas kontakt med foreldrene. Flere av informantene formidlet at de var takknemlige for at fosterforeldrene hadde oppmuntret dem til å beholde kontakten med sine foreldre, og at de satte pris på at de var åpne overfor relasjonen de hadde med foreldrene. Dette ble også begrunnet med at fosterbarna selv skulle ha det bra. Informantene ønsket å vite at deres foreldre hadde det bra, da foreldrenes situasjon hjemme kunne skape bekymring hos barna. Det understreker viktigheten av at barnevernet bevisstgjør fosterbarna om at foreldrene får hjelp og støtte, selv når barnet ikke bor hjemme. Min studie kan derfor gi en ekstra påminnelse om at det er viktig at barnevernet tilbyr foreldrene god hjelp, slik at barnet kan fokusere på sin egen utvikling i fosterhjemmet.

Det belyses videre hvordan kontakten med foreldre kan være kompleks. Flere av informantene beskriver skyldfølelse overfor sine foreldre, og at det kunne være vanskelig å uttrykke for dem at de trivdes i fosterhjemmet. Det kan være utfordrende for fosterbarnet å gjøre seg forstått i visse situasjoner, og at deres signaler enten ikke blir lagt nok vekt på, eller blir misforstått av voksne i forbindelse med kontakten med foreldre. I slike tilfeller blir barnevernfaglig oppfølging ekstra viktig gjennom yrkesutøveres veiledning og støtte til fosterforeldre i å utforske barnets behov, og samtaler med fosterbarn. Dette for å kunne hjelpe fosterforeldrene i å forstå og møte barnets følelsesuttrykk på en adekvat måte, og å lytte til fosterbarnas opplevelser.

Barnevernets komplekse rolle belyses videre i avgjørelser knyttet til samvær med foreldre. Noen av informantene var takknemlig for at fosterforeldrene hadde oppmuntret til kontakt med foreldrene, og at det ble en positiv opplevelse for dem. En annen informant peker på at samvær var noe som var svært vanskelig for henne, og at hun følte seg presset til samvær med sin mor selv om hun ikke ønsket det. Det illustrerer at det ikke nødvendigvis er et entydig svar på spørsmålet om samvær, og at det bør vurderes basert på individuelle behov. I analysen så vi at det ble henvist til en praksis som var uheldig for barnet, noe som viser at samværbeslutninger ikke bør være generaliserte, men vurderes nøye i hver enkelt sak. Disse individuelle opplevelsen illustrerer kompleksiteten ved samværsvurderinger, og at barnevernet må romme og forholde seg til denne kompleksiteten.

Det har fremkommet flere sitater som har gitt fylldige beskrivelser fra tiden informantene bodde i fosterhjemmet, og som har gitt innsikt i hvordan denne tiden opplevdes for informantene. Formålet med denne studien er å bidra til kunnskapsutvikling knyttet til relasjoner i fosterhjem, og hvilken betydning det har. Studien bidrar med kunnskap som kan være nyttig for foreldre, fosterforeldre og yrkesutøvere innen barneverntjenesten som hjelper til i dette arbeidet.

Avslutningsvis ønsker jeg å runde av med en setning fra et sitat som er beskrivende. "For det er en jobb som vi fosterbarn gjør også", formidler Lydia. Det er ikke bare en jobb for fosterforeldrene og yrkesutøvere, men også en jobb for fosterbarna. Det viser hvordan det å bo i fosterhjem gir opplevelser og erfaringer for fosterbarn, og understreker viktigheten av å inkludere dem i arbeidet ved å lytte til dem. Deres opplevelser er varierende, og det kan derfor anses viktig at de har trygge voksne som følger dem gjennom barndommen, og som er utforskende og støttende rundt deres perspektiver. Det kan bidra til at fosterbarna blir sett, hørt, og anerkjent i sine følelser.

Sitatet til Lydia støtter min inngang til analysen, hvor jeg har sett på materialet ut fra et forhandlingsperspektiv. Jeg har sett på barn og voksne som to parter som forhandler med hverdagslivet sitt. Gjennom dette perspektivet har det i denne studien blitt rettet oppmerksomhet mot fosterbarnas egne bidrag til relasjonsforhandlingene. Det illustrerer at barnet er en part i disse forhandlingene, på lik linje som foreldre og fosterforeldre. Ved å benytte dette perspektivet, blir det tydelig hvor viktig det er å lytte til barna, da de utgjør en likeverdig part i relasjonsforhandlingene.

6.2 Forslag til videre forskning innen feltet

Som presentert i denne studien og i tidligere forskning innen feltet, kan fosterbarns relasjoner anses som et svært kompleks felt som stadig er i utvikling. Det kan derfor være hensiktsmessig å videre utforske fosterbarns relasjoner for å i fremtiden kunne bidra med videre kunnskapsutvikling innen tematikken. Denne studien har berørt fosterbarns perspektiver, men det kan også være interessant å se på hvordan fosterforeldre og foreldre som har barna sine plassert i fosterhjem, opplever denne tematikken. Forholdet mellom

foreldre og fosterforeldre, i tillegg til foreldrenes og fosterforeldrenes tanker rundt relasjoner, er temaer som vil kunne bidra med ytterligere relevant kunnskapsutvikling innen feltet. Selv om det også finnes forskning på dette fra tidligere, er det et felt som stadig er i endring, og som dermed fremhever relevansen for jevnlig forskning knyttet til det å vokse opp i fosterhjem, og det å være fosterforeldre eller foreldre til et barn som vokser opp i fosterhjem. Noe av årsaken er at relasjonspraksiser, forståelser og forventninger til relasjoner er i stadig bevegelse i samfunnet.

Et forhandlingsperspektiv på relasjoner har vært et utgangspunkt i denne studien. Det har blitt beskrevet at disse forhandlingene er preget av den kulturen man vokser opp i, og den samtiden man lever i. Det kan derfor være interessant å se på variasjoner mellom ulike kulturer, og hvordan det forhandles om relasjoner mellom voksne og barn i andre kulturer. Videre kan det også være interessant å se på hvordan disse forhandlingene preges av sin samtid. Lignende studier utført med jevne mellomrom, vil kunne avdekke endringer som fremkommer, i tillegg til å undersøke om det kan knyttes til potensielle endringer i rådende, kulturelle forståelser av barndom og foreldreskap.

7 LITTERATURLISTE

Barnekonvensjonen. (1989). *Konvensjon om barnets rettigheter* (20-11-1989). Lovdata.

<https://lovdata.no/dokument/TRAKTAT/traktat/1989-11-20-1>

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet. (2015). Meld. St. 17 (2015–2016)

Trygghet og omsorg. Fosterhjem til barnets beste. BLD.

<https://www.regjeringen.no/contentassets/aca456569b1d41e9abd37a2a8038637e/no/pdfs/stm201520160017000dddpdfs.pdf>

Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet. (u.å. a). *Barn i fosterhjem*. Bufdir.

Hentet 10. januar 2023 fra

<https://www.bufdir.no/statistikk-og-analyse/barnevern/barn-i-fosterhjem>

Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet. (u.å. b). *Barn og unge i institusjon*.

Bufdir. Hentet 22. februar 2023 fra

https://www2.bufdir.no/Statistikk_og_analyse/Barnevern/Barn_og_unge_med_tiltak_fra_barnevernet/barn_i_institusjon/

Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet. (u.å. c). *Den europeiske menneskerettsdomstolen*.

Bufdir. Hentet 24. februar 2023 fra

<https://www.bufdir.no/fagstotte/barnevern-oppvekst/emd/>

Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet. (u.å. d). *Omsorgsovertaker*. Bufdir.

Hentet 26. februar 2023 fra

https://www2.bufdir.no/Statistikk_og_analyse/Barnevern/barn_med_tvangsvedtak/omsorgsovertaker/

Barnevernsloven. (2021). *Lov om barnevern* (LOV-2021-06-18-97). Lovdata.

<https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2021-06-18-97>

Baugerud, G. A., Augusti, E-M. & Melinder, A. (2008). *Plassering i regi av barnevernet*. Bufdir.

[https://bibliotek.buudir.no/BUF/101/Plassering i regi av barnevernet.pdf](https://bibliotek.buudir.no/BUF/101/Plassering_i_regi_av_barnevernet.pdf)

Bengtsson, M. & Andersen, A. S. (2017). Narrativ analyse – tematisk, strukturel og performativ. I M. Järvinen & N. Mik-Meyer (Red.), *Kvalitativ analyse – syv traditioner* (233-294). Hans Reitzels forlag.

Bengtsson, T. & Luckow, S. (2019). Senses of belonging when living in foster care families: Insights from children's video diaries. *Childhood*, 27(1), 106–119.

<https://doi.org/10.1177/0907568219881667>

Boyle, C. (2017). What is the impact of birth family contact on children in adoption and long-term foster care? A systematic review. *Child & Family Social Work*, 22, 22-33.

<https://doi.org/10.1111/cfs.12236>

Bryman, A. (2018). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Liber.

Campbell Collaboration. (u.å.). *What is a systematic review?* Hentet 22. februar 2023 fra

<https://www.campbellcollaboration.org/what-is-a-systematic-review.html>

Dalgaard, N. T., Filges, T., Viinholt, B. C. A. & Pontoppidan, M. (2022). Parenting interventions to support parent/child attachment and psychosocial adjustment in foster and adoptive parents and children: A systematic review. *Campbell Systematic Reviews*, 18, Artikkel e1209

<https://doi.org/10.1002/cl2.1209>

De nasjonale forskningsetiske komiteene. (2021, 16. desember). *Forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap og humaniora*. NESH

<https://www.forskningsetikk.no/retningslinjer/hum-sam/forskningsetiske-retningslinjer-for-samfunnsvitenskap-og-humaniora>

Ie, J., Ursin, M. & Miguel Vicente-Mariño. (2022). Foster children's views of family: A

systematic review and qualitative synthesis, *Children and Youth Services Review*, 132, Artikkel 106337
<https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2021.106337>

Johannessen, E. F., Rafoss, T. W. & Rasmussen, E.B. (2021). *Hvordan bruke teori? Nyttige verktøy i kvalitativ analyse*. Universitetsforlaget.

Järvinen, M. & Mik-Meyer, N. (2017). Kvalitative analysetraditioner i samfundsvidenskabelig forskning. I M. Järvinen & N. Mik-Meyer (Red.), *Kvalitativ analyse – syv traditioner* (9-26). Hans Reitzels forlag.

Larsen, Å. (2013). Samarbeidende foreldre. *Fosterhjemskontakt*, 4, 10-14.
<https://www.fosterhjemsforening.no/wp-content/uploads/2015/06/Samarbeidende-foreldre.pdf>

Magnusson, J., & Marecek, E. (2015). *Doing Interview-based Qualitative Research*. Cambridge University Press.

Nygård, T. (2019). Hvordan få til gode samarbeidsrelasjoner? *Fosterhjemskontakt*, 38(5), 6-11.
<https://www.fosterhjemsforening.no/wp-content/uploads/2019/10/FK-5-19-Hvordan-f%C3%A5-til-gode-samarbeids.pdf>

Oslo Metropolitan Storbyuniversitetet. (2023, 9. mars). *Personvern i bachelor- og masteroppgaver*. OsloMet.
<https://student.oslomet.no/behandling-av-personopplysninger-i-studieoppgaver?retur=https%3A%2F%2Fstudent.oslomet.no%2Fpersonvern-og-informasjonsikkerhet%3Fretur%3Dhttps%253A%252F%252Ffansatt.oslomet.no%252Fpersonvern-informasjonsikkerhet>

Oslo Metropolitan Storbyuniversitetet. (2022a, 29. november). *Risikovurdering (ROS) og*

verdivurdering. OsloMet.

<https://ansatt.oslomet.no/risikovurdering-verdivurdering>

Oslo Metropolitan Storbyuniversitetet. (2022b, 22. november). *Kom i gang med lydopptak*.

OsloMet.

<https://student.oslomet.no/kom-i-gang-med-lydopptak>

Poitras, K., Porlier, S. & Tarabulsky, G. M. (2022). Child's adjustment and parent-child contact after child placement into foster care: a systematic review, *Journal of Public Child Welfare*, 16(5), 575-606.

<https://doi.org/10.1080/15548732.2021.1940416>

Regjeringen. (2020, 9. oktober). *FNs konvensjon om barnets rettigheter*.

<https://www.regjeringen.no/no/tema/familie-og-barn/innsiktsartikler/fns-barnekonvensjon/fns-konvensjon-om-barnets-rettigheter/id2511390/>

Riessman, C. K. (2017). Narrativ analyse i samfundsvidenskabene. I M. Järvinen & N. Mik-Meyer (Red.), *Kvalitativ analyse – syv traditioner* (235-272). Hans Reitzels forlag.

Saarnik, H. (2021). A Systematic Review of Factors Needed for Successful Foster Placements: Perspectives from Children and Foster Parents, *Child & Youth Services*, 42(4), 374-392.

<https://doi.org/10.1080/0145935X.2021.1926227>

Thomassen, M. (2021). Hermeneutikk som refleksjon og livsfortolkning. I Jensen, D., Seim, S. & Tufte, P. A. (red.), *Vitenskapsteori for sosial- og helsefag* (162-187). Gyldendal.

Ulvik, O. S. (2007). *Seinmoderne fosterfamilier: En kulturpsykologisk studie av barn og voksnes fortellinger*. Unipub.

8 VEDLEGG

Vedlegg 1: Bekreftelse fra OsloMet om bruk av privat IKT-utstyr

Bekreftelse fra OsloMet

Viser til meldeskjema med referansenummer: 600209 i forbindelse med gjennomføring av masterprosjekt "*Fosterbarns fortellinger om relasjonen til sine fosterforeldre*" ved OsloMet.

I avsnittet om behandling av datamaterialet opplyser NSD om følgende: *Datainnsamling, oppbevaring eller lagring på private lagringsenheter som privat pc, mobiltelefon, minnepinne osv. er ikke anbefalt og forutsettes avklart med behandlingsansvarlig institusjon.*

I mitt masterprosjekt skal jeg, Mariann Søreng, behandle personopplysninger som deltakernes navn, e-postadresse, lydopptak av deltakerne og bakgrunnsopplysninger som vil kunne identifisere en person (personens alder og kjønn). Jeg tenker å intervjuere personer som tidligere har vært fosterbarn, i alderen 23-30 år. Planen er å rekruttere gjennom Facebook-sidene til ulike interesseorganisasjoner knyttet til fosterhjem og barnevern, hvor jeg etter tillatelse fra de som administrerer disse sidene, vil publisere et innlegg der jeg forteller om prosjektet mitt og ber de som er interessert i å delta om å ta kontakt med meg per e-post.

Sikkerhetstiltak som gjøres med tanke på personopplysningene til deltakerne er at disse oppbevares atskilt fra øvrige data, opplysningene anonymiseres fortløpende samt med flerfaktorautentisering. Andre sikkerhetstiltak er videre at jeg har automatisk lås på PC-en min med passord for å kunne logge inn igjen. Ved transkribering av lydopptak vil disse lydopptakene ikke bli overført til pc, men bli manuelt transkribert. Deltakerne vil også bli gitt fiktive navn under transkriberingen, slik at de ikke skal kunne identifiseres. Lydopptakene vil også bli slettet fortløpende etter transkribering.

Viser til OsloMet sin FoU-håndbok: <https://ansatt.oslomet.no/personvern-dataplaner-databehandling> . Det følger av retningslinjene her at særlige kategorier av personopplysninger (sensitive) ikke skal lagres på privat utstyr. Andre personopplysninger

kan lagres på private datamaskiner eller annet privat utstyr **under forutsetning av at kryptering**. Enheter som har forbindelse med nett skal aldri brukes til lyd- eller videoopptak, f.eks. mobiltelefon og nettbrett. Zoom kan brukes på privat PC til å gjennomføre forskningsintervju, men det kan ikke gjøre lydopptak. Mer informasjon her: <https://ansatt.oslomet.no/rutine-zoom-forskningsintervjuer> . Lydopptaket må gjøres med nettskjema diktafon app. Mer informasjon her: <https://student.oslomet.no/kom-i-gang-med-lydopptak>

OsloMet aksepterer bruk av personlig datamaskin ved skrivning og analyse av data ved dette masteroppgaveprosjektet, under følgende forutsetninger:

- Aktuelle data skal alltid være kryptert med unntak av når de er i aktiv bruk.
- Før data dekrypteres (åpnes), skal datamaskinen kobles av internett (både trådfast og trådløst), og forbli frakoblet til data igjen er kryptert.
- Informasjon om kryptering finnes her: <https://ansatt.oslomet.no/kryptering>

Underskrift fra behandlingsansvarlig institusjon, ved Oddbjørg Skjær Ulvik

Oslo 18.09.22

Veileder

Student

Vedlegg 2: Informasjonsskriv og samtykkeerklæring

Vil du delta i forskningsprosjektet

"Fosterbarns fortellinger om relasjonen til sine fosterforeldre"?

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et forskningsprosjekt hvor formålet er å få frem fortellinger fra tidligere fosterbarn rundt deres relasjon til sine fosterforeldre. Dette med hensikt å kunne få mer kunnskap om fosterfamilier. I dette skrivet gir vi deg informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg.

Formål

Det er en masteroppgave som del av min master i sosialfag – studieretning barnevern. I min masteroppgave ønsker jeg å skrive om relasjonen mellom fosterbarn og fosterforeldre, sett fra perspektivene til tidligere fosterbarn. Jeg ønsker å se på hva tidligere fosterbarn forteller rundt dette temaet, og hvordan disse fortellingene kan være givende bidrag for fremtidige fosterhjem. Dette vil gjøres gjennom intervjuer med tidligere fosterbarn, hvor fokuset vil være på å få frem deres fortellinger. Min foreløpige problemstilling er *"Hvordan forteller tidligere fosterbarn om relasjonen til sine fosterforeldre?"*. Hensikten med oppgaven er å kunne benytte denne kunnskapen innen fagfeltet for å forhåpentligvis kunne støtte nåværende og fremtidige fosterbarn og fosterforeldre når de skal skape relasjoner til hverandre.

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

Fakultet for samfunnsvitenskap ved OsloMet er ansvarlig for prosjektet.

Hvorfor får du spørsmål om å delta?

Du får spørsmål om å delta fordi du er med i en Facebook-gruppe hvor jeg har etterspurt informanter som er tidligere fosterbarn i alderen 23 til 30 år og som ønsker å delta i intervju i forbindelse med denne masteroppgaven. Du har da vist din interesse for prosjektet ved å sende meg en mail, og får dermed dette samtykkeskjema tilsendt hvor du kan lese enda mer inngående hva en deltakelse innebærer. Dette for at du skal kunne vite hva du eventuelt

takker ja til, hva det innebærer for deg å delta, personvern hensyn samt rettigheter som at du kan trekke ditt samtykke både i forkant, underveis og etter deltakelse.

Hva innebærer det for deg å delta?

Hvis du velger å delta i prosjektet, innebærer det at du deltar i et intervju. Det vil bli et intervju som på fagspråket kalles kvalitativt, semi-strukturert intervju, som innebærer at det er en rekke spørsmål som du vil bli stilt, men at det også er åpent for å utforske temaer som dukker opp underveis. Eksempel på spørsmål er ”hvordan var hverdagen din med fosterforeldrene dine?”, ”hva gjorde dere sammen?” og ”er det noe du husker som du satt pris på?”. Å delta vil ta fra 45 – 75 minutter. Det er ønskelig at det gjøres lydopptak av intervjuet hvis du samtykker til dette.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykket tilbake uten å oppgi noen grunn. Alle dine personopplysninger vil da bli slettet. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg.

Ditt personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Vi vil bare bruke opplysningene om deg til formålene vi har fortalt om i dette skrivet. Vi behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket. Det er kun meg som student og min veileder ved institusjonen som vil ha tilgang til det du har fortalt. All datamateriale lagres sikkert med passordbeskyttelse, og du kan når som helst få innsikt i, endret og slettet data om deg.

Samtykkeerklæringen og andre opplysningen som vil kunne kobles til deg som deltaker vil holdes helt avskilt fra datamaterielt til selve oppgaven både i forkant og underveis i skrivingen, og dette vil også slettes forløpende og senest når oppgaven er ferdig.

Når jeg formidler resultatene i masteroppgaven vil du som informant ikke kunne bli gjenkjent. Du vil forbli anonym ved at det vil bli gitt fiktive navn på alle informanter, og ingen andre øvrige personopplysninger vil bli beskrevet slik at man kan kjenne deg igjen. Dette

gjelder også lydopptaket, som vil bli skrevet ut i sin helhet med det fiktive navnet, og deretter slettes.

Hva skjer med personopplysningene dine når forskningsprosjektet avsluttes?

Prosjektet vil etter planen avsluttes når oppgaven blir godkjent, juni 2023. Under og etter prosjektslutt vil alt datamaterialet med dine personopplysninger anonymiseres og slettes.

-

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke.

På oppdrag fra fakultetet for samfunnsvitenskap ved OsloMet har Personverntjenester vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

-

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- innsyn i hvilke opplysninger vi behandler om deg, og å få utlevert en kopi av opplysningene
- å få rettet opplysninger om deg som er feil eller misvisende
- å få slettet personopplysninger om deg
- å sende klage til Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å vite mer om eller benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

- Mariann Søreng (student), e-post: mariann.soreng@hotmail.no
- Fakultetet for samfunnsvitenskap ved Oddbjørg Skjær Ulvik (veileder), e-post: oddbjorg@oslomet.no
- Vårt personvernombud: Ingrid Jacobsen, e-post: personvernombud@oslomet.no

Hvis du har spørsmål knyttet til Personverntjenester sin vurdering av prosjektet, kan du ta kontakt med:

- Personverntjenester på epost (personverntjenester@sikt.no) eller på telefon: 53 21 15 00.

Med vennlig hilsen

Oddbjørg Skjær Ulvik
(Forsker/veileder)

Mariann Søreng
(Student)

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet "Fosterbarns fortellinger om relasjonen til sine fosterforeldre", og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg samtykker til:

- å delta i personlig intervju med bruk av lydopptak

Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

Vedlegg 3: Intervjuguide

INTERVJUEGUIDE FOR INTERVJUER MED TIDLIGERE FOSTERBARN

Tekst som jeg formidlet til deltakerne muntlig i begynnelsen av intervjusituasjonen:

Tusen takk for at du ville delta på dette intervjuet. Først vil jeg tydeliggjøre at du kun trenger å svare på det du føler deg komfortabel med, og du kan når som helst si ifra hvis det er noe som blir for følsomt å snakke om eller som ikke føles bra. Mitt ønske er at denne deltakelsen skal føles givende for deg å delta på, og at det skal føles bra for deg hele veien. Hvis det fortsatt føles greit så tenker jeg at vi kan starte med noen spørsmål, og så må du bare si ifra underveis hvis det skulle være noe du ikke ønsker å svare på eller lignende. Er det fortsatt i orden at jeg tar opp dette intervjuet? Det vil kun benyttes til transkribering og deretter slettes.

Og en siste ting før jeg begynner lydopptaket; siden dette er en fortelling fra ditt perspektiv, men som også berører ditt liv med andre personer så er det ønskelig at du ikke benytter faktiske navn når de nevnes, og at du heller ikke deler hendelser på en måte som gjør at eventuelt andre personer kan identifisere dette. Er det også i orden?

Bakgrunnsinformasjon om deltakeren

- Hvor gammel er du?
- Hvor gammel var du første gang du flyttet til et fosterhjem?
- Hvor lenge bodde du i det fosterhjemmet?
- Har du bodd i noen andre fosterhjem? (*Hvis ja, hvilket fosterhjem har du bodd lengst i?*)
- Hvor mange bodde i det fosterhjemmet da du bodde der?
 - o *Var de andre barna som bodde der fosterforeldrenes biologiske barn, eller var de også fosterbarn?*
 - o *Hadde fosterforeldrene dine biologiske barn eller andre fosterbarn som ikke bodde hjemme?*
- Har du noen søsken? (*Både biologiske søsken og fostersøsken*)
- Vil du fortelle litt om livssituasjonen din? (om evt jobb/utdannelse, familie, parforhold)

Oppvekst og hverdagslivet i fosterhjemmet

- Hvordan var hverdagen din med fosterforeldrene dine?
- Hva husker du best fra tiden du bodde sammen med dem?
- Hvordan var en vanlig dag i fosterhjemmet? *(da du gikk på ungdomsskolen for eksempel)*
- Hva gjorde dere sammen?
- Ble du forberedt på det å skulle flytte til fosterhjem, og i så fall på hvilken måte og av hvem?
- Kan du huske da du møtte fosterforeldrene dine første gang? Hva tenkte du da? Hva tenker du nå?
- Er det noe du husker som du satt pris på? *(eksempel?)*
- Er det noe du husker som du syntes var utfordrende? *(eksempel?)*
- Hvem snakket du med hvis du hadde det vanskelig? *(kan både være i og utenfor fosterhjemmet)*
- Hva gjorde du på fritiden din?
- Hadde du noen andre barn å være sammen med på skolen og på fritiden? *(i så fall hvem? Og fikk du støtte i det hvis du ikke hadde noen andre barn å være med?)*
- Hvor involverte følte du at dine fosterforeldre var? Blandet de seg for mye eller eventuelt for lite?
- Hvordan hadde du det med dine fostersøsken? *Og hvordan er det nå?*

Tanker og følelser om det å ha fosterforeldre

- Kan du sette ord på noen av dine tanker rundt det å bo i fosterhjem og hvordan du hadde det i fosterhjemmet?
- Hvordan så du på tiden med dine fosterforeldre i fosterhjemmet da du bodde der, og hvordan ser du tilbake på denne tiden nå?
- Fikk du noe støtte, hjelp eller oppfølging, eller tilbud om noe av dette, i forhold til det å vokse opp i fosterhjem?
- Er det noe støtte, hjelp eller oppfølging du føler du manglet eller eventuelt er takknemlig for at du fikk?
- Hvordan var kontakten med dine biologiske foreldre?
- Var det noe som var utfordrende med å ha to sett med foreldre? Og fikk du noe støtte i det å ha to sett med foreldre?

- Snakket du med dine fosterforeldre om hvordan du hadde det hos dem? Skulle du ønske noe var annerledes i forhold til dette? *(for eksempel om det fikk for mye eller for lite fokus)*
- Hvordan var det å være fosterbarn der du vokste opp? *Var det et tema andre steder utenfor hjemmet? Var det noen andre som snakket om det eller fikk du på noen måte noe inntrykk av hvordan andre så på det?*
- Snakket du med noen utenfor hjemmet (voksne i barnevernstjenesten, venner eller andre barn fra hverdagen din, andre fosterbarn, voksne på skolen) i forhold til det å bo med fosterforeldre?
- Hva tenker du er viktig å være bevisst på når man jobber med fosterbarn innen barnevernet?

Kontakten med fosterforeldrene

- Har du kontakt med fosterforeldrene dine den dag i dag? *Hvor ofte ses dere?*
- Hvordan har kontakten mellom deg og fosterforeldrene dine utviklet seg gjennom årene?
- Tok de hensyn til dine behov i kontakten mellom dere?
 - o Og i så fall, på hvilken måte? *(Var de forståelsesfulle og sensitive ovenfor dine behov?)*
- Fikk du eller dine fosterforeldre noen hjelp og støtte i det å skape en god kontakt mellom dere? *(både i starten da du flyttet inn, og underveis i årene da du bodde der?)*
 - o *Hvordan opplevdes det da? Er det noe du skulle ønsket deg?*
- Hvordan var det da du flyttet ut fra fosterhjemmet? *Hvorfor flyttet du ut? Ble du tvunget til det, ville du det selv eller var det andre omstendigheter som påvirket det?*
- Hva er det viktigste du tar med deg fra tiden med dine fosterforeldre i fosterhjemmet?
- Er det noen spesielt du setter pris på eller synes er utfordrende i kontakten med fosterforeldrene dine den dag i dag?
- Har du mye kontakt med andre fra tiden da du bodde i fosterhjem *(for eksempel søsken, slektninger, venner eller andre barn fra hverdagen din, andre voksne)*
- Hvis du kunne gitt noen råd til fremtidige fosterforeldre, hva ville det vært?
- Hvis du kunne gitt noen råd til fremtidige fosterbarn, hva ville det vært? *(som du selv skulle ønske du visste, eller hadde med deg inn i livet i fosterhjemmet)*

- Hvis du kunne gitt noen råd til personer som jobber med fosterbarn og fosterfamilier, hva ville det vært?

Avrundning

- Er det noe du selv ønsker å belyse som vi ikke har snakket om, eller noe du vil tydeliggjøre eller tillegge?
- Har du noen refleksjoner eller spørsmål om intervjuet?

Det var alle spørsmål jeg hadde. Tusen hjertelig takk for at du stilte opp! Er det noe du lurer på i etterkant, så er det bare å ta kontakt.

Vedlegg 4: Meldeskjema til SIKT

13.04.2023, 20:22

Meldeskjema for behandling av personopplysninger

[Meldeskjema](#) / [Fosterbarns fortellinger om relasjonen til sine fosterforeldre](#) / Vurdering

Vurdering av behandling av personopplysninger

Referansenummer

600209

Vurderingstype

Standard

Dato

21.10.2022

Prosjektittel

Fosterbarns fortellinger om relasjonen til sine fosterforeldre

Behandlingsansvarlig institusjon

OsloMet – storbyuniversitetet / Fakultet for samfunnsvitenskap / Institutt for sosialfag

Prosjektansvarlig

Oddbjørg Skjær Ulvik

Student

Mariann Søreng

Prosjektperiode

15.08.2022 - 16.06.2023

Kategorier personopplysninger

Alminnelige

Lovlig grunnlag

Samtykke (Personvernforordningen art. 6 nr. 1 bokstav a)

Behandlingen av personopplysningene er lovlig så fremt den gjennomføres som oppgitt i meldeskjemaet. Det lovlige grunnlaget gjelder til 16.06.2023.

[Meldeskjema](#)

Kommentar

OM VURDERINGEN

Personverntjenester har en avtale med institusjonen du forsker eller studerer ved. Denne avtalen innebærer at vi skal gi deg råd slik at behandlingen av personopplysninger i prosjektet ditt er lovlig etter personvernregelverket.

Personverntjenester har nå vurdert den planlagte behandlingen av personopplysninger. Vår vurdering er at behandlingen er lovlig, hvis den gjennomføres slik den er beskrevet i meldeskjemaet med dialog og vedlegg.

VIKTIG INFORMASJON TIL DEG

Du må lagre, sende og sikre dataene i tråd med retningslinjene til din institusjon. Dette betyr at du må bruke leverandører for spørreskjema, skylagring, videosamtale o.l. som institusjonen din har avtale med. Vi gir generelle råd rundt dette, men det er institusjonens egne retningslinjer for informasjonssikkerhet som gjelder.

DEL PROSJEKTET MED PROSJEKTANSVARLIG

For studenter er det obligatorisk å dele prosjektet med prosjektansvarlig (veileder). Del ved å trykke på knappen «Del prosjekt» i menylinjen øverst i meldeskjemaet. Prosjektansvarlig bes akseptere invitasjonen innen en uke. Om invitasjonen utløper, må han/hun inviteres på nytt.

TYPE OPPLYSNINGER OG VARIGHET

Prosjektet vil behandle alminnelige kategorier av personopplysninger frem til den datoen som er oppgitt i meldeskjemaet.

LOVLIG GRUNNLAG

Prosjektet vil innhente samtykke fra de registrerte til behandlingen av personopplysninger. Vår vurdering er at prosjektet legger opp til et samtykke i samsvar med kravene i art. 4 og 7, ved at det er en frivillig, spesifikk, informert og utvetydig bekreftelse som kan dokumenteres, og som den registrerte kan trekke tilbake.

Lovlig grunnlag for behandlingen vil dermed være den registrertes samtykke, jf. personvernforordningen art. 6 nr. 1 bokstav a.

PERSONVERNPRINSIPPER

<https://meldeskjema.sikt.no/6319a522-5c49-45c8-be8d-786875614758/vurdering>

1/2

Personverntjenester vurderer at den planlagte behandlingen av personopplysninger vil følge prinsippene i personvernforordningen om:

- lovlighet, rettferdighet og åpenhet (art. 5.1 a), ved at de registrerte får tilfredsstillende informasjon om og samtykker til behandlingen
- formålsbegrensning (art. 5.1 b), ved at personopplysninger samles inn for spesifikke, uttrykkelig angitte og berettigede formål, og ikke behandles til nye, uforenlige formål
- dataminimering (art. 5.1 c), ved at det kun behandles opplysninger som er adekvate, relevante og nødvendige for formålet med prosjektet
- lagringsbegrensning (art. 5.1 e), ved at personopplysningene ikke lagres lengre enn nødvendig for å oppfylle formålet

DE REGISTRERTES RETTIGHETER

Så lenge de registrerte kan identifiseres i datamaterialet vil de ha følgende rettigheter: innsyn (art. 15), retting (art. 16), sletting (art. 17), begrensning (art. 18), og dataportabilitet (art. 20).

Personverntjenester vurderer at informasjonen om behandlingen som de registrerte vil motta oppfyller lovens krav til form og innhold, jf. art. 12.1 og art. 13.

Vi minner om at hvis en registrert tar kontakt om sine rettigheter, har behandlingsansvarlig institusjon plikt til å svare innen en måned.

FØLG DIN INSTITUSJONS RETNINGSLINJER

Personverntjenester legger til grunn at behandlingen oppfyller kravene i personvernforordningen om riktighet (art. 5.1 d), integritet og konfidensialitet (art. 5.1 f) og sikkerhet (art. 32).

Ved bruk av databehandler (spørreskjemaleverandør, skylagring eller videosamtale) må behandlingen oppfylle kravene til bruk av databehandler, jf. art 28 og 29. Bruk leverandører som din institusjon har avtale med.

For å forsikre dere om at kravene oppfylles, må dere følge interne retningslinjer og/eller rådføre dere med behandlingsansvarlig institusjon.

MELD VESENTLIGE ENDRINGER

Dersom det skjer vesentlige endringer i behandlingen av personopplysninger, kan det være nødvendig å melde dette til oss ved å oppdatere meldeskjemaet. Før du melder inn en endring, oppfordrer vi deg til å lese om hvilke type endringer det er nødvendig å melde: <https://www.nsd.no/personverntjenester/fyller-ut-meldeskjema-for-personopplysninger/melde-endringer-i-meldeskjema>
Du må vente på svar fra oss før endringen gjennomføres.

OPPFØLGING AV PROSJEKTET

Personverntjenester vil følge opp ved planlagt avslutning for å avklare om behandlingen av personopplysningene er avsluttet.

Lykke til med prosjektet!

Vedlegg 5: ROS – skjema

RISIKO- OG SÅRBARHETSANALYSE FOR FORSKNINGSPROSJEKT VED OSLOMET Fyll ut arkene 1) Risikovurdering og 2) Oppsummering_Prioritering. Se på arkfanen "Veileder" for ytterligere informasjon.										
Forskningsprosjekt - tittel: Prosjektleder: Prosjektnr NSD (hvis aktuelt): Prosjektnr REK (hvis aktuelt): Prosjektnr i UBW (Agresso) (hvis aktuelt): Prosjektets formål (kort beskrivelse):			Hvordan forteller tidligere fosterbarn om relasjonen til sine fosterforeldre? Mariann Søreng 600209			ROS-analysen skal lagres i Arkiv- og saksbehandlingssystemet Public 360. Klikk her for veiledning.				
Antall prosjektmedarbeidere i forskningsprosjektet?			I min masteroppgave ønsker jeg å skrive om relasjonen mellom fosterbarn og fosterforeldre, sett fra perspektivene til tidligere fosterbarn. Jeg ønsker å se på hva tidligere fosterbarn forteller rundt dette temaet, og hvordan disse fortellingene kan være givende bidrag for fremtidige fosterhjem. Dette vil gjøres gjennom intervjuer med tidligere fosterbarn, hvor fokuset vil være på å få fram deres fortellinger.			0				
Nr.	Kategorier	Underkategorier	Hendelse	Beskrivelse/verdivurdering	Risikoelement	Eksisterende tiltak	Risikonivå			Nye tiltak
							S	K	Risiko	
	Vurder kun hendelser og risikoelement som er reelle og relevante for dette prosjektet. Bruk nedtrekksmeny (drop down). Du kan velge samme kategori på flere linjer.	Benytt nedtrekksmeny (drop down).	Hva kan skje?	Hva er den uønskede hendelsen? Hvilke tap oppstår? Hvilken betydning for prosjektet?	Brudd på KIT (K = Konfidensialitet, I = Integritet, T = Tilgjengelighet). Se på arkfanen "Veileder" for ytterligere informasjon. Fyll ut kolonnene til høyre, om eksisterende tiltak, risikonivå og nye tiltak, basert på de risikoelementene som er aktuelle, slik det er gjort i eksempelet	Hva kan hindre det i å skje? Hvordan kan det oppdages? Spesifiser allerede eksisterende tiltak.	Sannsynlighet og konsekvens på en skala fra 1 til 4. 1 = Lav/liten, 4 = Svært høy. Risiko generes automatisk som resultat av sannsynlighet og konsekvens.	Beskriv forslag til nye tiltak. De kan deles opp i organisatoriske, menneskelige og teknologiske sikringstiltak.		
EKSEMPEL	Datainnsamling	Lyddoptak	Mister diktafon på vei fra informant til kontoret.	Uvedkommende får tilgang på opplysninger om informanter. Alle intervjudata som er lagret på diktafon mistes. Betydning for prosjektet avhenger av hvor mye informasjon som er lagret på diktafonen.	Konfidensialitet (At informasjon ikke blir kjent for uvedkommende) Integritet (At informasjon ikke blir endret utilsiktet eller av uvedkommende)	Overføre informasjon fra diktafon til annen lagringsenhet etter hvert intervju.	2	3	5	Kryptere diktafon. Vurder å bruke mobilapp.
						[Tekst]			0	[Tekst]
1	Datainnsamling	Notater	Miste notater på vei fra intervju med informant.	Uvedkommende får tilgang på opplysninger fra intervjuet. Alle intervjudata som er nedskrevet på notater mistes.	Konfidensialitet	Anonymiserer navnet til informanten på forhånd ved å gi vedkommende et fiktivt navn som jeg benytter meg av under intervjuet, og skaper en koblingsnøkkel hvor jeg kun benytter meg av initialene til informanten. Deretter vil jeg også fortløpende under intervjuet anonymiserer all eventuell annen informasjon som kan gjøre at informanten gjenkjennes. Ved å gi respondenten et fiktivt navn allerede ved første kontakt, som deretter vil bli brukt om denne	2	3	5	
3	Datadeling	Internt OsloMet	Uvedkommende får tilgang til dokumenter delt internt med veileder.	Uvedkommende får tilgang til informasjonen i de dokumentene jeg deler med min veileder (internt på OsloMet).	Konfidensialitet	Anonymiserer all informasjon fortløpende så det ikke står noen informasjon som kan gjøre at informantene gjenkjennes. I tillegg vil jeg passordbeskytte dokumentet med et egenlaget passord som kun jeg og min veileder kjenner til.	2	3	5	
					Tilgjengelighet	Sender dokumentene anonymisert og med passordbeskyttelse slik at veilederen min kan komme med givende innspill og bidrag til oppgaven min, samtidig som at konfidensialitet og integritet opprettholdes, og informasjon ikke forsvinner.			0	
4	Analyse	Transkribering	Uvedkommende får tilgang til transkriberingen av intervjuene.	Uvedkommende får innsikt i informasjonen fra intervjuene.	Konfidensialitet	Anonymiserer personene med et fiktivt navn. Oppretter hvem som har fått hvilket fiktivt navn (koblingsnøkkelen) adskilt fra øvrig data i en privat safe, og her benyttes også kun initialene til informatene i stedet for hele personens navn. På denne måten vil ikke informasjonen i dette materialet kunne kobles sammen til en bestemt person hvis noen uvedkomne skulle få tilgang til de transkriberte intervjuene.	1	3	4	[Tekst]

5	Teknisk	Diktafonapp	Uvedkommende får tilgang til lydopptak fra intervjuene.	Uvedkommende får innsikt i informasjonen fra intervjuene gjennom lydopptakene.	Konfidensialitet
					Integritet
					Tilgjengelighet
6	Teknisk	Privat utstyr	Generelt forhøyet risiko og sårbarhet ved lagring og oppbevaring av data på privat enhet.	Informasjon kan komme på avveie eller at uvedkommede får tilgang til datamaterialet fra privat enhet.	Konfidensialitet
					Integritet

Oppsummering/tiltaksplan på grunnlag av risikovurderingen:

I risikovurderingen (forrige ark), beskrev du ulike hendelser, risikonivåer og eksisterende samt nye tiltak knyttet til disse.

I denne oppsummeringen/tiltaksplanen ønsker vi at du beskriver nærmere hvordan du har prioritert de valgene du har gjort knyttet til å behandle data i prosjektet.

Skriv gjerne kort om hvilke vurderinger du har gjort for tiltakene du har valgt, og hvilke risikoreducerende tiltak som skal gjennomføres i den forbindelse.

Det er viktig at du tar med alle handlingstrinn, fra innsamling til endelig avslutning. Inkluder kort plan og tidsramme for tiltak som ikke allerede er gjennomført. (Tenk deg også inn i en situasjon der du

OPPSUMMERING: I forhold til datainnsamling så har jeg prioritert å tenke på respondentenes konfidensialitet ved å sikre anonymitet gjennom å gi respondentene fiktive navn allerede på forhånd i prosessen

og opprette koblingsnøkkel med kun initialene til respondentene før jeg møter dem til intervju. På denne måten trenger jeg ikke å benytte meg av deres egentlige navn i noen forbindelse under innsamling av datamaterialet, og dermed vil ikke de som respondenter kunne kobles til det fiktive navnet hvis noen uvedkomme skulle fått tilgang til datamaterialet ved at jeg eksempelvis mister notatene på veien fra intervjuet eller lignende. Videre har jeg også prioritert å tenke på sikkerheten ved lagring på PC, ved å sikre konfidensialitet ved å anonymiseres fra start, videre også passordbeskytte alle dokumentene slik at ingen uvedkommende skal få tilgang til dette. Den private enheten der de lagres er også passordsbeskyttet med et separat passord.

Jeg velger også å lagre de passordsbeskyttende dokumentene som PDF, slik at ingen utilsiktet eller noen uvedkommende vil kunne gjøre endringer i dokumentet. Dette for å sikre integritet. Det sikrer også tilgjengeligheten ved at heller ingen utilsiktet eller noen uvedkommene vil kunne slette informasjonen, og at den dermed ikke vil forsvinne. Jeg har også satt meg inn i og forholdt meg til OsloMet sine retningslinjer når det gjelder bruk av diktafon app og bruk av privat utstyr. Disse retningslinjene henviser jeg også til i dette ROS-skjemaet og i min søknad til NSD, slik at det er flere instanser som har sett på disse retningslinjene og godkjent de.

Vurdering av risiko- og sårbarhetsanalyse i forskningsprosjekt

Risikovurderinger handler om tre aktiviteter:

1. Identifisere uønskede hendelser (risikoelementer).
2. Vurdere risikoen – sannsynlighet kombinert med konsekvens – for hver uønsket hendelse som er identifisert.
3. Evaluere og håndtere risikoen ved å for eksempel innføre tiltak som begrenser risikoen.

Noen begreper

Risikoelement er brudd på KIT (K = Konfidensialitet, I = Integritet, T = Tilgjengelighet)

En hendelse kan komme til å påvirke sikkerheten på en negativ måte

Konfidensialitet

At informasjon ikke blir kjent for uvedkommende

Integritet

At informasjon ikke blir endret utilsiktet eller av uvedkommende

Tilgjengelighet

At informasjon er tilgjengelig ved behov

Sårbarhet

Iboende svakhet i et system, menneske eller en bygning som kan utnyttes av en trussel

Sannsynlighet

Et mål for hvor ofte en hendelse opptrer

Konsekvens (skadeomfang)

Konsekvens er følgen av en hendelse. Den kan innvirke på økonomi, omdømme, tap av personlig anseelse, liv og helse eller kritiske funksjoner, eller føre til rettslig påtale

Risiko

Risiko er en kombinasjon av sannsynligheten for at en hendelse inntreffer og konsekvensen av en hendelsen.

Risikoeier

Risikoeier er den som har ansvar for risikoene ved en tjeneste eller et system. Det kan være tjeneste-/systemeier, linje-, prosjekt-, aktivitetsleder eller andre. Risikoeier er ansvarlig for at risikovurderinger gjennomføres og eier vanligvis tiltakene som iverksettes.

Risikovurderingsprosessen

Risikovurderingsprosessen kan deles opp i følgende aktiviteter:

1. Kartlegging av uønskede hendelser (risikoelementer/trussler)
2. Beskrivelse av sårbarheten risikoelementet utnytter
3. Beskrivelse av eksisterende beskyttelses- og kontrolltiltak
4. Vurdering av risikonivå (konsekvens og sannsynlighet)
5. Nye tiltak i forhold til risikoelementer
6. Kategorisering, sortering og prioritering av tiltak

Kategorisering

For hver hendelse (risikoelement/trussel) vurderes sannsynligheten for at den skal inntreffe og konsekvensen av at den inntreffer. I eksemplet under er det brukt en skala fra 1 til 4.

Konsekvens	4 Svært høy	Moderat	Høy	Høy	Høy
	3 Høy	Moderat	Moderat	Høy	Høy
	2 Moderat	Lav	Moderat	Moderat	Høy
	1 Liten	Lav	Lav	Moderat	Moderat
		1 Lav	2 Moderat	3 Høy	4 Svært høy
		Sannsynlighet			

Risikonivå

Risikonivået er en kombinasjon av sannsynlighet og konsekvens. For å finne verdien av risikoen (risikonivået) summeres verdiene av konsekvens og sannsynlighet.

I matriseeksemplet ovenfor er lav risiko (Grønn): 2-3, medium risiko (Gul): 4-5 og høy risiko (Rød): 6-8.

Valg av akseptabel risiko eller risikoapetitten (som vises ved størrelsen av de grønne, gule og røde områdene) gjøres vanligvis i samarbeid med institusjonens ledelse. Risikoelementer i rød sone utgjør en uakseptabel risiko. Det må foreslås tiltak som reduserer enten sannsynlighet eller konsekvens. I gul sone må det avveies om risikoen er akseptabel eller om tiltak er nødvendig. Risikoelementer i grønn sone vurderes som så lave at de gjør man vanligvis ikke noe med.

Godkjenning, iverksetting og oppfølging av tiltak

Etter at det er gjennomført risikovurderinger, er det avgjørende at risikoen for uønskede hendelser håndteres. Det innebærer at man iverksetter tiltak for hver uønsket hendelse med en risikofaktor som ligger over institusjonens nivå for akseptabel risiko. Det finnes flere metoder for håndtering av risiko. De viktigste er å:

- Redusere risikoen ved å iverksette tiltak
- Godta risikoen slik den er
- Overføre risikoen til andre ved å tegne en forsikring eller lignende
- Unngå risikoen ved avslutte den risikofylte aktiviteten

Den vanligste metoden for å håndtere risiko er å sette inn tiltak som reduserer sannsynligheten for eller konsekvensen av en hendelse. Når man har valgt og prioritert tiltak i forhold til effekt og kost/nytte må de beskrives i en tiltaksplan (risikohåndteringsplan).

Oppsummering

Tiltaksplanen bør inneholde:

- En beskrivelse av hvilken risiko som skal reduseres
- Hvilke tiltak som skal iverksettes
- Bakgrunn for valg av tiltakene og forventede effekter
- Ansvarlige for å godkjenne planen
- Ansvarlige for å implementere tiltakene
- Aktiviteter knyttet til implementering
- Mål- og resultatkrav og avgrensninger i forhold til tiltakene
- Krav til rapportering og monitorering
- Plan og tidsrammer

OsloMet har tatt utgangspunkt i en mal som er utarbeidet av UH-sektorens sekretariat for informasjonssikkerhet ved UNINETT